

Student: Sarah Verheyen

Promotor: Anne Scheerlinck

Academiejaar 2010 - 2011

Bachelor in het Sociaal Werk: Maatschappelijk Werk

Het hoogste recht is dikwijls het grootste onrecht

Het slachtoffer in de strafrechtspleging en
slachtofferonthaal Oudenaarde: voorkomen van
secundaire victimisering

Student: Sarah Verheyen

Promotor: Anne Scheerlinck

Academiejaar 2010 - 2011

Bachelor in het Sociaal Werk: Maatschappelijk Werk

Het hoogste recht is dikwijls het grootste onrecht

Het slachtoffer in de strafrechtspleging en
slachtofferonthaal Oudenaarde: voorkomen van
secundaire victimisering

VOORWOORD

Het schrijven van een afstudeerproject kan je niet alleen! Dit werk was nooit geweest wat het is zonder de steun van een aantal mensen. Ik wil deze mensen dan ook uitdrukkelijk bedanken voor hun bijdrage en inzet.

In de eerste plaats wil ik enkele collega's op mijn stageplaats bedanken voor hun steun en interesse in dit afstudeerproject:

Ilse Meerpoel, mijn stagementor, omdat ze me mentaal gesteund heeft en omdat ze me tijd en ruimte gaf om tot het praktijkgedeelte van dit onderzoek te komen. Ze nam ook ruim de tijd om uitgebreid op mijn vragen te antwoorden. Zij heeft mij begeleid in mijn groeiproces als maatschappelijk werker en met haar steun heb ik een professionele identiteit en een visie op de dienst slachtofferonthaal ontwikkeld.

Peter Demets, substituut, omdat hij mijn afstudeerproject aandachtig nagelezen heeft. Hij gaf me zijn kritische mening en toonde enorm veel interesse in het verloop van deze scriptie.

Petra Van Audenhove, directrice van het justitiehuis, voor haar uitgebreide antwoorden op mijn vragen. Ik kon doorheen mijn stageperiode altijd bij haar terecht.

De Procureur des Konings en alle magistraten die deel namen aan dit onderzoek omdat ze hun enthousiaste medewerking verleenden en altijd heel toegankelijk waren. Ik genoot hun vertrouwen als stagiaire slachtofferonthaal en heb met elk van hen op een aangename manier samen gewerkt.

Vervolgens wil ik uiteraard mijn promotor, Anne Scheerlinck, bedanken. Ik kreeg op al mijn vragen snel een duidelijk antwoord. Wanneer ik een probleem had onderweg, zorgde Anne ervoor dat ik terug verder kon. Ze gaf me de juiste tips op het juiste moment.

Tot slot, Frederick Vanhille, stagiair daderbegeleiding in het justitiehuis te Kortrijk en medestudent in het laatste jaar maatschappelijk werk, omdat hij me over de hele lijn geïnspireerd en gemotiveerd heeft. We wisselden onze vragen uit en deelden onze ervaringen in het schrijven van ons afstudeerproject. Het moedigde me aan om mijn ervaringen met een medestudent te kunnen delen.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	4
1 ONDERZOEKSOPZET	5
1.1 INLEIDING	5
1.2 PROBLEEMSTELLING	5
1.2.1 <i>Motivatie van de onderwerpskeuze</i>	6
1.2.1.1 Literatuurstudie	7
1.3 DOELSTELLING	7
1.4 METHODIEK	7
1.5 BESLUIT	9
2 REFERENTIEKADER	9
2.1 INLEIDING	9
2.2 DE STRAFRECHTSPLEGING	9
2.2.1 <i>Het slachtoffer</i>	10
2.2.1.1 Kenmerken van slachtofferschap	11
2.2.2 <i>Opsporingsonderzoek</i>	13
2.2.3 <i>Gerechtigd onderzoek</i>	13
2.2.4 <i>Het bevoegde vonnisgerecht</i>	14
2.2.5 <i>De strafuitvoeringsrechtbank en strafuitvoeringsmodaliteiten</i>	15
2.2.6 <i>Burgerlijke partijstelling</i>	15
2.2.7 <i>Statuut van benadeelde persoon</i>	16
2.2.8 <i>De slachtofferverklaring</i>	16
2.3 BESLUIT	17
3 ACHTERGROND VAN DE DIENST SLACHTOFFERONTHAAL	18
3.1 INLEIDING	18
3.2 HET DIRECTORAAT-GENERAAL JUSTITIEHUIZEN	18
3.3 DIENST SLACHTOFFERONTHAAL	19
3.3.1 <i>Wat vooraf ging</i>	19
3.3.2 <i>Slachtofferonthaal in een notendop</i>	20
3.3.3 <i>Doelstellingen en algemene principes</i>	21
3.4 BESLUIT	22
4 SLACHTOFFERONTHAAL	23
4.1 INLEIDING	23
4.1 DE JUSTITIEASSISTENT ALS PARKETMEDEWERKER: WERKINSTRUCTIES	23
4.1.1 <i>Slachtofferonthaal tijdens het onderzoek</i>	23
4.1.2 <i>Slachtofferonthaal tijdens de strafuitvoering</i>	27
4.1.3 <i>Structurele taken</i>	28
4.1.3.1 <i>Vorming en bijscholing</i>	28
4.2 BESLUIT	28
5 BELANGRIJKE REGELGEVING	29
5.1 INLEIDING	29
5.2 FUNDAMENTELE RECHTEN VAN HET SLACHTOFFER	29
5.2.1 <i>Het recht op een eerbiedige en correcte behandeling</i>	29
5.2.2 <i>Het recht om informatie te krijgen</i>	30
5.2.3 <i>Het recht om informatie te geven</i>	31
5.2.4 <i>Het recht op juridische bijstand en rechtsbijstand</i>	32
5.2.5 <i>Het recht op (financieel) herstel</i>	32
5.2.6 <i>Het recht op hulp</i>	33
5.2.7 <i>Het recht op bescherming en respect voor het privéleven</i>	33
5.3 REGELGEVING VOOR HET SLACHTOFFER	34
5.3.1 <i>Het Wetboek van Strafvordering en de wet Franchimont</i>	34
5.3.1.1 <i>Enkele rechten van slachtoffers tijdens het opsporingsonderzoek</i>	35
5.3.1.2 <i>Enkele rechten van slachtoffers tijdens het gerechtelijk onderzoek</i>	35
5.3.2 <i>Beroepsgeheim</i>	36

5.3.3	<i>Recht op waardig afscheid nemen</i>	36
5.3.4	<i>Positie van de justitieassistent</i>	38
5.3.5	<i>Samenwerking</i>	38
5.3.5.1	<i>De Arrondissementale Raad voor Slachtofferbeleid</i>	39
5.3.5.2	<i>Het Welzijnsteam Slachtofferzorg</i>	39
5.3.5.3	<i>Lokale Raad Kindermishandeling (LRK)</i>	40
5.3.6	<i>Het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid</i>	40
5.3.7	<i>De aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten</i>	41
5.4	BESLUIT	41
6	SECUNDAIRE VICTIMISERING	42
6.1	INLEIDING	42
6.2	SECUNDAIRE VICTIMISERING	42
6.2.1	<i>Van primaire naar secundaire victimisering</i>	42
6.3	IMPACT VAN DE FEITEN OP DE LEEFWERELD VAN HET SLACHTOFFER	45
6.3.1	<i>Financiële en materiële gevolgen</i>	45
6.3.2	<i>Lichamelijke gevolgen</i>	45
6.3.3	<i>Psychologische gevolgen</i>	46
6.3.4	<i>Behoeften van slachtoffers en verwachtingen ten aanzien van slachtofferonthaal</i>	47
6.4	BESLUIT	49
7	OORZAKEN VAN SECUNDAIRE VICTIMISERING	50
7.1	INLEIDING	50
7.2	SOCIALE REACTIES: NEGATIEVE REACTIES VANUIT DE OMGEVING	50
7.2.1	<i>Aandacht voor de dader</i>	50
7.2.2	<i>Categorisatie</i>	51
7.2.3	<i>Stereotypering</i>	51
7.2.4	<i>Devaluatie van het slachtoffer</i>	51
7.3	CONTACTEN MET PROFESSIONELEN	52
7.3.1	<i>De politie</i>	52
7.3.1.1	<i>Polititionele slachtofferbejegening</i>	52
7.3.2	<i>De slachtofferbejegenaar</i>	54
7.3.3	<i>De advocatuur</i>	55
7.3.4	<i>De verzekeringsmaatschappijen</i>	56
7.3.5	<i>De medische diensten</i>	57
7.4	SECUNDAIRE VICTIMISERING DOOR HET OPSPORINGSONDERZOEK OF HET GERECHTELIJK ONDERZOEK	58
7.4.1	<i>Onderzoeksdaden</i>	59
7.4.2	<i>Klassering zonder gevolg of seponeren</i>	61
7.5	SECUNDAIRE VICTIMISERING TIJDENS DE ZITTING	62
7.6	VERWACHTINGEN VAN SLACHTOFFERS TEN AANZIEN VAN DE STRAFUITVOERING	63
7.6.1	<i>Strafuitvoeringsmodaliteiten</i>	63
7.6.2	<i>Straffeloosheid</i>	64
7.7	BESLUIT	66
8	PRAKTIJK	66
8.1	INLEIDING	66
8.2	ERVARINGEN VAN DE MAGISTRATEN EN DE PROCUREUR DES KONINGS	67
8.2.1	<i>Secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek</i>	67
8.2.2	<i>Secundaire victimisering ten gevolge van de strafuitvoering</i>	69
8.2.3	<i>Het voorkomen van secundaire victimisering door het onderzoek en de strafuitvoering</i>	70
8.2.4	<i>Slachtoffergericht werken</i>	72
8.2.5	<i>De belangen van slachtoffers</i>	73
8.2.6	<i>Vragen van slachtoffers</i>	74
8.2.7	<i>De samenwerking met de justitieassistenten slachtofferonthaal</i>	76
8.3	ERVARINGEN VAN EEN JUSTITIEASSISTENT	77
8.3.1	<i>Secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek en de strafuitvoering</i>	77
8.3.2	<i>Het voorkomen van secundaire victimisering door het onderzoek en de strafuitvoering</i>	77
8.3.3	<i>Invloed van de regelgeving op het slachtoffer</i>	78
8.3.4	<i>Vragen en behoeften van slachtoffers</i>	78

8.3.5	<i>Samenwerking met de magistratuur</i>	80
8.3.6	<i>Wat kan beter</i>	80
8.4	ERVARINGEN VAN DE DIRECTRICE	80
8.4.1	<i>Secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek en de strafuitvoering</i>	80
8.4.2	<i>Het voorkomen van secundaire victimisering door het onderzoek en de strafuitvoering</i>	82
8.4.3	<i>Vragen van slachtoffers</i>	82
8.4.4	<i>Wat kan beter</i>	83
8.5	BESLUIT	84
ALGEMEEN BESLUIT		84
BIBLIOGRAFIE		86
BIJLAGEN		89
	BIJLAGE 1: BELANGRIJKE REGELGEVING	89
	BIJLAGE 2: ANDERE MOGELIJKE ONDERZOEKSDADEN	91
	BIJLAGE 3: VERKLARENDE WOORDENLIJST "STRAFUITVOERING"	93
	BIJLAGE 4: OVERZICHT INFORMATIEVERSTREKKING AAN SLACHTOFFERS TIJDENS DE GERECHTELIJKE PROCEDURE.....	95
	BIJLAGE 5: DIENSTAANBOD OVERLIJDEN: GERECHTELIJK ONDERZOEK	97
	BIJLAGE 6: BROCHURE SLACHTOFFERONTHAAL	99
	BIJLAGE 7: SLACHTOFFERFICHE EN SLACHTOFFERVERKLARING.....	101
	BIJLAGE 8: HET INTERVIEW	106
ERRATA.....		107

INLEIDING

Tijdens mijn opleiding tot maatschappelijk assistente heb ik mijn stage gelopen in het Justitiehuis te Oudenaarde, binnen de dienst slachtofferonthaal.

Justitieassistenten werken in een justitiehuis en hebben een menswetenschappelijk diploma. Dit kunnen maatschappelijk werkers zijn, maar ook criminologen, agogisch werkers of psychologen. Ze werken met daders, slachtoffers en rechtszoekende burgers en bewegen zich op een terrein tussen het justitiële en het welzijnsbeleid. In dit afstudeerproject zullen we kijken naar de werking met slachtoffers. Slachtofferonthaal is een bijzondere dienst binnen de justitiehuisen. Er bestaan een aantal opvallende verschillen met de andere takken van het huis. De verschillende diensten hebben elk hun specifieke opdrachten, zoals burgerrechtelijke opdrachten, bemiddeling in strafzaken, strafrechtelijke opdrachten en juridische eerstelijnsbijstand.

Een opvallend verschil met andere diensten is dat slachtofferonthaal gehuisvest is binnen de gebouwen van het parket. De maatschappelijk werkers werken samen met magistraten. Deze samenwerking en de specifieke locatie zijn typerend voor slachtofferonthaal en beïnvloeden ook de manier van werken. Slachtofferonthaal is bovendien de enige dienst die vrijwillige hulpverlening biedt.

Na een ongeveer vijftienjarig bestaan wil ik de werking van de dienst slachtofferonthaal eens in detail bekijken. Ik zal daarbij vertrekken vanuit een hoofddoelstelling van slachtofferonthaal; namelijk het helpen voorkomen van secundaire victimisering.

Het is de bedoeling dat secundaire victimisering zoveel mogelijk voorkomen wordt. Een probleem is dat de justitieassistenten in de praktijk er niet altijd zicht op hebben in hoeverre dit ook effectief gebeurt. Dit is dan ook wat ik wil onderzoeken.

Ik wil daarbij rekening houden met de bijzondere locatie van de dienst. De locatie van slachtofferonthaal heeft namelijk een aanzienlijk effect op de werking van de dienst. De samenwerking met magistraten geeft de dienst vorm. Deze samenwerking gebeurt in functie van het slachtoffer en het voorkomen van secundaire victimisering.

Tijdens mijn eerste stageweek voelde ik al dat deze context enorm veel invloed heeft op hoe justitieassistenten binnen slachtofferonthaal hun mandaat kunnen uitvoeren. Dit boeide me al vanaf de eerste week dat ik hier werkte. Daarom besloot ik om de werking vanuit slachtofferonthaal, binnen het parket eens onder de loep te nemen.

In het eerste hoofdstuk zal ik mijn onderzoek afbakenen. Hierbij wordt onder andere het wat, waarom, en hoe nader toegelicht. Het is de bedoeling dat u na het lezen van dit hoofdstuk weet wat u van dit afstudeerproject kan verwachten.

In het tweede hoofdstuk wil ik u als lezer een kader aanbieden. Hier komt u meer te weten over het statuut van "het slachtoffer" binnen de verschillende fasen van de strafrechtspleging. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de context waarbinnen slachtofferonthaal zijn werking heeft.

Hoofdstuk drie bevat een beknopte voorstelling van het directoraat-generaal justitiehuisen en de opdrachten en doelstellingen van slachtofferonthaal.

In hoofdstuk vier wordt de werking van de dienst slachtofferonthaal nader toegelicht. Hier kijken we naar justitieassistent en zijn werkingsprincipes. De justitieassistent wil vermijden dat de gerechtelijke tussenkomst aanleiding geeft tot een secundaire victimisering. In dit hoofdstuk ontdekt u hoe slachtofferonthaal vanuit zijn opdrachten kan bijdragen tot het voorkomen van secundaire victimisering, ontstaan vanuit het contact met justitie.

In het vijfde hoofdstuk koppel ik het thema aan relevante regelgeving. In dit hoofdstuk vindt u ook de rechten van het slachtoffer. De regelgeving krijgt hier meer kleur aan de hand van praktijkervaringen vanuit mijn stage.

In hoofdstuk zes wordt secundaire victimisering nader toegelicht. In concreto betekent dit dat slachtoffers eigenlijk een tweede maal slachtoffer worden van dezelfde feiten, doordat ze geconfronteerd worden met negatieve reacties en ingewikkelde gerechtelijke procedures. De bejegening vanuit slachtofferonthaal kan daarbij bepalend zijn. Secundaire victimisering kan verschillende vormen aannemen en elk slachtoffer ervaart het op een andere manier.

In hoofdstuk zeven staan we stil bij de verschillende instanties waar het slachtoffer mee kan geconfronteerd worden ten gevolge van de feiten. Het zijn de contacten met verschillende instanties die een invloed uitoefenen op de primaire slachtofferervaring en het verwerkingsproces.

Het laatste hoofdstuk is het praktijkgedeelte dat achteraf met de theorie gelinkt kan worden. Ik neem een interview af van de directrice van het justitiehuis, een justitieassistent, de Procureur des Konings en de magistraten in het arrondissement Oudenaarde. Zij worden bevraagd rond hun ervaringen met slachtoffers en secundaire victimisering. Hoofdstuk zeven is een verwerking van de ervaringen van praktijkwerkers.

1 ONDERZOEKSOPZET

1.1 INLEIDING

De justitieassistenten slachtofferonthaal werken volgens procedures en binnen het kader van het parket. De rechten van het slachtoffer staan dan wel op papier, maar worden ze ook effectief gerealiseerd? Kan slachtofferonthaal bijdragen tot het verwerkingsproces en krijgt het slachtoffer de antwoorden en bejegening die hij of zij verwacht?

Ik wil in dit afstudeerproject een antwoord formuleren op een aantal vragen. Ik wil een zicht krijgen op de praktijk en ik wil weten van praktijkwerkers hoe zij de realiteit ervaren. Laten we eens nadenken over wat eventueel beter kan en over wat goed loopt!

In dit hoofdstuk beschrijf ik wat ik met dit afstudeerproject wil bereiken en hoe ik tot mijn probleemstelling, deelvragen en doelstelling ben gekomen. Om de probleemstelling en de deelvragen om te zetten in een onderzoek is er een onderzoeksopzet nodig.

Ik zal mijn probleemstelling motiveren en onderbouwen vanuit de stageplaats en literatuur. Ik zal vervolgens de doelstelling van dit onderzoek duidelijk omschrijven en daaruit haal ik dan de centrale onderzoeksvraag.

1.2 PROBLEEMSTELLING

Er is veel leed in de wereld en elke dag gebeuren er verschrikkelijke dingen: een verkeersongeval, een zelfmoord, een gewapende overval, een verkrachting, een steekpartij en noem maar op. We horen er elke dag over in de media, van kennissen, vrienden of familie. Slachtoffer worden van een traumatische gebeurtenis gebeurt heel plots. De wereld van het slachtoffer kan helemaal in elkaar storten. Wanneer er dan geen gepaste hulp is, blijft hij¹ vaak achter met een enorme leegte en een hele hoop vragen. Een slachtoffer wil antwoorden en de dienst slachtofferonthaal kan antwoorden geven.

Indien er op het parket een onderzoek wordt opgestart, zal een magistraat het dossier behandelen. Het is deze magistraat die beslist over de tussenkomst van slachtofferonthaal. Deze beslissing wordt genomen wanneer er sprake is van ernstige lichamelijke, psychologische, materiële of sociale gevolgen (FOD Justitie, 2007, p.2).

¹ In functie van de leesbaarheid kies ik ervoor om gebruik te maken van mannelijke eigennamen en voornaamwoorden.

Eén van de hoofddoelstellingen van de dienst slachtofferonthaal is het voorkomen van secundaire victimisering. Als deze doelstelling verwezenlijkt wordt biedt dit het slachtoffer de mogelijkheid om het opgelopen trauma sneller te overwinnen, wat meteen een tweede doelstelling is.

We spreken van secundaire victimisering wanneer een slachtoffer na de traumatische gebeurtenis voor een tweede keer slachtoffer wordt: slachtoffers krijgen vaak geen informatie over de feiten omdat dit het onderzoek kan schaden, ze moeten soms lang wachten op antwoorden omdat het dossier nog niet volledig is, ze komen in financiële problemen door de gebeurtenis, ze worden depressief omdat niemand hen begrijpt of ze verliezen hun job. Ze worden met andere woorden voor de tweede keer slachtoffer van de feiten.

Slachtoffers hebben meer rechten gekregen die ze vanuit de wetgeving en met behulp van slachtofferonthaal kunnen laten gelden. Jammer genoeg stroken de behoeften van slachtoffers niet altijd met de gerechtelijke procedures. Vanuit mijn stage-ervaring binnen slachtofferonthaal kon ik een zicht krijgen op de praktijk. Ik heb ervaren dat slachtoffers zich soms tekortgedaan voelen omdat ze lang moeten wachten op antwoorden. Het is niet altijd mogelijk om hen te helpen als er een onderzoek loopt, wat het voorkomen van secundaire victimisering soms bemoeilijkt. Het gaat hier dus over het constante spanningsveld tussen het justitiële luik en de hulpverlening aan slachtoffers. Justitie vertrekt vanuit procedures en dient het geheim van het onderzoek te respecteren, terwijl men vanuit de hulpverlening vertrekt vanuit de noden en verwachtingen van slachtoffers.

1.2.1 *Motivatie van de onderwerpskeuze*

Ik sta zelf achter de visie en doelstellingen van de dienst slachtofferonthaal. Het is belangrijk als maatschappelijk assistent binnen een organisatie, om ook effectief die organisatie te vertegenwoordigen. Daarom is het noodzakelijk om achter de visie, missie en doelstellingen te staan. Ik vind het daarom ook zinvol om te onderzoeken hoe deze doelstelling wordt verwezenlijkt.

Ik koos voor een stage binnen deze sector omdat ik erin geloof dat slachtoffers hier terecht kunnen als ze informatie of raad nodig hebben. Ze willen vaak ventileren of zoeken erkenning. Ik geloof ook dat slachtofferonthaal aan die behoeften kan tegemoet komen.

Het is in de praktijk echter niet altijd mogelijk om doelstellingen te verwezenlijken. Er is vaak sprake van een gebrek aan tijd, middelen en personeelsbezetting. Er moeten procedures gevolgd worden en er is vaak een strikt beroepsgeheim naar het slachtoffer toe.

Wat positief is, is dat het slachtoffer de laatste jaren steeds meer aandacht kreeg binnen het justitiële landschap. Sinds de oprichting van de justitiehuisen en de *wet tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek*² kreeg het slachtoffer meer rechten. Toch krijgen slachtoffers na de feiten vaak te maken met nieuwe vormen van onrecht. Slachtofferonthaal wil dit helpen voorkomen, maar kan dit helemaal voorkomen worden? Dit onderzoek past in de toegenomen aandacht voor de positie van het slachtoffer in het strafproces³.

Ik heb het er ook met de justitieassistenten over gehad. Daaruit bleek dat dergelijk onderzoek zinvol is voor slachtofferonthaal Oudenaarde. De opvatting die ik heb, wordt herkend door praktijkwerkers.

² De wet tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek wordt ook wel de *wet Franchimont* genoemd.

³ In hoofdstuk 5 wordt deze toegenomen aandacht voor slachtoffers gekoppeld aan de huidige wetgeving en verduidelijkt door praktijkvoorbeelden.

1.2.1.1 Literatuurstudie

Het is vanzelfsprekend dat ik naast ervaringen van praktijkwerkers ook literatuur gebruik. Bij het raadplegen van literatuur is het belangrijk om de vigerende regelgeving te kennen, zodat ik weet welke informatie verouderd is en wat nog steeds bruikbaar is.

Justitieassistenten baseren zich ook op de wetgeving in de omgang met slachtoffers. Ik wil gebruik maken van juridische bronnen om u, als lezer, een kader te bieden rond de werking van slachtofferonthaal. Ik zal bijzondere aandacht hebben voor de wet Franchimont en de invloed van die wet op secundaire victimisering.

Er is heel wat over slachtoffers geschreven, zowel over bejegening van slachtoffers als over de doelgroep zelf. Het is de bedoeling dat ik alle aspecten van slachtofferschap onderzoek. Niet alleen vanuit juridisch perspectief maar ook vanuit een psychologische invalshoek, vanuit de beleving van het slachtoffer. Ik wil iets vertellen over de parketorganisatie en magistratuur. Het is de bedoeling dat u als lezer een totaalbeeld krijgt van parket en uiteraard ook van de doelgroep.

Er is interessante lectuur aanwezig in het justitiehuis en daar maak ik dankbaar gebruik van. Interne bronnen helpen me om theorie en praktijk aan elkaar te koppelen.

1.3 DOELSTELLING

Zoals ik hierboven al vermeldde moeten magistraten en justitieassistenten zich houden aan procedures, het geheim van het onderzoek en aan het beroepsgeheim. Ze willen de belangen van slachtoffers niet uit het oog verliezen, maar kunnen soms geen informatie geven. Gevolg daarvan is dat slachtoffers zich soms voor een tweede keer gevictimiseerd voelen. Ik wil nagaan in hoeverre de dienst slachtofferonthaal kan bijdragen tot het voorkomen van dit gevoel. De justitieassistent kan gedurende het onderzoek steun en erkenning bieden, ze kunnen uitleg en ook hoop geven.

Ik krijg nu een zicht op de praktijk tijdens deze stage. Ik wil ook te weten komen hoe praktijkwerkers naar dit onderwerp kijken. Naast het verzamelen van informatie uit literatuur, zal ik dit onderwerp dus op de werkvloer trachten te onderzoeken. Daarom zal ik de aanbodzijde bevragen door middel van een interview.

Nu het probleem geschetst is en de bedoeling van het onderzoek afgebakend, formuleer ik de concrete onderzoeksvraag: *In hoeverre draagt de dienst slachtofferonthaal bij tot het voorkomen van secundaire victimisering in het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde?*

Deze vraag wordt specifieker aan de hand van volgende deelvragen:

- Draagt slachtofferonthaal bij tot het voorkomen van secundaire victimisering?
- In hoeverre kan slachtofferonthaal bijdragen?
- Wat zijn de knelpunten en sterktes ten aanzien van het voorkomen van secundaire victimisatie?

1.4 METHODIEK

Ik hanteer het kwalitatief onderzoek, daar deze het beste past bij dit soort onderzoeksvraag. Ik onderzoek de werking van de dienst slachtofferonthaal binnen een gerechtelijk arrondissement. Het is dan ook niet de bedoeling dat de resultaten statistisch representatief zijn, maar een indicatie geven van wat er leeft binnen deze dienst. Volgens sommigen kan secundaire victimisering voorkomen worden, volgens anderen niet. Er bestaan meerdere subjectieve werkelijkheden. Vandaar dat ik de werkelijkheid van binnenuit wil bestuderen. Ik wil met dit onderzoek inzicht brengen in hoe mensen de werkelijkheid ervaren (Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn, 2006, p.34). Ik zal tot dit inzicht komen door de werking onder de loep te nemen en meer specifiek de invloed van

de werking op slachtoffers. Ik zal die invloed omschrijven vanuit de dienst slachtofferonthaal en vanuit de gerechtelijke omgeving waarbinnen de dienst zijn taken uitvoert. Ik wil vooral aantonen hoe de doelstelling door praktijkwerkers in Oudenaarde wordt nagestreefd of verwezenlijkt.

Het zou interessant zijn om beide kanten te bevragen. Wegens gebrek aan tijd is dit echter niet mogelijk. Ik wil mijn onderzoek voeren binnen het voorziene tijds kader en daarom heb ik ervoor gekozen om enkel praktijkwerkers te bevragen.

In de eerste plaats uiteraard een justitieassistent slachtofferonthaal. Zij heeft een duidelijk zicht op de praktijk en kent de dienst door en door. De justitieassistenten voeren de regels uit en informeren de slachtoffers. Ze komen dagelijks in contact met slachtoffers en fungeren vaak als tussenpersoon tussen slachtoffer en parket. Daarbij horen ze ook de meest voorkomende frustraties en zorgen. Ze worden met andere woorden geconfronteerd met ervaringen van slachtoffers en dus ook met vormen van secundaire victimisering.

Bovendien wil ik enkele magistraten⁴ bevragen. Zij nemen beslissingen die slachtoffers rechtstreeks beïnvloeden. Justitieassistenten werken nauw samen met het parket en de rechtbank en dit in functie van het slachtoffer. De magistraten moeten er op toezien dat de justitieassistenten procedures en regels correct toepassen. Een justitieassistent werkt met andere woorden in opdracht van het parket en de magistratuur.

Tot slot zal ik ook van de directrice van het justitiehuis en de Procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde een interview afnemen. Vanuit hun functie hebben zij een ruimere visie op het slachtofferbeleid. De directrice van het justitiehuis werkte vroeger als justitieassistent slachtofferonthaal, de Procureur des Konings was verbindingsmagistraat slachtofferonthaal⁵. Vanuit hun vroegere praktijkervaringen met de slachtofferdimensie en hun huidige positie als beleidsmakers en opdrachtgevers van slachtofferonthaal, kunnen zij een meerwaarde bieden in dit onderzoek.

Ik wil een antwoord op mijn vragen krijgen door het afnemen van een halfgestructureerd interview. Dit zal ik doen aan de hand van een individuele ondervraging. Ik vroeg de verschillende actoren op welke manier ze graag wilden ondervraagd worden: via een persoonlijk, schriftelijk of elektronisch interview. Ik maakte dit onderscheid omdat ik weet dat de verschillende praktijkwerkers het vaak erg druk hebben. Daarom liet ik hen de keuze, naargelang hun persoonlijke voorkeur.

Ik vroeg de verschillende praktijkwerkers vooraf of ze geïnteresseerd waren om aan dit onderzoek mee te werken en op welke manier ze op de vragen willen antwoorden. Door vooraf bij alle praktijkwerkers langs te gaan, kreeg ik ook al een zicht op het aantal te bevragen actoren. Tijdens mijn stageperiode waren er zeven substituten en twee onderzoeksrechters werkzaam in het gerechtshuis van Oudenaarde. Twee praktijkwerkers kozen er voor om niet aan het interview deel te nemen wegens een te drukke agenda. Zes substituten, de Procureur des Konings en een onderzoeksrechter waren bereid om mee te werken en kozen er voor om persoonlijk op mijn vragen te antwoorden. Voordeel van een face-to-face interview is dat er kan worden doorgevraagd wanneer de antwoorden onduidelijk of beknopt zijn. Nadeel is dat het meer tijd in beslag neemt, zowel voor de interviewer als voor de geïnterviewde. De justitieassistent slachtofferonthaal en de directrice zullen eveneens meewerken aan een persoonlijk interview.

⁴ Magistraten zijn: substituten van de Procureur des Konings, onderzoeksrechters, rechters en voorzitters van de Rechtbank van Eerste Aanleg, ... Wanneer ik het in dit afstudeerproject heb over "magistraten", heb ik het over substituten en onderzoeksrechters.

⁵ De substituuat die de procureur des Konings bijstaat in het uitwerken en coördineren van het slachtofferbeleid.

Ik maakte gebruik van twee verschillende vragenlijsten. De vragen aan de magistraten verschillen van de vragen aan de justitieassistent. Ook voor de Procureur des Konings en de directrice paste ik de vragenlijst aan. Elke vragenlijst bevat een aantal vooraf omschreven open en gesloten vragen die afgestemd zijn op de functie van de geïnterviewde. Bepaalde thema's komen in beide vragenlijsten terug. Tijdens het interview kunnen extra vragen worden gesteld om de antwoorden te verduidelijken.

1.5 BESLUIT

Ik zal de antwoorden van de praktijkwerkers met elkaar vergelijken en verwerken in dit afstudeerproject. Ik wil de ervaringen van verschillende actoren naast elkaar leggen zodat de lezer slachtofferonthaal vanuit verschillende invalshoeken kan bekijken. Ik hoop zo een duidelijker beeld te creëren van hoe men op het parket samenwerkt in functie van het slachtoffer en de doelstelling "voorkomen van secundaire victimisering."

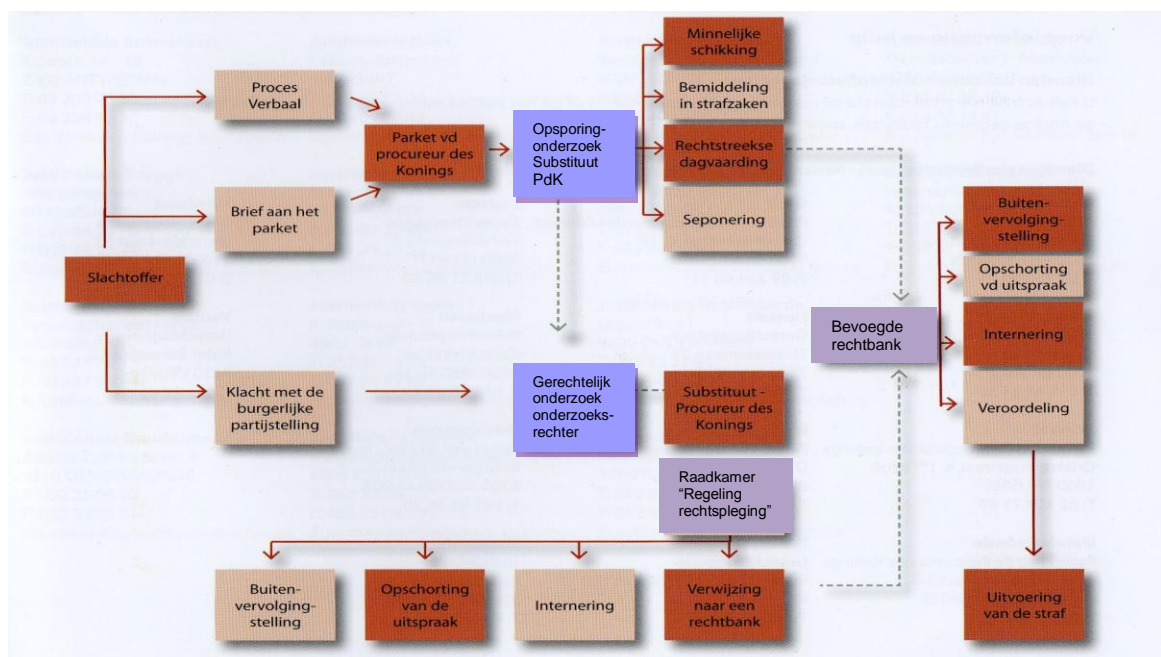
2 REFERENTIEKADER

2.1 INLEIDING

De dienst slachtofferonthaal werkt in opdracht van het parket en de doelgroep van slachtofferonthaal komt op één of andere manier in aanraking met de procedures binnen het parket. Slachtoffers die bij de dienst slachtofferonthaal terecht komen hebben nood aan informatie rond hun dossier of het dossier van hun overleden familielid. Ze hebben vaak specifieke vragen over het onderzoek.

Wanneer er een dossier wordt geopend, stuurt slachtofferonthaal een hulpaanbod naar alle slachtoffers. De dienst kan het slachtoffer vervolgens ondersteunen in alle fasen van de strafrechtspleging. In dit hoofdstuk vindt u de schematische voorstelling van de strafrechtspleging en een korte toelichting bij de verschillende fasen. Hier komt u ook meer te weten over het statuut van het slachtoffer en de verschillende stappen die hij kan nemen tijdens gerechtelijke procedure.

2.2 DE STRAFRECHTSPLEGING

Figuur 1: de strafrechtspleging (Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, 2010, p.39)

2.2.1 *Het slachtoffer*

De doelgroep van slachtofferonthaal kan eenvoudig worden afgebakend. Meestal komt het slachtoffer eerst in contact met de politie. Ofwel komt de politie naar de plaats van de feiten, ofwel legt het slachtoffer zelf klacht neer op het politiekantoor. Vervolgens wordt er een proces-verbaal opgemaakt waarin het slachtoffer zijn klacht wordt genoteerd (FOD Justitie, 2009, p 3-4).

De politie stuurt het proces-verbaal in principe door naar het parket van de Procureur des Konings (PdK) van het bevoegde arrondissement. Daar wordt het dossier behandeld door een substituut van de PdK, ook wel een parketmagistraat genoemd. Deze beslist over de tussenkomst van de dienst slachtofferonthaal en houdt daarbij rekening met de ernst van de feiten en de gevolgen voor het slachtoffer (FOD Justitie, 2007, p.2).

De justitieassistent slachtofferonthaal vraagt dan het dossier op en doet een grondig dossieronderzoek. Hij probeert na te gaan wie de na(ast)bestaanden zijn aan de hand van de opgemaakte processen-verbaal (PV's) en via het rijksregister. Vervolgens stuurt hij een schriftelijk hulpaanbod. Wanneer het slachtoffer informatie wenst over het onderzoek of de strafuitvoering, kan deze op elk moment op dit hulpaanbod reageren.

Volgende slachtoffers kunnen bijstand genieten:

- Nabestaanden van slachtoffers die zelfmoord hebben gepleegd.
- Nabestaanden van slachtoffers die onder verdachte omstandigheden overleden zijn.
- Slachtoffers van een overval met geweld of slachtoffers van een gewapende overval.
- Slachtoffers van zedenfeiten: verkrachting of aanranding van de eerbaarheid.
- Slachtoffers van slagen en verwondingen of intrafamiliaal geweld.
- Slachtoffers of na(ast)bestaande van ernstige verkeersongevallen met doden of zwaar gewonden als gevolg.
- Na(ast)bestaanden van personen die vermist zijn waarbij er sprake is van een onrustwekkende verdwijning.
- Nabestaanden van slachtoffers die vermoord werden of slachtoffers van poging tot moord.

Wanneer het slachtoffer minderjarig is, neemt slachtofferonthaal contact op met de burgerlijk verantwoordelijke. Meestal zijn dit de ouders.

Een omschrijving geven van het slachtoffer betekent steeds dat men door een welbepaalde bril naar het slachtoffer kijkt. Het is niet altijd duidelijk in hoeverre slachtofferschap zich kan uitstrekken (Cuyvers, 1988, p. 29). De FOD Justitie omschrijft de doelgroep van slachtofferonthaal bijvoorbeeld als slachtoffers van diefstal met geweld, slachtoffers van verkeersongevallen met zwaar gewonden of doden als gevolg, ...

Het slachtoffer heeft een veel grotere plaats gekregen dan vroeger. De media speelt een grote rol in het creëren van het huidige slachtofferbeeld. Het begrip "slachtofferschap" werd breed opengetrokken tot allerlei vormen van menselijke tegenslag. De dienstverlening blijkt deze trend naar voortdurende verbreding van slachtoffercategorieën te volgen. Het gaat niet enkel meer om hulp aan slachtoffers van misdrijven, maar ook om interventies ten aanzien van nabestaanden bij zelfdoding, slachtoffers van rampen, slachtoffers van verkeersongevallen, enz. Door deze uitbreiding van slachtoffergroepen vervagen de grenzen van slachtofferschap. Deze groepen worden steeds minder duidelijk aflijnbaar en beheersbaar in het kader van bijvoorbeeld de strafprocedure. Ook de niet-strafrechtelijk gedefinieerde slachtoffers blijken immers verwachtingen te hebben ten aanzien van justitie. Magistraten en justitieassistenten hebben een zekere interpretatieruimte om te beslissen welke slachtoffers een direct en legitiem belang hebben bij een bepaalde procedure (Aertsen e.a., 2010, p.109).

Ilse Meerpoel, justitieassistent slachtofferonthaal in Oudenaarde, zegt dat er in het verleden een selectie moest worden gemaakt: de dienst slachtofferonthaal stuurt niet naar alle slachtoffers van misdrijven -of andere feiten- automatisch een hulpaanbod. De reden hiervan is dat er te weinig justitieassistenten slachtofferonthaal zijn. Slachtoffers van verkeersongevallen met lichte verwondingen als gevolg of slachtoffers van diefstal zonder geweld, worden niet automatisch gecontacteerd. Door een selectie te maken worden toch minimum die slachtoffers van “ernstige misdrijven” bereikt. Het is niet mogelijk om met twee justitieassistenten alle slachtoffers van het ganse arrondissement te contacteren, hoewel men zich er van bewust is dat een diefstal zonder geweld niet noodzakelijk minder ernstig is dan andere misdrijven. Bijvoorbeeld wanneer iemand zijn woning wordt leeggeplunderd terwijl hij slaapt. Het slachtoffer zal in dat geval ook graag weten wat er met de dader gebeurt. Een inbraak kan heel wat angstgevoelens teweeg brengen.

Daarom kunnen slachtoffers van dergelijke feiten zelf contact opnemen met slachtofferonthaal. Als de dienst hen informatie kan geven, zullen ze dit ook doen. Het is niet omdat er geen hulpaanbod werd verstuurd, dat ze geen beroep kunnen doen op de dienst slachtofferonthaal.

2.2.1.1 Kenmerken van slachtofferschap

Een slachtoffer kan heftig reageren na een traumatische gebeurtenis. Wie met slachtoffers omgaat, moet inzicht hebben in de verschillende kenmerken van slachtofferschap. Wanneer een slachtoffer bepaalde uitspraken doet, moet de slachtofferbejegenaar kunnen kaderen vanwaar die reacties komen. Hij moet weten wat de gebeurtenis kan teweeg brengen om het slachtoffer te kunnen begrijpen. In de eerste plaats moet hij bepaalde reacties kunnen herkennen. Het is bijvoorbeeld niet omdat een slachtoffer zich terughoudend opstelt, dat hij geen behoefte heeft aan hulp. Het is niet omdat hij kwaad is op “justitie” dat hij kwaad is op de justitieassistent. Om de ervaring van slachtoffers beter te kunnen begrijpen, som ik hieronder de kenmerken van slachtofferschap op:

Veelzijdigheid van gevolgen

Slachtoffer worden heeft doorgaans gevolgen op verschillende levensgebieden. Het slachtoffer kan financiële, materiële, juridische, psychologische, medische of justitiële vragen hebben. Hij kan meestal niet bij één dienst terecht met al zijn vragen. Hij zal vaak met verschillende instanties in contact moeten komen (Ministerie van Justitie, 2000, p. 11-12).

Machteloosheid

Slachtofferschap is (in mindere of meerdere mate) het gevolg van een plotse en schokkende gebeurtenis. Een slachtoffer voelt zich machteloos. Daar komt soms het besef bij dat het feit werd veroorzaakt door een medeburger of een vertrouwenspersoon. Dit wordt door een slachtoffer vaak aangevoeld als onrechtvaardig want het contrasteert met het eigen normbesef en de eigen houding ten opzichte van mensen (Ministerie van Justitie, 2000, p. 12).

Aantasting van zekerheden

Vanzelfsprekendheden of overtuigingen waarmee mensen dagelijks in het leven staan maken het leven ordelijk, voorspelbaar en leefbaar. Het gaat hier over onderliggende betekenisstructuren waarvan we ons niet steeds bewust zijn, maar die ons een minimale zekerheid bieden over ons eigen gedrag en dat van anderen. Bij een plotse, traumatische gebeurtenis wordt het beeld dat men tot dan had over anderen en de wereld overhoop gehaald (Ministerie van Justitie, 2000, p. 13).

Persoonlijke onkwetsbaarheid

Mensen leven met de illusie van onkwetsbaarheid. We weten dat er erge dingen gebeuren in de wereld, maar we gaan er vanuit dat het ons niet zal overkomen. We denken dat het

probleem in onze omgeving minder ernstig is. Een plots besef dat men wel degelijk onveilig en kwetsbaar is doorprijkt de mythe van de onkwetsbaarheid. Het slachtoffer heeft geen controle meer en beseft dat de feiten opnieuw kunnen gebeuren (Ministerie van Justitie, 2000, p. 13).

Een controleerbare en rechtvaardige wereld

Men gelooft dat de wereld betekenisvol is. We kennen onze eigen leefwereld als ordelijk, controleerbaar en begrijpelijk. We gaan ervan uit dat de wereld rechtvaardig is en moet zijn. We zijn immers een sociaal contract aangegaan met de maatschappij, waarin van iedereen verwacht wordt dat hij zich houdt aan een aantal afspraken. Een traumatische gebeurtenis ondergraaft deze uitgangspunten en roept een aantal vragen op: "Waarom ik?" "Wie doet nu zo iets?" "Hoe is het mogelijk?" Als een dader iemand kwaad berokkent contrasteert dit met het eigen leven waarin men steeds getracht heeft de sociale normen na te leven (Ministerie van Justitie, 2000, p. 13-14). Dit kan leiden tot een verlies van vertrouwen in de sociale orde.

Schuldgevoel

Om de feiten een verantwoording en een plaats te geven in het eigen leven, zullen sommige slachtoffers zichzelf de schuld geven. Ook geven anderen uit de omgeving het slachtoffer soms de schuld. Zo beschouwen ze zichzelf als verschillend van het slachtoffer en houden ze hun illusie van onkwetsbaarheid in stand (Ministerie van Justitie, 2000, p. 14-15).

Gewijzigd zelfbeeld

Men ervaart zichzelf als machteloos of als een verliezer. In de manier waarop men de feiten ondergaat, in de wijze waarop men emotioneel reageert en op lange termijn de ervaring verwerkt. Mensen hebben een gevoel van eigenwaarde en herkennen zichzelf vaak niet meer tijdens het ondergaan van de gebeurtenis en hun emoties. Een verstoorde kijk op het zelfbeeld kan leiden tot een verstoorde kijk op de slachtofferervaring. Het slachtoffer gaat bijvoorbeeld de schuld bij zichzelf leggen of kampt met geheugenproblemen. Een verstoorde kijk op het zelfbeeld kan ook resulteren in een verstoorde kijk op de omgeving, zoals ontwikkelen van een angst voor herhaling of verlies van vertrouwen in de omgeving en de autoriteiten (Ministerie van Justitie, 2000, p. 14-15).

Passieve houding

Veel slachtoffers stellen zich passief op door het vernederende karakter van de ervaring en het verstoorde zelfbeeld. Men wordt als het ware teruggeworpen op zichzelf. Slachtoffers die hulp nodig hebben stellen niet altijd een hulpvraag omdat ze zich schamen of omdat ze niet weten hoe hun verdriet te verwoorden (Ministerie van Justitie, 2000, p. 16).

Objectieve feiten versus subjectieve ervaring

De emotionele weerslag en de psychologische gevolgen zijn afhankelijk van de psychische draagkracht van het slachtoffer. Feiten kunnen harder aankomen voor personen die in het verleden iets hebben meegemaakt of voor personen met een zwakke gezondheid, alleenstaanden, bejaarden, enzovoort. Een handtasdiefstal kan bijvoorbeeld een zware emotionele impact hebben omdat er in de handtas van het slachtoffer een foto van haar overleden man zat. De ernstgraag van het gebeuren mag dus niet eenzijdig beoordeeld worden op basis van de aard van de feiten en de directe, zichtbare gevolgen. Minimaliserende reacties betekenen vaak een miskennis van de subjectieve slachtofferervaring (Ministerie van Justitie, 2000, p. 16).

Emoties

Slachtoffers zijn doorgaans kort na de feiten maar soms ook nog later 'aangedaan'. Men is verbaasd, gekwetst, woedend, bang. Naast het denken is ook het voelen geschokt. Het slachtoffer kent op die ogenblikken een verhoogde gevoeligheid voor reacties uit de

omgeving. Kleine signalen uit de omgeving kunnen een schaalvergroterend effect hebben (Ministerie van Justitie, 2000, p. 18).

Tijdsaspect

De eerste psychologische reactie brengt vaak mee dat bepaalde informatieve gegevens of vragen van het slachtoffer pas na een zekere tijd naar boven komen. Men mag de gevolgen voor het slachtoffer niet louter situeren in een momentopname (Ministerie van Justitie, 2000, p. 18).

Dader bekend of onbekend

Slachtofferschap heeft vaak een grotere impact naargelang het relatiedelicten betreft. De betekenisverlening is verschillend dan bij feiten tussen onbekenden. Een gevolg kan zijn dat het slachtoffer niemand meer vertrouwt of men is minder geneigd om het probleem te melden (Ministerie van Justitie, 2000, p. 11-18).

2.2.2 *Opsporingsonderzoek*

De strafrechtelijke procedure vangt aan met de ontvangst van een PV of met de ontvangst van een rechtstreekse klacht van het slachtoffer. Er wordt ofwel een opsporingsonderzoek opgestart onder leiding van de PdK (of één van zijn substituten) of het dossier wordt geseponneerd (Statistique parquets, 2010, online).

De bevoegde magistraat kan aan de politie een aantal onderzoeksopdrachten geven, bijvoorbeeld de opdracht tot het verhoor van de verdachte. Hij kan ook een deskundige aanstellen, zoals een wetsdokter of psychiater. Of hij kan de onderzoeksrechter vragen om een mini-onderzoek te voeren. Bijvoorbeeld: een gsm traceren, een inwendige autopsie uitvoeren, een computeronderzoek, enzovoort⁶.

Nadat hij zijn opdrachten heeft gegeven, kan hij overgaan tot een beslissing. Hij beschikt hier over een aantal mogelijkheden:

- Seponeren of zonder gevolg zetten van het dossier als er bijvoorbeeld onvoldoende bewijzen zijn of de dader is onbekend.
- Hij kan een bemiddeling in strafzaken voorstellen waarbij dader en slachtoffer samen tot een oplossing trachten te komen⁷.
- Hij kan een minnelijke schikking voorstellen waarbij de dader een bepaalde geldsom dient te betalen.
- Of hij kan de verdachte rechtstreeks dagvaarden en voor de bevoegde rechtbank laten verschijnen.

2.2.3 *Gerechtelijk onderzoek*

Er wordt een gerechtelijk onderzoek geopend wanneer een slachtoffer klacht neerlegt met burgerlijke partijstelling of wanneer er ingrijpende onderzoeksmaatregelen nodig zijn. Voor ingrijpende maatregelen kan de PdK (of één van zijn substituten) de onderzoeksrechter vorderen om een gerechtelijk onderzoek te voeren. Dergelijke maatregelen hebben betrekking op de privacy van de verdachte, bijv. een huiszoeking, voorlopige hechtenis, ...

Wanneer de onderzoeksrechter meent dat het onderzoek is afgerond, komt het dossier opnieuw onder de bevoegdheid van de substituut. Een onderzoeksgerecht moet zich dan

⁶ In 7.4.1 vindt u een opsomming van mogelijke onderzoeksopdrachten, in bijlage 2 wordt deze opsomming verder aangevuld.

⁷ In bijlage 3 wordt "bemiddeling in strafzaken" nader toegelicht.

uitspreken over de verdere verloop. De raadkamer en kamer van inbeschuldigingstelling⁸ zijn onderzoeksgerechten. Hier wordt doorgaans niet beslist over de grond van de zaak, maar over de verdere verloop van de procedure (FOD Justitie, 2010, p. 6). De Raadkamer kan tijdens deze fase van “regeling van de rechtspleging” een aantal beslissingen nemen:

- Buitenvervolginstelling: de raadkamer is van oordeel dat er niet voldoende aanwijzingen van schuld aanwezig zijn in het dossier die duiden op het bestaan van een misdrijf (FOD Justitie, 2010, p. 6).
- Internering: de internering van personen met een geestesstoornis is een veiligheidsmaatregel van onbepaalde duur, die tot doel heeft de maatschappij te beschermen. Deze maatregel zorgt ervoor dat aan de geïnterneerde de zorgen worden verstrekt die zijn toestand vereist, met het oog op zijn reïntegratie in de maatschappij (21 april 2007, 13 juli 2007).
- Opschorting van de uitspraak: veelal gebeurt dit op vraag van de verdediging. De Raadkamer oordeelt dat de feiten bewezen zijn, maar legt geen straf op. Indien de veroordeelde tijdens de door de rechter opgelegde proeftijd geen nieuwe feiten pleegt zal geen straf volgen. De opschorting kan worden toegestaan onder probatievoorwaarden (bijvoorbeeld hulpverlening aanvaarden, zich onthouden van alcohol of drugs, bepaalde plaatsen vermijden). Men spreekt dan van probatieopschorting (FOD Justitie, 2010, p. 6).
- Verwijzen naar een bevoegde rechtbank of vonnisgerecht: als er voldoende bezwarende elementen zijn, verwijst de raadkamer de in verdenking gestelde naar de strafrechtbank (bijvoorbeeld politierechtbank of correctionele rechtbank). De verdachte blijft aangehouden of hij wordt vrijgelaten onder voorwaarden (FOD Justitie, 2010, p. 6).
- Daarnaast kan de Raadkamer nog overgaan tot een ontslag van het onderzoek en een overmaking van de stukken aan de procureur-generaal bij het hof van beroep.

2.2.4 *Het bevoegde vonnisgerecht*

In een gerechtelijk onderzoek kan de raadkamer de verdachte verwijzen naar de strafrechtbank. In een opsporingsonderzoek kan de PdK beslissen om de vermoedelijke dader rechtstreeks te vervolgen als hij meent dat het onderzoek voldoende bezwaren heeft opgeleverd. Dan brengt hij de zaak voor de bevoegde strafrechtbank (FOD Justitie, 2010, p.6).

De bevoegde rechtbank kan beslissen tot vrijspraak, opschorting, internering of veroordeling. Veroordeling betekent dat er een straf wordt opgelegd, bijvoorbeeld een gevangenisstraf. Binnen de 15 dagen kan beroep worden aangetekend door de verschillende partijen: slachtoffer, dader of Openbaar Ministerie⁹ (behalve in een beperkt aantal gevallen waarin geen hoger beroep mogelijk is). Het slachtoffer kan geen beroep aantekenen tegen de opgelegde straf of vrijspraak verleend aan de dader. Wel wanneer de rechter zijn verzoek tot schadevergoeding heeft afgewezen of wanneer hij het bedrag te laag vindt (FOD Justitie, 2010, p.9).

⁸ Hoger beroep tegen de beslissing van de raadkamer is mogelijk bij de kamer van inbeschuldigingstelling. De KI is onderdeel van het Hof van Beroep.

⁹ Het Openbaar Ministerie (OM) wordt gevormd door de magistraten die verbonden zijn aan een parket. Op het niveau van het gerechtelijk arrondissement treden de PdK en zijn substituten op als OM bij de rechtbank van eerste aanleg. Zij doen dat ook bij de jeugdrechtbank, de politierechtbank(en) en bij de rechtbank van koophandel in hun rechtsgebied (FOD Justitie, 2010c, online).

2.2.5 De strafuitvoeringsrechtbank en strafuitvoeringsmodaliteiten

Op 1 februari 2007 traden de strafuitvoeringsrechtbanken in werking. Heel wat beslissingen die vroeger door de minister van justitie genomen werden, zullen nu door rechters in de strafuitvoeringsrechtbanken genomen worden. De strafuitvoeringsrechtbanken behandelen dossiers van veroordeelden met een straf met een uitvoerbaar gedeelte van meer dan drie jaar. Met andere woorden straffen waar minimum drie jaar gevangenisstraf op staan. De strafuitvoeringsrechtbank bestaat uit drie rechters. De rechtbank hoort de gedetineerde, zijn advocaat en het slachtoffer. Ze houdt rekening met de adviezen van de gevangenisdirecteur en van het Openbaar Ministerie (Liga voor Mensenrechten, 2007, p. 2-4). De strafuitvoeringsrechtbanken zijn bevoegd voor:

- Beperkte detentie: een strafuitvoeringsmodaliteit die de veroordeelde toelaat om op regelmatige wijze de gevangenis te verlaten voor een bepaalde duur van maximum 12 uren per dag (Van Audenhove, 2010, p.29).
- Elektronisch toezicht: een wijze van uitvoering van de vrijheidsstraf waardoor de veroordeelde het geheel of een deel van zijn straf buiten de gevangenis doorbrengt volgens een bepaald uitvoeringsplan, waarvan de naleving door elektronische middelen, namelijk door de enkelband, gecontroleerd wordt (Van Audenhove, 2010, p.30).
- Voorwaardelijke invrijheidstelling: de veroordeelde mag zijn straf ondergaan buiten de gevangenis, mits naleving van voorwaarden gedurende een bepaalde proeftijd (Liga voor Mensenrechten, 2007, p. 14).

Voor veroordeelden met straffen met een uitvoerbaar gedeelte van minder drie jaar veranderde er tot nu toe weinig. Vanaf 2008 zouden hun dossiers door een strafuitvoeringsrechter behandeld worden. Vandaag de dag is dit nog steeds niet het geval omdat de wet nog niet uitvoerbaar werd verklaard. De minister blijft bijvoorbeeld bevoegd voor:

- Voorlopige invrijheidsstelling: hier kan een veroordeelde voor in aanmerking komen indien de straf de drie jaar effectieve gevangenisstraf niet overschrijdt. Een veroordeelde kan na 1/3^e van de straf gezeten te hebben vrijkomen.
- Uitgangsvergunning: de gedetineerde mag de gevangenis verlaten gedurende maximum 16 uren (Liga voor Mensenrechten, 2007, p. 8).
- Penitentiair verlof: de gedetineerde mag drie maal 36 uren per trimester de gevangenis verlaten (Liga voor Mensenrechten, 2007, p. 9).
- Onderbreking van de strafuitvoering is een schorsing van de uitvoering van de straf voor maximum drie maanden (Liga voor Mensenrechten, 2007, p. 10).

Opmerking: slachtoffers die zich burgerlijke partij hebben gesteld en een slachtofferverklaring¹⁰ hebben ingevuld, worden door de strafuitvoeringsrechtbank op de hoogte gehouden van de strafuitvoeringsmodaliteiten. Ze worden niet op de hoogte gehouden van straffen met een uitvoerbaar gedeelte van minder dan drie jaar omdat er nog steeds geen wettelijke regeling bestaat.

2.2.6 Burgerlijke partijstelling¹¹

Als er een gerechtelijk onderzoek geopend is kan het slachtoffer zich op twee manieren burgerlijke partij stellen.

¹⁰ Meer uitleg hierover in 2.2.8.

¹¹ In hoofdstuk 5 wordt de burgerlijke partijstelling en het statuut van benadeelde persoon toegelicht vanuit het wettelijk kader.

Ofwel door middel van een eenvoudige verklaring voor de onderzoeksrechter: hij krijgt dan een aantal rechten tijdens de strafprocedure. De burgerlijke partij kan de onderzoeksrechter bijvoorbeeld vragen om inzage te krijgen in het strafdossier of om bijkomende onderzoekshandelingen te stellen.

Of op het einde van het onderzoek op het moment dat de zaak door het onderzoeksgerecht of het vonnisgerecht wordt behandeld. Opdat de gerechtelijke overheden de geleden schade zouden kunnen vaststellen, is het belangrijk dat de burgerlijke partij alle bewijsstukken bewaart, zoals medische attesten en verslagen, attesten van persoonlijke bijdrage in de medische kosten, facturen, attesten van de werkgever of mutualiteit inzake inkomstenverlies, enz. Deze bewijsstukken zullen het slachtoffer toelaten om zijn verzoek tot herstel van de schade te staven (FOD Justitie, 2010a, p.15-16).

Een slachtoffer kan zich persoonlijk of via zijn advocaat burgerlijke partij stellen, voor of tijdens de zitting van de rechtbank. Een slachtoffer kan bovendien ook een klacht met burgerlijke partijstelling neerleggen bij de onderzoeksrechter zodat er een gerechtelijk onderzoek geopend wordt.

Wanneer een slachtoffer zich burgerlijke partij heeft gesteld, kan hij ook tijdens de strafuitvoering een aantal rechten uitoefenen. Hij kan een slachtofferverklaring invullen en op de hoogte worden gehouden van de strafuitvoering. Bijvoorbeeld wanneer de dader wordt vrijgelaten, wanneer hij penitentiair verlof krijgt, wanneer hij onder elektronisch toezicht komt te staan, enzovoort. Hij kan ook voorwaarden formuleren in zijn belang, zoals een straatverbod. Daarbovenop kan hij vragen om gehoord te worden door de strafuitvoeringsrechtbank (FOD Justitie, 2010a, p 14).

2.2.7 Statuut van benadeelde persoon

Slachtoffers hebben recht op informatie maar het onderzoek is geheim. In principe komt het slachtoffer niets te weten over het onderzoek en het verloop ervan zolang het niet wordt afgesloten. Om toch tegemoet te komen aan de wens van slachtoffers om meer informatie te krijgen, is het statuut van benadeelde persoon ontstaan. Elk slachtoffer kan zich laten registreren als benadeelde persoon op de dienst notitie, dit is het secretariaat van het parket. Het slachtoffer kan hier verklaren dat hij schade heeft geleden door het misdrijf. Hij kan deze verklaring zelf of door zijn advocaat laten doen. De dienst notitie neemt akte van die verklaring en het parket voegt de akte bij het dossier (Wouter, 2008, p. 137).

De registratie maakt van het slachtoffer geen partij in het strafproces. Maar het slachtoffer mag documenten aan het dossier toevoegen. Het parket houdt hem van een aantal belangrijke beslissingen op de hoogte. Wanneer een zaak bijvoorbeeld geseponeerd wordt krijgt het slachtoffer daar bericht van. Een reden kan zijn dat de feiten niet kunnen bewezen worden of de dader is onbekend gebleven. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat het dossier na een aantal jaren terug geopend wordt omdat diezelfde dader nieuwe feiten heeft gepleegd: als hij dan bekent, kan het misdrijf toch nog bewezen worden (Wouters, 2008, p. 137 en p.140).

De rechten van een benadeelde persoon gaan minder ver dan die van een burgerlijke partij. De benadeelde persoon heeft geen recht op dossierinzage zolang het onderzoek loopt. Hij kan ook geen schadevergoeding of bijkomende onderzoekshandelingen vragen (Wouters, 2008, p.140).

2.2.8 De slachtofferverklaring

Met de inwerkingtreding van de strafuitvoeringsrechtbanken op 1 februari 2007, vond de slachtofferverklaring in België zijn ingang in het strafrecht. *Door een slachtofferverklaring in te vullen kan een slachtoffer te kennen geven dat hij in het kader van de strafuitvoering*

wenst geïnformeerd en/of gehoord te worden. De verklaring laat het slachtoffer toe aan te geven over welke beslissingen van de strafuitvoeringsrechtbank hij wenst geïnformeerd te worden. Hij kan daarbij ook meedelen of hij voor het formuleren van bijzondere voorwaarden, die in zijn belang zouden kunnen worden opgelegd, de tussenkomst van een justitieassistent verlangt. De rechten van slachtoffers om inlichtingen te verkrijgen inzake de strafuitvoering worden niet beperkt tot de voorwaardelijke invrijheidsstelling. Ze worden eveneens geïnformeerd over de diverse strafuitvoeringsmodaliteiten opgenomen in de wet betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten (17 mei 2006, B.S. 15 juni 2006). Slachtoffers krijgen de mogelijkheid om een grotere rol te spelen in de fase van de strafuitvoering (De Mesmaecker, 2007, p. 17-18)¹².

De slachtofferverklaring wordt ingevuld door het slachtoffer in de fase van de uitvoering van de vrijheidsbenemende straf van meer dan drie jaar. In Oost-West Vlaanderen kan het slachtoffer ook een slachtofferverklaring invullen bij internering. Een richtlijn van de Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep¹³ te Gent heeft namelijk bepaald dat er een slachtofferverklaring kan worden ingevuld wanneer de veroordeelde geïnterneerd wordt. Deze richtlijn is enkel bindend voor arrondissementen in Oost- en West-Vlaanderen.

In het kader van de wet van 17 mei 2006 moet de rechter of de griffie¹⁴ van de strafuitvoeringsrechtbank de burgerlijke partijen inlichten over de mogelijkheid om via het invullen van een slachtofferverklaring geïnformeerd te worden over bepaalde strafuitvoeringsmodaliteiten. Slachtoffers die geen burgerlijke partij zijn kunnen mits de erkenning van hun “direct en legitiem belang” eveneens een slachtofferverklaring invullen.

De slachtoffers hebben geen beslissingsmacht inzake de strafuitvoering. Ze hebben recht op een goede informatieverstrekking en een beperkte vorm van participatie met betrekking tot slachtoffergerichte voorwaarden. Slachtoffers zijn niet per sé uit op het verwerven van een beslissingsmacht inzake de bestraffing van de dader (Aersten e.a., 2010, p. 122-123). Ze zijn over het algemeen tevreden over de mogelijkheid tot participatie in de besluitvorming, vooral omdat ze het gevoel krijgen dat ze erkend worden. Sommige slachtoffers aanvaarden de invrijheidsstelling, anderen vinden het totaal ondenkbaar dat de dader vrij komt. Ze vinden het belangrijk om gehoord te worden tijdens de zitting om verschillende redenen: de dader een gezicht kunnen geven, hopen op een verontschuldiging, de invrijheidsstelling trachten te voorkomen, toch nog een deel van de waarheid te horen krijgen, ... Sommige slachtoffers willen ook niets meer met de feiten te maken hebben en hebben geen behoefte om betrokken te worden.

2.3 BESLUIT

Een justitieassistent slachtofferonthaal komt tussen in de verschillende fasen van de strafrechtelijke procedure. Dit overzicht op de strafrechtspleging biedt een referentiekader van waaruit slachtofferonthaal concreter wordt. Om de specifieke tussenkomst en doelstellingen van slachtofferonthaal te kunnen begrijpen, is het noodzakelijk om een zicht

¹² Naast de slachtofferverklaring kan het slachtoffer ook een slachtofferfiche invullen. De fiche bevat relevante gegevens van het slachtoffer en een omschrijving van de voorwaarden die in het belang van het slachtoffer zouden kunnen worden opgelegd. De justitieassistent slachtofferonthaal en het slachtoffer stellen de fiche samen op. In bijlage 7 vindt u een slachtofferverklaring en een slachtofferfiche ter verduidelijking.

¹³ In België zijn er vijf rechtsgebieden met elk een hof van beroep. Bij elk hof van beroep is er een procureur-generaal. Deze heeft leiding over alle magistraten van het OM van zijn rechtsgebied (Van den Wyngaert, 2006, p.567).

¹⁴ Een griffie is een openbare dienst verbonden aan een rechtbank. De griffier bewaart hier de gerechtelijke akten en hij vervult gerechtelijke en administratieve functies in verband met de rechterlijke organisatie en de rechtspleging.

te hebben op de context waarbinnen de dienst functioneert en op het statuut van het slachtoffer binnen die specifieke context.

Dit schema is basiskennis voor elke justitieassistent slachtofferonthaal en hoort dus ook thuis in dit afstudeerproject. De verschillende fasen van het onderzoek en de tussenkomst van de justitieassistent zullen in volgende hoofdstukken telkens opnieuw aan bod komen. Van hieruit kunnen we die specifieke tussenkomst binnen de verschillende fasen beter begrijpen.

3 ACHTERGROND VAN DE DIENST SLACHTOFFERONTHAAL

3.1 INLEIDING

Er bestaan tal van slachtofferorganisaties en dat zorgt soms wel eens voor verwarring. Slachtofferzorg bestaat uit onthaal, bejegening, hulp en therapie.

De politie komt vaak eerst in contact met een slachtoffer. **Slachtofferbejegening** is de taak van elke politie-inspecteur. Daarbovenop beschikt elke politiezone over één of meerdere gespecialiseerde slachtofferbejegenaars. Deze zorgen ervoor dat slachtoffers van misdrijven en hun verwanten kort na de feiten de nodige aandacht, informatie en ondersteuning krijgen.

Voor een aantal slachtoffers is slachtofferbejegening echter niet voldoende. Voor die slachtoffers zijn er de diensten van slachtofferhulp die hulpverlening op maat bieden. **Slachtofferhulp** is een onderdeel van de Centra voor Algemeen Welzijnswerk van de Vlaamse Gemeenschap.

En dan zijn er nog die slachtoffers die zeer gespecialiseerde en langdurige hulp nodig hebben. Slachtoffers waarbij het verwerkingsproces vastgelopen is kunnen voor therapeutische hulp terecht bij diensten voor geestelijke Gezondheidszorg (steunpunt, 2010, online).

Slachtofferonthaal is niet hetzelfde als bejegening, hulp of therapie. De dienst slachtofferonthaal werkt vanuit justitie en is een onderdeel van het Directoraat-Generaal Justitiehuisen. De justitieassistent zorgt ervoor dat slachtoffers gedurende de gerechtelijke afhandeling de nodige aandacht krijgen en van hun rechten gebruik kunnen maken. De dienst heeft zijn specifieke taak binnen de georganiseerde slachtofferzorg. In dit hoofdstuk wordt deze specifieke taak nader toegelicht, vanuit het Directoraat-generaal Justitiehuisen. Na een korte voorstelling van het justitiehuis in het algemeen, staan we even stil bij de context waarbinnen slachtofferonthaal vorm heeft gekregen. Ten slotte volgt een opsomming van de opdrachten en doelstellingen van de dienst slachtofferonthaal.

3.2 HET DIRECTORAAT-GENERAAL JUSTITIEHUIZEN¹⁵

Per gerechtelijk arrondissement is er een justitiehuis. Het justitiehuis wordt geleid door een directeur/directrice. Deze heeft hiërarchisch gezag over de verschillende justitieassistenten die elk in één of meerdere diensten tewerk gesteld zijn. Het DG-MJH is een onderdeel van de Federale Overheidsdienst Justitie¹⁶. Vanaf 1 januari 2007 werd het DG-MJH toegevoegd aan de drie directoraten-generaal die reeds bestonden in de FOD Justitie¹⁷.

¹⁵ Afkorting: DG-MJH

¹⁶ Vanaf hier wordt de “Federale Overheidsdienst Justitie” afgekort als “FOD Justitie”.

¹⁷ Het DG Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden, het DG Penitentiaire Inrichtingen, het DG Rechterlijke Organisatie en het DG Justitiehuisen.

Het DG-MJH biedt de justitiehuizen in België ondersteuning bij de uitvoering van hun opdrachten en waarborgt de samenhang van hun optreden (Vanholme en Carpentier, 2006, p. 4).

De justitieassistent staat, in opdracht van de bevoegde overheid, in voor het toezicht en de justitiële begeleiding van de veroordeelde dader die onder bepaalde voorwaarden werd vrijgelaten. Hij is ook bevoegd voor de gerechtelijke alternatieve maatregelen zoals dienstverlening, vorming en therapeutische opvolging. Zijn opdracht bestaat enerzijds in de gerechtelijke autoriteiten te informeren door middel van maatschappelijke enquêtes¹⁸ en verslagen van de begeleidingen. Anderzijds dient hij de veroordeelde te motiveren om actief deel te nemen aan de opgelegde justitiële begeleiding (Van Audenhove, 2010, p.43).

Slachtofferonthaal bevindt zich als enige dienst in het gerechtshuis van Oudenaarde. Deze dienst zorgt voor het onthaal, het informeren, de bijstand en doorverwijzing van slachtoffers. Het justitiehuis tracht naast recidive ook secundaire victimisering te voorkomen, wat geen eenvoudige opdracht is. Er wordt gewerkt met daders, met slachtoffers, of met allebei!

Een andere opdracht van het DG-MJH is namelijk *bemiddeling in strafzaken*. Hier worden dader en slachtoffer via een communicatieproces samen gebracht om tot een oplossing te komen. De justitieassistent begeleidt dit communicatieproces.

Los van daders en slachtoffers zijn er ook de *burgerrechtelijke opdrachten*, waarbij de justitieassistent een 'sociale studie' kan uitvoeren. De belangrijkste opdrachtgevers van een maatschappelijk onderzoek zijn de rechter in kortgeding, in burgerlijke zaken, de jeugdrechter of het Hof van Beroep. Een voorbeeld is een opdracht met betrekking tot de verblijfsregeling en de omgangsregeling van kinderen (Van Audenhove, 2010, p.63).

Daarbovenop staan de huizen in voor het informeren en preventief doorverwijzen van mensen die geconfronteerd worden met vragen of problemen die tot de bevoegdheid van de justitiehuizen behoren (FOD Justitie, 2009a, p.43). Dit is de taak van de *eerstelijnswerking*.

Op 29 juni 1999 verscheen het *Ministerieel besluit tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuizen* in het Belgisch staatsblad (23 juni 1999, B.S. 29 juni 1999). Ondanks het feit dat de justitiehuizen in 1999 hun wettelijke basis kregen duurde het in Oudenaarde tot midden 2002 alvorens de deuren officieel geopend werden (Van Audenhove, 2010, p.79).

3.3 DIENST SLACHTOFFERONTHAAL

3.3.1 Wat vooraf ging ...

In tegenstelling tot wat vaak gezegd wordt is het niet de zaak Dutroux geweest die een aanzet heeft gegeven. Deze heeft inderdaad een stroomversnelling teweeg gebracht, maar de start situeert zich eigenlijk begin jaren '80 met een aantal internationale aanbevelingen en richtlijnen. Bijvoorbeeld: "The declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power (Vermeiren, 2004, p.1).

¹⁸ Een maatschappelijke enquête is een sociaal onderzoek waarbij de justitieassistent samen met de beklagde de feiten in een bredere psycho-sociale context plaatst, om een geïndividualiseerde maatregel of straf voor te stellen aan de bevoegde autoriteiten (7 juni 2000, B.S. 10 juni 2000).

Vermeiren (2004, p.1) somt een aantal tussenstappen op. Ik geef er u enkele als voorbeeld:

- 1985 de wet op de vergoeding door de staat van slachtoffers van misdrijven waarvan de dader onbekend is of insolvelabel is
- 1993 In het kader van het “contract met de burger” werden binnen zeven parketten, als proefproject, een aantal justitieassistenten geëngageerd.
- 1996 Installatie van een dienst slachtofferonthaal bij elk parket
- 1997 Ministeriële richtlijn die slachtofferonthaal concreet regelt
- 1998 Wet Franchimont

In België heeft de VZW “Ouders van een vermoord kind” gezorgd voor een meer algemene erkenning van de rechten van slachtoffers (Vermeiren, 2004, p.1). De vzw “Ouders van een vermoord kind” is een zelfhulpgroep voor ouders wiens kind vermoord werd (oudersvaneenvermoordkind, 2010, online). Er bestaan twee belangrijke publicaties¹⁹ van de vzw waarin ouders hun ervaringen met het gerecht en hun omgaan met het verlies hebben gedeeld. Ze hebben bovendien ook tal van aanbevelingen neergeschreven voor iedereen die in contact komt met slachtoffers. Deze aanbevelingen hebben het slachtofferbeleid in grote mate geïnspireerd. In *Leven met een schaduw* vertellen ouders van vermoorde kinderen hoe zij omgaan met hun verlies. Dit boek bevat een duidelijke aanklacht tegen de algemene maatschappelijke bejegening van het slachtoffer (oudersvaneenvermoordkind, 2010, online). Onder meer naar aanleiding van het verschijnen van het boek besliste de toenmalige Minister van Justitie, Melchior Wathelet, in 1993 tot de oprichting van een dienst slachtofferonthaal binnen de parketten van de rechtbank van eerste aanleg (Balcaen, 2006, p.97).

Omdat de vzw expert is in het thema “secundaire victimisering” contacteerde ik de voorzitter, Marina Maes. Ik wou graag haar kijk op het onderwerp leren kennen. Zij vindt dat secundaire victimisering vaak niet voorkomen kan worden omdat elke dienst slachtofferonthaal onderbemand is. Ook omdat de justitieassistenten weinig tijd hebben om echt naar slachtoffers te kunnen luisteren. Zij zegt dat er een groot verschil is tussen de theorie en de praktijk. Net daarom wil ik theorie en praktijk met elkaar vergelijken.

De wet Franchimont heeft ook veel veranderd voor slachtoffers. Het slachtoffer kreeg een aantal nieuwe rechten. In het Wetboek van Strafvordering werd in 1998 een artikel 3bis ingevoegd²⁰. Art. 3bis is de wettelijke basis van de dienst slachtofferonthaal binnen het parket. In het wetboek van strafvordering van 1908 was er geen aandacht voor slachtoffers. De wet Franchimont heeft hier verandering in gebracht.

Ik wil hier eigenlijk illustreren dat er heel wat initiatieven zijn geweest die het ontstaan van de dienst slachtofferonthaal hebben ondersteund. Secundaire victimisering werd hier niet uit het oog verloren. Voorgaande initiatieven vormden de basis voor het uitbouwen van een correct slachtofferbeleid.

3.3.2 *Slachtofferonthaal in een notendop*

De dienst slachtofferonthaal kan de nodige ondersteuning en bijstand bieden tijdens de hele gerechtelijke procedure: vanaf de feiten tot aan de strafuitvoering.

De justitieassistent slachtofferonthaal is degene die het slachtoffer informatie kan geven over zijn individueel dossier en over belangrijke fases van de gerechtelijke procedure. Dit kan in de loop van de strafprocedure en tijdens de strafuitvoering. Hij kan vragen van het

¹⁹ Het boek “Leven met een schaduw” en het boek “recht van spreken”. Zie bibliografie.

²⁰ Zie 5.3.1.

slachtoffer aan de magistraat overbrengen en hem wijzen op zijn mogelijkheden. Bovendien kan de justitieassistent het slachtoffer ervan op de hoogte brengen als de dader van zijn vrijheid wordt beroofd of wanneer deze wordt vrijgelaten onder voorwaarden (FOD Justitie, 2007, p.3-5).

Hij kan het slachtoffer bijstand verlenen bij moeilijke momenten, bijvoorbeeld bij inzage in het dossier, op de zitting van de rechtbank of bij de teruggave van voorwerpen die in beslag waren genomen na het misdrijf/het overlijden. De justitieassistent kan in functie van zijn opdracht samenwerken met politie of hulpverlening en hij kan daarbij de bijstand coördineren en organiseren (FOD Justitie, 2007, p.3-5).

Voor juridisch advies of psychosociale hulp zal de justitieassistent doorverwijzen naar gespecialiseerde diensten of juridische eerste- of tweedelijnsbijstand²¹ (FOD Justitie, 2007, p.3-5).

De justitieassistent dient problemen van slachtoffers te signaleren naar de gerechtelijke overheid. Hij wordt geacht magistraten en personeel van rechtbanken en parketten te sensibiliseren voor noden en rechten van slachtoffers. Noden en problemen van slachtoffers kunnen vertaald worden in vormen van secundaire victimisering (FOD Justitie, 2007, p.3-5).

3.3.3 *Doelstellingen en algemene principes*

Slachtofferonthaal heeft vanuit het slachtofferbeleid een dubbele doelstelling. In de eerste plaats het vermijden dat de gerechtelijke tussenkomst aanleiding geeft tot een secundaire victimisering, waarbij het door de gebeurtenis opgelopen trauma verergert of zich een tweede trauma voordoet als gevolg van de behandeling van de zaak door politie, justitie of enige andere actoren. In de tweede plaats het slachtoffer de mogelijkheid bieden om het opgelopen trauma te overwinnen en zo vlug als mogelijk een nieuw evenwicht te vinden.

De justitieassistenten dragen bij tot de verwezenlijking van deze dubbele doelstelling. Ze beschikken in het gerechtsgebouw over een eigen bureau. Dit maakt een permanent contact mogelijk met de magistraten en het personeel van de parketten en rechtbanken. Op die manier kunnen ze een nauwe samenwerking en vertrouwensrelatie opbouwen en in stand te houden.

De justitieassistent kan deze doelstellingen concretiseren aan de hand van volgende principes:

Het zelfbeschikkingsrecht van het slachtoffer in acht nemen en zich niet in diens plaats stellen, zowel op beslissingsniveau als voor de handelingen die hem aanbelangen.

Hier wordt het slachtoffer beschouwd als de eigenaar van zijn eigen lot en wordt er niet in zijn plaats opgetreden. De justitieassistent geeft informatie en geen 'goede raad'. Als een slachtoffer raad vraagt kan de justitieassistent hem zijn mogelijkheden uitleggen en alle voor- en nadelen die daarbij komen kijken. Op die manier brengt hij het slachtoffer er toe zelf keuzes te maken op een weloverwogen manier. Het is namelijk het slachtoffer die best weet welke mogelijkheden het best bij hem passen.

Het zelfbeschikkingsrecht of de niet-substitutie is naast een principe van het slachtofferbeleid, ook één van de basisprincipes van de justitieassistent, een principe in het kader van de methodologie van de justitieassistent: de justitieassistent helpt de persoon zich te positioneren, maar handelt of beslist niet in zijn plaats.

²¹ Gratis juridisch advies of beroep doen op een advocaat.

Justitie draagt de verantwoordelijkheid voor de beslissingen inzake vervolging, sanctionering en de uitvoering van de straffen.

De justitieassistent is degene die de beslissingen meedeelt aan het slachtoffer. Een beslissing in het voordeel van de verdachte of dader is meestal in het nadeel van het slachtoffer. De justitieassistent kan zulke beslissingen in een context plaatsen en er meer uitleg rond geven. Bijvoorbeeld: als een dader wordt vrijgelaten kan de justitieassistent meer informatie geven over de voorwaarden die aan die vrijlating vasthangen. Hij kan bijvoorbeeld uitleggen wat de voordelen van een ambulante behandeling zijn of hij kan meer informatie geven rond het contactverbod.

Het slachtoffer erkennen in zijn basisrechten²²: het recht op een eerbiedige en correcte behandeling, het recht om informatie te krijgen, het recht om informatie te geven, het recht op juridische bijstand en rechtsbijstand, het recht op financieel herstel, het recht op hulp en het recht op bescherming en respect van het privéleven.

De diverse aspecten van het beleid zijn afhankelijk van meerdere instanties die tot verschillende beleidsniveaus behoren; bijgevolg is de rol van elk duidelijk gedefinieerd en afgelijnd en zijn vormen van samenwerking tussen deze instanties uitgewerkt.

De slachtofferzorg wordt in Vlaanderen georganiseerd door een Samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en de Vlaamse Gemeenschap²³.

Indien nodig moeten slachtoffers naar de door de Gemeenschappen en de Gewesten georganiseerde hulpverlening worden doorverwezen.

Slachtofferonthaal staat immers niet in voor psychosociale hulpverlening. De justitieassistenten slachtofferonthaal in Oudenaarde hebben in functie daarvan een sociale kaart samengesteld waarin alle vormen van hulpverlening, binnen het gerechtelijk arrondissement en omstreken, opgenomen werden.

3.4 BESLUIT

Tot zover een afbakening van de dienst slachtofferonthaal als onderdeel van het justitiehuis. Dit hoofdstuk geeft een eerste algemeen beeld van wat de dienst slachtofferonthaal precies inhoudt.

Een doel van slachtofferonthaal is secundaire victimisering voorkomen. Deze doelstelling wordt net iets concreter vanuit de specifieke opdrachten van de dienst. Secundaire victimisering is een vaag begrip en er zijn altijd grenzen aan het trachten voorkomen ervan. Elk initiatief binnen slachtofferzorg doet dit op zijn eigen specifieke manier. Slachtofferonthaal doet dit binnen de grenzen van het justitiehuis en het parket. Vanuit deze gedachte kunnen we dit hoofdstuk afsluiten en overgaan naar het begrip 'secundaire victimisering'.

²² Zie 5.2

²³ Zie 5.3.6

4 SLACHTOFFERONTHAAL

4.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk zal ik de opdrachten van slachtofferonthaal tot in detail beschrijven. De *BPR Justitiehuisen* heeft de taken van alle justitieassistenten in kaart gebracht. BPR-documenten zijn visieteksten, werkinstructies en typedocumenten²⁴. Deze documenten hebben geleid tot het ontstaan van het DG-MJH als afzonderlijke dienst binnen FOD Justitie. Dit hoofdstuk is een samenvatting van de werkinstructies van de justitieassistent slachtofferonthaal, zoals die in de BPR omschreven staan. Ik zal deze werkinstructies linken aan praktijkervaring en knelpunten. De BPR-documenten voor slachtofferonthaal gelden in alle justitiehuisen. Dit hoofdstuk analyseert de werkinstructies vanuit de dienst slachtofferonthaal in Oudenaarde en geeft een beeld van hoe ze daar worden toegepast.

4.1 DE JUSTITIEASSISTENT ALS PARKETMEDEWERKER: WERKINSTRUCTIES

4.1.1 *Slachtofferonthaal tijdens het onderzoek*

Na de ontvangst van de schriftelijke vattings van de magistraat is het de bedoeling om op basis van een eerste dossieronderzoek uit te maken in welke mate een tussenkomst door de dienst slachtofferonthaal wenselijk is. Indien de opportuniteit van een tussenkomst in vraag gesteld wordt, bespreekt de justitieassistent dit met de magistraat die bevoegd is voor het dossier (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2010, p.2). De justitieassistent verzamelt zoveel mogelijk informatie zodat hij het slachtoffer uitleg kan geven wanneer deze reageert op het hulpaanbod:

- De omstandigheden waarbinnen de feiten zich voorgedaan hebben: deze staan omschreven in het aanvankelijk PV of worden meegedeeld door de magistraat die van dienst was.
- Identificatiegegevens van slachtoffers en nabestaanden: de justitieassistent vindt deze in het PV, het rijksregister of vraagt het aan de slachtofferbejegenaar/politieambtenaar die ter plaatse was.
- Het notitienummer van het proces-verbaal: via dit nummer kan de justitieassistent het dossier opzoeken in het computerprogramma van het parket. Hier ziet hij onder andere wat de stand van het onderzoek is en waar het dossier zich bevindt.
- De familiale toestand van het slachtoffer, gegevens van de verdachte, relatie tussen slachtoffer en verdachte, plaats van de feiten, stand van het onderzoek, ... staan dikwijls in het aanvankelijk PV of worden meegedeeld door de magistraat of de politie.

In Oudenaarde gaan de justitieassistenten regelmatig langs bij de magistraten. Als een magistraat van dienst is geweest, vragen ze deze of er tijdens hun dienst iets gebeurd is waar slachtofferonthaal kan in tussenkomen²⁵. Bepaalde magistraten maken op eigen initiatief alle relevante dossiers over aan slachtofferonthaal. De ene doet dit systematisch, de andere vergeet het wel eens. Doordat de justitieassistent de dienstweek of het

²⁴ BPR staat voor Business Process Re-engineering. Typebrieven zijn bijvoorbeeld: een dienstaanbod van slachtofferonthaal, de slachtofferverklaring, een voorbeeldbrief “ Hoe dossierinzage aanvragen”, ...

²⁵ Als een magistraat van dienst is, belt de politie hem op wanneer er een misdrijf is gebeurd of wanneer er iemand overleden is.

dienstweekend van de magistraat gaat bevragen, komen er meer dossiers bij slachtofferonthaal terecht.

Niet alle klachten komen via de politie op het parket terecht. Een slachtoffer kan ook rechtsreeks via het parket klacht neerleggen. Een aantal magistraten geven aan dat ze deze klachten vaker vergeten door te geven aan slachtofferonthaal. Bepaalde dossiers bereiken de dienst niet. Een goede communicatie tussen justitieassistenten en magistraten is dus noodzakelijk.

Soms krijgt de justitieassistent een bepaalde magistraat moeilijk te pakken omdat deze een drukke week heeft en weinig op zijn bureau aanwezig is. Het is niet altijd gemakkelijk om de dienstweek te bevragen omdat zowel de justitieassistent als de magistraat een drukke agenda heeft. Slachtofferonthaal bereikt wel veel slachtoffers. Er wordt initiatief genomen en er wordt overlegd. In Oudenaarde zijn de magistraten heel toegankelijk: ze trachten tijd te maken voor slachtofferonthaal en de vragen van de justitieassistent. Ook door een goede samenwerking met politie en hulpverlening worden die slachtoffers met specifieke vragen over de gerechtelijke procedure gericht doorverwezen door de slachtofferbejegenaar of hulpverlener.

Wanneer een klacht op het parket binnen komt, start de magistraat een onderzoek. Hij geeft daarbij opdrachten aan de politie of aan een deskundige. Een eerste onderzoeksdaad is vaak de politie vragen om een verhoor af te nemen. Het dossier wordt dan naar de politie gestuurd en de justitieassistent heeft niet meer de mogelijkheid om het dossier in te kijken. Als hij de feiten niet tot in detail kent, heeft het geen zin om slachtoffers te contacteren. Als het slachtoffer zou reageren, weet de justitieassistent immers niet waarover het gaat. Het zou voor de justitieassistent praktisch zijn als een aanvankelijk PV meteen zou worden gekopieerd voor de dienst slachtofferonthaal, voordat het dossier terug de deur uit is. Het viel me op tijdens mijn stage dat het personeel op de dienst notitie (waar de dossiers worden bijgehouden) en andere parketmedewerkers het vaak heel druk hebben en daardoor weinig tijd of energie over houden voor dergelijke structurele taken.

Het lange wachten is dikwijls een probleem voor slachtoffers. In principe moet de justitieassistent binnen de 15 dagen na ontvangst van het dossier een hulpaanbod versturen. Als hij het dossier echter pas na een maand ontvangt, is dit moeilijk. In sommige gevallen is het beter om even te wachten vooraleer een hulpaanbod te versturen en af te wachten tot het meest gepast moment.

Bijvoorbeeld: een minderjarig meisje werd verkracht door haar stiefvader. Het is gevaarlijk om meteen naar de beide ouders van het meisje een brief te sturen. Het is immers mogelijk dat de biologische vader nog niet op de hoogte is gesteld van de feiten. Het zou onaanvaardbaar zijn dat hij het slechte nieuws zou vernemen via een brief van slachtofferonthaal. De justitieassistent wacht best af tot hij zeker is dat de vader bijvoorbeeld verhoord werd door de politie.

Bij een verdacht overlijden is het dan wel aangewezen om snel contact op te nemen met nabestaanden. Wanneer een man onder verdachte omstandigheden overleden is willen zijn kinderen, ouders of echtgenote meteen weten wat de doodsoorzaak was. Ook al kan de justitieassistent misschien nog niets zeggen over de precieze oorzaak, hij kan wel al uitleg geven over het onderzoek dat zal gevoerd worden of hij kan al de eerste bevindingen van de wetsdokter meedelen.

Wanneer de justitieassistent de opdracht krijgt om een hulpaanbod te sturen, maakt hij een werk dossier aan waarin hij alle ondernomen stappen bijhoudt. Vervolgens registreert hij alle contacten en handelingen in SOSIP²⁶. De justitieassistent slachtofferonthaal registreert hier ook de gegevens van slachtoffers en naastbestaanden: adres, telefoonnummer,

²⁶ SO staat voor SlachtofferOnthaal, SIP is een verkorting van SIPAR, dat op zijn beurt staat voor Système Informatique PARajudiciaire. SIPAR is de databank van de justitiehuisen.

geboortedatum. Zo ook gegevens van de dader en van andere professionele contacten zoals hulpverleners die met het slachtoffer contact hebben, de bevoegde magistraat, enzovoort. De justitieassistent vult bij elk contact of elke nieuwe stap of opdracht in het dossier de "agenda" aan.

Er bestaan verschillende typebrieven waaruit de justitieassistent kan kiezen bij het sturen van een dienstaanbod. Deze zijn aangepast aan verschillende situaties: een overlijden, dodelijk verkeersongeval, verkeersongeval met zwaar gewonden, zelfdoding, enzovoort. De justitieassistent kiest de juiste typebrief passend bij het soort onderzoek dat gevoerd wordt. Hij kan de brief vervolgens aanpassen op maat van het specifieke slachtoffer. Hij voegt een brochure bij de brief waarin de dienst slachtofferonthaal wordt voorgesteld²⁷.

Indien het slachtoffer niet reageert, wordt het dossier na drie maanden afgesloten. Het kan achteraf eventueel nog heropend worden. Indien het slachtoffer wel reageert bespreekt de justitieassistent de verschillende mogelijkheden om contact te hebben met de dienst of maakt hij een afspraak. Vaak heeft een slachtoffer op dat moment tal van vragen. De justitieassistent zal deze zo goed mogelijk proberen beantwoorden, zonder het geheim van het onderzoek te schaden. Door het geheim van het onderzoek kan er meestal nog niet meteen op alle vragen geantwoord worden. Het slachtoffer krijgt hier uitleg over wat er eventueel kan gebeuren, over zijn mogelijkheden en rechten, over het nut van het geheim van het onderzoek en bepaalde onderzoeksdaten, enzovoort. Vervolgens kan hij op de hoogte worden gehouden door de justitieassistent wanneer er iets verandert in het dossier dat mag meegedeeld worden aan het slachtoffer.

In een eerste gesprek is het noodzakelijk dat er geluisterd wordt naar wat het slachtoffer heeft meegemaakt en welke vragen hij heeft. Hier zal de justitieassistent ook inlichtingen verstrekken over zijn specifieke tussenkomst en over de vatting van de magistraat. Hij moet aandachtig zijn voor de behoeften en verwachtingen van het slachtoffer en gaat samen met het slachtoffer na op welke manier deze vervuld kunnen worden en of de gerechtelijke wereld al dan niet in deze behoeften kan voorzien. Hij kan het slachtoffer informeren over zijn mogelijkheden, bijstand voorstellen, overleggen met de bevoegde magistraat of doorverwijzen naar externe diensten (Directoraat-generaal Justitiehuizen, 2007a, p.7).

Volgende zaken kunnen aan bod komen tijdens een eerste gesprek:

- Rolverklaring van de justitieassistent: de structuur waarvan de justitieassistent af hangt, de doelstellingen van het justitiehuis, de tussenkomst van de dienst slachtofferonthaal in het algemeen, de deontologische principes,
- Verklaring van de vatting: omschrijving van de opdrachtgever en diens rol ten opzichte van het strafdossier, geheim van de informatie en van het onderzoek, de inhoud van het dossier, ...

Indien blijkt dat een doorverwijzing naar een externe dienst nodig is, bezorgt de justitieassistent zoveel mogelijk informatie over de betrokken dienst. Desgevallend kan een brochure aan het slachtoffer worden meegegeven of opgestuurd (Directoraat-generaal Justitiehuizen, 2007a, p.12).

De justitieassistent blijft het dossier verder opvolgen tot het wordt afgesloten. Hij volgt de evolutie van de strafprocedure op en informeert het slachtoffer, de burgerlijke partij of de benadeelde persoon wanneer hij kan. Hij ontvangt informatie van de dienst notitie of de magistraat over: beslissing tot seponering, aanstelling van een onderzoeksrechter, aanhouding of vrijlating van een verdachte, verwijzing naar het onderzoeks- of vonnisgerecht en datum van de zitting. Indien hij nog specifieke informatie wenst, maakt hij

²⁷ In bijlage 5 vindt u twee voorbeelden van hulpaanbiedingen en in bijlage 6 de brochure die samen met het hulpaanbod worden verstuurd.

daartoe gebruik van een standaardformulier dat hij aan het parket overmaakt (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a, p.10).

De justitieassistent vervult een cruciale rol in het uitwisselen van informatie tussen het slachtoffer en de bevoegde magistraat. De bedoeling hiervan is het slachtoffer informeren en betrekken bij het concrete verloop van de strafprocedure. Op die manier wordt aan het slachtofferschap erkenning gegeven. Informatie over het verloop van het dossier wordt enkel na overleg met de magistraat aan het slachtoffer meegedeeld (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a, p.11). De justitieassistent probeert het slachtoffer tussendoor zoveel mogelijk te informeren:

- Over zijn fundamentele rechten: informatie geven en krijgen, mogelijkheid tot dossierinzage en/of -afschrift en de manier waarop dit kan aangevraagd worden, statuut van benadeelde persoon en hoe hij zich kan registreren, hoe zich burgerlijke partij stellen, ...
- De justitieassistent wijst het slachtoffer op het belang van een burgerlijke partijstelling: het slachtoffer kan niet alleen een schadevergoeding eisen, als hij zich burgerlijke partij stelt heeft dit ook een impact op de eventuele toepassing van strafuitvoeringsmodaliteiten.
- Wanneer de magistraat bepaalde beslissingen neemt worden die ten aanzien van het slachtoffer toegelicht en gekaderd binnen de gerechtelijke procedure.
- De justitieassistent verstrekt toelichting bij de betekenis van onderzoeksdaden die kenmerkend zijn voor een opsporingsonderzoek of een gerechtelijk onderzoek.
- De resultaten van het onderzoek worden na overleg met de magistraat aan het slachtoffer meegedeeld. Hij gaat daarbij ook na wat het statuut van het slachtoffer is en op welke informatie hij precies recht heeft (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a, p.11).

Tot slot staat de justitieassistent tijdens het gerechtelijk onderzoek in voor bepaalde vormen van bijstand. Het is de taak van de justitieassistent om in te staan voor het verstrekken van specifieke informatie en voor het organiseren en/of bieden van ondersteuning voor, tijdens en na:

Een wedersamenstelling: het is belangrijk dat de justitieassistent tijdig ingelicht wordt van de omstandigheden, het tijdstip en de plaats van de wedersamenstelling zodat slachtoffers zo goed mogelijk worden voorbereid (FOD Justitie, 2008, p. 160).

De burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter: de justitieassistent organiseert op vraag van het slachtoffer deze bijstandsfunctie bij de onderzoeksrechter (FOD Justitie, 2008, p. 160).

Een dossierinzage: de justitieassistent organiseert, op vraag van de magistraat en/of het slachtoffer, in een geschikt lokaal de bijstand tijdens de inzage in het strafdossier, voor zover aan het slachtoffer de toelating is verleend (FOD Justitie, 2008, p. 160).

De teruggave van overtuigingsstukken²⁸: de justitieassistent kan de bijstand verzorgen nadat de magistraat de teruggave heeft bevolen. De teruggave kan emotionele reacties loswerken bij slachtoffers, vandaar het belang om dit zo respectvol mogelijk te laten gebeuren. De teruggave dient goed voorbereid te worden door de magistraat door de stukken die teruggegeven kunnen worden te benoemen en de personen die de stukken dienen terug te krijgen te identificeren (FOD Justitie, 2008, p. 160).

²⁸ Overtuigingsstukken zijn voorwerpen die in beslag worden genomen door het parket. Bijvoorbeeld: een touw na een zelfmoord, een wagen na een verkeersongeval, kledingstukken van iemand die vermoord werd. De stukken worden onderzocht, ter griffie bewaard en kunnen achteraf terug gegeven worden aan de na(ast)bestaanden of het slachtoffer.

De zitting: bij de tussenkomst tijdens het onderzoek informeert de justitieassistent het slachtoffer over de mogelijkheid om bijgestaan te worden voor, tijdens en na de zitting. Deze bijstand op zitting wordt georganiseerd op vraag van het slachtoffer. Het wordt dus niet systematisch aangeboden in alle dossiers waarin de justitieassistent tussenkomt (FOD Justitie, 2008, p. 160). De bijstand kan georganiseerd worden op de zitting van de strafrechtbank, op de zitting van de raadkamer of kamer van inbeschuldigingstelling, op de zitting achter gesloten deuren²⁹ of tijdens het assisenproces.

4.1.2 *Slachtofferonthaal tijdens de strafuitvoering*

Na ontvangst van een schriftelijke vattning van de griffie van de strafuitvoeringsrechtbank is het de bedoeling op basis van een eerste kennisname van het dossier, na te gaan of het dossier volledig is. Het dossier bevat minstens de vraag tot opmaak van de slachtofferfiche, een kopie van de slachtofferverklaring en een recent uittreksel van het rijksregister betreffende de te contacteren slachtoffers. In het dossier zit onder andere ook een afschrift van vonnissen en arresten en een uittreksel uit het strafregister (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a, p.3-5).

De justitieassistent maakt een werkdoossier aan en richt een uitnodigingsbrief aan het slachtoffer. Indien het slachtoffer op het dienstaanbod wenst in te gaan, wordt er een afspraak gemaakt. Het slachtoffer komt op gesprek om informatie te krijgen over de strafuitvoeringsmodaliteiten en informatie te geven om een slachtofferfiche te kunnen invullen. Het slachtoffer en de justitieassistent stellen samen de slachtofferfiche op en indien nodig wordt de oorspronkelijke slachtofferverklaring aangepast. De ingevulde fiche wordt overgemaakt aan de opdrachtgever, namelijk de strafuitvoeringsrechtbank. Indien de slachtofferverklaring gewijzigd werd, wordt deze eveneens verstuurd naar de strafuitvoeringsrechtbank (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a).

Indien het slachtoffer niet betrokken wil worden bij de opmaak van de slachtofferfiche, deelt de justitieassistent dit mee aan de opdrachtgever. Als het slachtoffer niet gereageerd heeft, wordt dit eveneens meegedeeld aan de opdrachtgever.

Als het slachtoffer wel bijzondere voorwaarden wil formuleren maar niet wil ingaan op het dienstaanbod tot het opstellen van de slachtofferfiche, dan dient het slachtoffer zijn aanvankelijke slachtofferverklaring te wijzigen (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a).

Beslissingen en uitnodigingen van de strafuitvoeringsrechter of strafuitvoeringsrechtbank worden aan het slachtoffer overgemaakt volgens de afspraken die daarover met het slachtoffer gemaakt zijn. De beslissing betreffende de strafuitvoeringsmodaliteit wordt door de justitieassistent verduidelijkt en gekaderd. Indien slachtoffergerichte voorwaarden door de dader niet worden nageleefd, verwijst de justitieassistent het slachtoffer door naar de politiediensten en/of de bevoegde instantie. De justitieassistent kan ook bijstand verlenen en informatie verstrekken voor, tijdens en na de zitting voor de strafuitvoeringsrechtbank (Directoraat-generaal Justitiehuisen, 2007a).

Tijdens mijn stage ben ik niet in contact gekomen met slachtoffers in de fase van de strafuitvoering. De slachtofferfiche kent een gebrekkige implementatie. Wanneer slachtoffers contact hebben met een justitieassistent slachtofferonthaal en de dader krijgt een straf van meer dan drie jaar of een interneringsmaatregel, dan kan de justitieassistent het slachtoffer informeren over de slachtofferfiche. Die slachtoffers die niet gereageerd hebben op het eerste hulpaanbod van slachtofferonthaal, krijgen een brief van de griffie van de strafuitvoeringsrechtbank. Deze brief is ingewikkeld en onduidelijk waardoor veel

²⁹ De rechter kan besluiten om een zaak achter gesloten deuren te behandelen, dat wil zeggen zonder publiek en pers. Dit gebeurt dikwijls bij zedenzaken, zeker wanneer er minderjarige slachtoffers betrokken zijn.

slachtoffers er niet op reageren. Juridisch-technisch en omslachtig taalgebruik maakt de brief onbegrijpbaar voor de gewone burger.

4.1.3 *Structurele taken*

De justitieassistent signaleert problemen en sensibiliseert de magistraten en het personeel van de parketten en rechtbanken voor de specifieke noden en rechten van slachtoffers. Hij draagt bij tot een verbetering van het slachtofferbeleid binnen het arrondissement door deel te nemen aan de overlegorganen en door de structurele problemen aan te pakken (Van Audenhove, 2010, p.44).

Behalve de deelname aan overlegmomenten verricht slachtofferonthaal ook op andere manieren structureel werk. Bijvoorbeeld: organiseren van informatieavonden voor vrijwilligers uit de hulpverlening, vormingsmomenten voor de magistratuur, opvolging van de gemaakte afspraken met politie in het kader van de invrijheidstelling van de verdachte, de verbetering van de dienstverlening aan slachtoffers in het gerechtsgebouw, ... Bovendien zijn er ook nog de structurele acties die voortvloeien uit tussenkomsten in individuele dossiers (Justitiehuis Oudenaarde, 2010, p.54).

Algemeen kan gesteld worden dat de justitieassistenten slachtofferonthaal heel bewust tijd vrijmaken voor structurele acties. De BPR schrijft trouwens voor dat de justitieassistent slachtofferonthaal 10% van zijn tijd dient te besteden aan structureel werk (Van Audenhove, 2010, p.54).

4.1.3.1 *Vorming en bijscholing*

De justitieassistent kan deelnemen aan studiedagen en bijscholing. Hij kan zich hier vrijwillig voor inschrijven. Het is belangrijk dat een maatschappelijk assistent in het kader van "levenslang leren" regelmatig initiatief neemt om zich bij te scholen. Een justitieassistent kan nieuwe methodieken leren kennen, bewust worden gemaakt van de slachtofferbeleving, doelbewuster leren omgaan met de doelgroep, werkpunten bij zichzelf ontdekken, enzovoort. Extra opleidingen kunnen slachtoffers alleen maar ten goede komen. De justitieassistent doet ervaringen op en kan ze dan in de toekomst toepassen in het werken met slachtoffers.

In 2010 konden de justitieassistenten slachtofferonthaal deel nemen aan volgende vormingen: conversatielessen Frans, omgaan met agressie bij kortdurende interventies, omgaan met slachtoffers van langdurige traumatische ervaringen, interne supervisie, time- and prioritymanagement en zelfzorg.

4.2 **BESLUIT**

De dienst slachtofferonthaal wil de brug maken tussen het slachtoffer en de tussenkomst van een gerechtelijke overheid naar aanleiding van dat slachtofferschap. Meer specifiek ondersteunt de justitieassistent het slachtoffer tijdens alle mogelijke momenten in de strafrechtelijke procedure. De tussenkomst wordt bepaald op basis van de behoefte van het slachtoffer en in functie van het concrete verloop van het strafonderzoek: niet alle beschreven activiteiten worden in elk dossier systematisch toegepast.

Zoals bepaald bij de wet betreffende de externe rechtspositie van de gedetineerde, kan het slachtoffer ook informatie krijgen en/of geven over de strafuitvoeringsmodaliteiten in de zaak waarin hij benadeeld werd.

De justitieassistent draagt ten slotte ook bij tot de algemene verbetering van het arrondissementele slachtofferbeleid. Door signalerings- en sensibiliseringsacties probeert hij alle actoren verantwoordelijk voor slachtofferzorg te responsabiliseren.

Alle bovenstaande opdrachten hebben voorkoming van secundaire victimisering tot hoofddoelstelling. Het voorkomen van secundaire victimisering loopt als een rode draad doorheen het werken met slachtoffers.

5 BELANGRIJKE REGELGEVING

5.1 INLEIDING

Er is veel veranderd de afgelopen decennia. Slachtoffers hebben doorheen de strafrechtspleging een betere positie gekregen. Er is nu een meer uitgebreide regelgeving die het slachtoffer beschermt. Het is de bedoeling dat slachtoffers hun rechten kunnen afdwingen, dat ze inspraak krijgen en correct bejegend worden. Deze rechten worden vastgelegd in wetten en decreten. Net door het ontstaan van deze regelgeving voor slachtoffers, wordt secundaire victimisering meer voorkomen. Omdat de regelgeving enorm veel heeft teweeggebracht binnen het slachtofferbeleid, wou ik hier toch even bij stil staan³⁰.

De stijgende aandacht van de wetgever voor slachtoffers is belangrijk maar geeft nog geen garantie voor een efficiënte en humane justitie die tegelijk ook aandacht heeft voor slachtoffers. In dit hoofdstuk zal ik de huidige situatie van slachtoffers schetsen vanuit de vigerende Belgische wetgeving. Van hieruit wordt de invloed van de wetgeving op slachtoffers en op secundaire victimisering nader toegelicht. Daarbij moeten we er ons van bewust zijn dat wat op papier staat daarom niet altijd in de praktijk wordt uitgevoerd. Ik zal de bestaande wetgeving niet enkel toelichten, maar ook in vraag stellen: ik wil u aan de hand van mijn eigen praktijkervaringen een beeld op de realiteit meegeven.

5.2 FUNDAMENTELE RECHTEN VAN HET SLACHTOFFER

“Victim Support Europe (European Forum for Victim Services), dat sinds 1990 bestaat, brengt erkende slachtofferhulpdiensten uit verschillende Europese landen samen. Zij trachten op Europees niveau invloed te hebben op het slachtofferbeleid en ijveren samen voor de rechten van slachtoffers. De leden van Victim Support Europe ondertekenden op 22 februari 1993 de *Verklaring van de Rechten van het Slachtoffer* (Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, 2010, online).”

5.2.1 *Het recht op een eerbiedige en correcte behandeling*

“Een slachtoffer heeft recht op een vriendelijke, correcte en tactvolle behandeling. Politie en gerechtelijke overheden dienen hem tijdens alle fasen van de strafprocedure respectvol te bejegenen. Dit principe is van toepassing vanaf het vaststellen van de feiten, doorheen de strafprocedure en tot in de fase van de strafuitvoering (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.8). Dit geldt uiteraard ook bij contact met andere diensten, zoals door medische tussenkomsten of hulpverlening. (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2003, p.9).”

Een correcte slachtofferbejegening is de taak van alle actoren die in contact komen met slachtoffers. Het begint meestal bij de politie omdat zij de eerste zijn die klachten te horen krijgen of ze komen als eerste ter plaatse.

De taak van slachtofferonthaal situeert zich op parketniveau en start vanaf het moment dat een dossier op parket is toegekomen. De dienst hoeft enkel tussen te komen bij specifieke parket- of rechtbankgebonden vragen.

³⁰ In bijlage 1 vindt de geïnteresseerde lezer een opsomming van relevante regelgeving.

Elk slachtoffer heeft op elk moment recht op een correcte en zorgvuldige bejegening (Wouters, 2008, p.2). Vanuit slachtofferonthaal kan actief naar de benadeelden toegestapt worden, bijv. op basis van het overlopen van de dienstweek met de substituut of op basis van de binnenkomende PV's. De politie en magistraten spelen een belangrijke rol bij het doorgeven van informatie, maar de justitieassistent kan ook zelf initiatief nemen. Zo wordt het een verantwoordelijkheid van iedereen. Als bepaalde actoren dan het slachtoffer uit het oog zijn verloren, kan slachtofferonthaal dat slachtoffer toch nog bereiken. Het slachtoffer behoudt altijd de vrijheid om al dan niet op het aanbod in te gaan.

5.2.2 *Het recht om informatie te krijgen*

“Een slachtoffer heeft het recht om op de gepaste tijdstippen de nodige informatie te ontvangen over onder andere het verloop van de procedure, de manier waarop hij bijstand van een advocaat kan krijgen en de gespecialiseerde diensten die hem kunnen bijstaan, zoals de diensten van slachtofferzorg (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.8).”

Relevante informatie is onder andere dat het slachtoffer weet dat het opgemaakte PV naar het parket wordt overgemaakt en dat de beslissing over welk gevolg er aan dit PV wordt gegeven daar genomen wordt (Peeters, 1995).

Informatie tijdens het onderzoek

De justitieassistent kan informatie geven, maar beschikt niet altijd over alle informatie die het slachtoffer vraagt. Er kan enkel informatie gegeven worden wanneer “het geheim van het onderzoek” dit toelaat, of wanneer er bijvoorbeeld een deskundigenverslag is binnen gekomen, zoals het verslag van de wetsdokter of psychiater. Slachtoffers zullen dus vaak de indruk krijgen dat ze dit specifieke recht niet echt kunnen doen gelden. Daarom ook wordt het recht op het krijgen van informatie specifiek omschreven, in die zin dat het slachtoffer informatie kan krijgen op de gepaste tijdstippen.

Als het onderzoek afgerond is kan het slachtoffer dossierinzage aanvragen en dus over alle informatie beschikken. Op dat moment kent ook de justitieassistent alle informatie. Maar het recht op het verkrijgen van informatie is geen synoniem voor het recht op dossierinzage. Dossierinzage moet namelijk aangevraagd worden vooraleer het slachtoffer toestemming krijgt.

Tijdens mijn stage heb ik vaak te horen gekregen van slachtoffers dat ze al heel lang wachten. Ze ervaren dit vaak zo en dat maakt het moeilijk voor hen om verder te gaan met hun leven. Af en toe telefoneert er een slachtoffer en vraagt deze wat de stand van het onderzoek is. Als ze dan geen informatie krijgen, worden ze vaak emotioneel of zijn ze gefrustreerd.

Ik heb ervaren dat als de justitieassistent hier gepast op reageert, het slachtoffer vaak dankbaar en tevreden lijkt, ook al kan hij zijn recht op informatie niet op elk moment van het onderzoek doen gelden. Mits een correcte houding van de justitieassistent kan hij toch gerust worden gesteld.

Vaak is er nood aan randinformatie, die niets met de inhoud van het dossier te maken heeft: wat is de volgende stap in de procedure, wanneer kan het onderzoek rond zijn, kan er een tegenexpertise aangevraagd worden, ... niet in alle gevallen is er een advocaat om op die vragen te antwoorden (Aersten, 1992, p.44). Een justitieassistent kan altijd trachten informatie te geven, al is het maar over het waarom van de lange wachttijd. Een beetje begrip en erkenning kunnen hier wonderen doen. Het is verkeerd de slachtoffers te willen sparen en hen pijnlijke details te onthouden.

Beroepsgeheim en discretie

Ook het soort informatie die het slachtoffer met zijn vraag beoogt te verkrijgen, bepaalt de mate waarin de justitieassistent aan die vraag kan tegemoet komen. De justitieassistent kan enkel informatie geven indien die relevant is voor het slachtoffer. Het beroepsgeheim

zorgt er niet alleen voor dat het slachtoffer beschermd wordt, ook de privacy van de dader wordt gerespecteerd. Als een slachtoffer specifieke vragen stelt over de gezinssituatie of het opvoedingsmilieu van een dader, kan de justitieassistent hier niet op antwoorden.

Aard van de informatie

Ook vragen juridische met betrekking tot juridische bijstand en hulpvragen op psychosociaal vlak zijn bij slachtofferonthaal niet op hun plaats. Het slachtoffer wordt dan ook doorverwezen. Dat wil niet zeggen dat een justitieassistent zich enkel tot procedures moet beperken. Vaak zullen actoren die rechtstreeks of onrechtstreeks met slachtoffers in contact komen geconfronteerd worden met psychosociale problemen en juridische vragen. De slachtofferbejegenaar kan hier minstens naar luisteren. Als de justitieassistent kan helpen, hoeft hij niet meteen bij elke vraag door te verwijzen.

Het hangt er uiteraard van af op welke manier de justitieassistent zijn opdracht interpreteert. Hij kan zelf beslissen hoe strikt hij zijn opdracht wil uitvoeren. Als maatschappelijk werker kan hij gerust de tijd nemen om het slachtoffer te laten ventileren. Hij geeft geen advies en biedt geen hulpverlening, maar hij kan wel meer doen dan enkel de boodschap overbrengen.

Door een goede voorlichting kan de onzekerheid en onduidelijkheid verminderd worden. Het kan een teken van erkenning en steun betekenen. Als slachtofferonthaal op eigen initiatief de nabestaanden regelmatig informatie geeft, kan een steeds terugkerende klacht opgevangen worden (Aertsen, 1992, p.30).

5.2.3 *Het recht om informatie te geven*

“Een slachtoffer heeft het recht om informatie te geven en om te worden gehoord zodat met zijn schade rekening kan worden gehouden. Dit betekent dat hij alle elementen die hij nuttig acht, kan meedelen aan de bevoegde autoriteiten zodat ze de schade kunnen beoordelen. Bevoegde autoriteiten zijn hier politie, justitie en verzekeringsmaatschappijen (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.8).”

“Ook in het belang van het onderzoek moeten slachtoffers gehoord kunnen worden. Het is namelijk meestal het slachtoffer die klacht indient of de politie belt. Hij is degene die dan de eerste inlichtingen over de feiten meedeelt (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2003, p.9).”

Het slachtoffer oefent wel degelijk invloed uit op de gerechtelijke procedure. De gerechtelijke besluitvormer kan met de keuze of voorkeur van het slachtoffer rekening houden. *Bijvoorbeeld wanneer het slachtoffer in de slachtofferfiche slachtoffergerichte voorwaarden formuleert of wanneer de burgerlijke partij bepaalde onderzoeksdaten vraagt.*

De inbreng van het slachtoffer heeft het karakter van adviesverlening of informatieverstrekking waarbij de gerechtelijke instanties de uitgedrukte voorkeur of de informatie van het slachtoffer in overweging kunnen nemen of het slachtoffer de kans moeten geven om zich uit te drukken, *bijvoorbeeld tijdens de zitting van de bevoegde rechtbank (Aersten e.a., 2010, p.120).*

Een justitieassistent, een advocaat, de verzekeringsmaatschappijen of juridische eerstelijnsbijstand informeren het slachtoffer over dit recht op het geven van informatie in de context van de strafrechtspleging, onder andere wanneer hij een schadevergoeding wil eisen. De advocaat legt onder andere aan het slachtoffer uit hoe hij zich burgerlijke partij kan stellen. Soms heeft een slachtoffer geen advocaat. Dan kan slachtofferonthaal informatie geven over de verschillende mogelijkheden: verzekeringen contacteren, zich registreren als benadeelde persoon, een schadedossier opstellen, enzovoort. Voor specifieke juridische vragen verwijst slachtofferonthaal door naar de advocatuur, verzekeringsmaatschappijen of de juridische eerstelijnsbijstand.

Dit recht geldt niet alleen in de strafrechtspleging. Meer algemeen heeft een slachtoffer het recht om informatie te geven aan alle betrokken instanties, niet alleen over het financiële aspect, maar ook over wat er is gebeurd. Als de verschillende instanties de beleving en situatie van het slachtoffer kennen, kunnen ze er ook rekening mee houden (Wouters, 2008, p.132). Op die manier kunnen ze zijn specifieke noden leren kennen en de verschillende mogelijkheden op maat van het slachtoffer ontdekken, met het oog op een gerichte doorverwijzing.

5.2.4 *Het recht op juridische bijstand en rechtsbijstand*

“Een slachtoffer heeft recht op juridische informatie en bijstand door een advocaat. Omdat de kosten hoog kunnen oplopen bestaat de juridische eerstelijnsbijstand waar het slachtoffer een eerste gratis juridisch advies kan krijgen van een justitieassistent. Juridische tweedelijnsbijstand biedt een volledige tot een gedeeltelijke kosteloze bijstand van een advocaat.

Naast de kosten van een advocaat zijn er ook nog de procedurekosten (kosten voor een dagvaarding of een deskundige). Via het systeem van de rechtsbijstand kunnen slachtoffers in een aantal gevallen geheel of gedeeltelijk worden vrijgesteld van deze kosten, dit altijd in functie van het inkomen (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.8).”

In principe kan het slachtoffer elke stap in de strafrechtspleging alleen zetten, maar juridische hulp kan nuttig zijn. Een advocaat kan de nodige juridische stappen zetten en het slachtoffer daarover adviseren. Nadeel is dat niet iedereen een advocaat kan betalen en vaak is het loon te hoog om recht te hebben op gratis bijstand (Wouters, 2008, p.161).

Elk slachtoffer heeft recht op eerstelijnsbijstand, maar niet elk slachtoffer komt in aanmerking voor een vrijstelling van kosten via tweedelijnsbijstand. Er moet aan een aantal voorwaarden voldaan zijn. Een alleenstaande krijgt bijvoorbeeld pas een gedeeltelijke vrijstelling van de kosten als hij niet meer verdient dan €1104 netto per maand. De tweedelijnsbijstand dekt ook enkel de kosten van een advocaat en heeft geen betrekking op de procedurekosten.

Rechtsbijstand dekt deze kosten wel. De voorwaarden zijn dezelfde als de voorwaarden voor tweedelijnsbijstand (FOD Justitie, 2009a, p. 10). Een rechtsbijstandsverzekering verzekert slachtoffers van juridisch advies en rechtshulp. De verzekering omvat ook eventuele kosten van rechtsbijstand die uit deze rechtshulpverlening voortvloeien zoals expertisekosten, gerechtskosten, kosten van deskundigen, advocaatkosten, afschrift van het dossier, ... De rechtsbijstandsverzekering zal echter nooit de volledige kost dekken. Dit verschilt van verzekeringsmaatschappij tot verzekeringsmaatschappij (financieel informatie, 2010, online).

5.2.5 *Het recht op (financieel) herstel*

“Een slachtoffer heeft recht op herstel van de schade die hij door het misdrijf heeft geleden. De schade kan materieel, lichamelijk, moreel of psychisch zijn. Het volstaat niet om een klacht neer te leggen bij de politie. Het slachtoffer moet zich burgerlijke partij stellen of een vordering instellen voor de burgerlijke rechtbank. Hij moet wel de omvang van deze schade kunnen aantonen.

In een aantal gevallen waarin effectief herstel van de schade niet mogelijk is, kunnen slachtoffers van opzettelijke gewelddaden om een financiële tussenkomst verzoeken bij de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden³¹ (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2003, p.10).”

³¹ Zie 7.3.5

Er kan ook op elk moment herstelbemiddeling worden opgestart, waarbij samen met de dader wordt gekeken naar mogelijkheden tot vergoeding van het slachtoffer (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.9).

Het recht op herstel omvat meer dan enkel herstel van financiële schade. Een slachtoffer heeft vaak veel meer schade dan op het eerste gezicht lijkt. De emotionele schade is veel moeilijker te bepalen en te herstellen.

Als een slachtoffer zich burgerlijke partij stelt, kan hij op de rechtbank een schadevergoeding eisen. Bij een gerechtelijk onderzoek door de onderzoeksrechter gevorderd, kan hij dit automatisch en gratis.

Bij een opsporingsonderzoek kan hij een klacht met burgerlijke partijstelling indienen bij de onderzoeksrechter. Deze mogelijkheid geeft echter geen garantie op herstel. Er moet namelijk eerst een voorschot op de gerechtskosten betaald worden, dit kan €250 of meer zijn. Bovendien moeten alle kosten van onderzoeksdaeden betaald worden (bijvoorbeeld de kosten van een psychiater). Alleen als hij de zaak wint krijgt hij zijn geld terug.

5.2.6 *Het recht op hulp*

“Slachtoffers hebben recht op psychosociale hulp. Zo zijn er bijvoorbeeld de diensten Slachtofferhulp die kunnen adviseren en begeleiden op psychosociaal en/of juridisch vlak (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.9). “

De politie of slachtofferbejegenaars zullen direct na de feiten helpen. Zij zijn de eersten die het slachtoffer informeren over bestaande hulpverleningsdiensten. Politie en slachtofferonthaal doen meer dan enkel doorverwijzen, ze onderhouden ook contacten met slachtofferhulp of andere hulpverleningsinitiatieven. Vaak hebben slachtoffers met verschillende mensen tegelijk contact: de slachtofferbejegenaar van politie, justitieassistent slachtofferonthaal en/of hulpverlener bij slachtofferhulp.

5.2.7 *Het recht op bescherming en respect voor het privéleven*

“Politie en justitie zijn verplicht om een slachtoffer bescherming te bieden in geval van bedreigingen en wraakacties, begaan door de dader van de feiten. Deze bescherming moet verleend worden vanaf het begin en gedurende het gehele onderzoek. Het slachtoffer heeft eveneens recht op bescherming van zijn privéleven, in het bijzonder onmiddellijk na de feiten (Nationaal Forum voor slachtofferbeleid, 2010, p.9). “

Het privéleven van slachtoffers moet gerespecteerd worden. In dit opzicht is het geheim van het onderzoek positief voor het slachtoffer. In de praktijk wordt de privacy van slachtoffers, verdachten of daders echter niet altijd gerespecteerd. Vaak staan bepaalde gegevens zomaar in de krant en weet niemand hoe de pers aan deze informatie is gekomen (Wouters, 2008, p.133-134).

Het recht op bescherming kan ook niet altijd worden afgedwongen. Eerst en vooral moet het slachtoffer kunnen bewijzen dat hij in gevaar is. Ik wil dit illustreren aan de hand van een schrijnend voorbeeld uit de praktijk. Het gaat over een situatie die zich voordeed tijdens de strafuitvoering. Het recht op bescherming vermeldt enkel bescherming vanaf het begin en gedurende het gehele onderzoek. Het slachtoffer moet echter recht op bescherming kunnen genieten vanaf het begin van het onderzoek tot na de strafuitvoering.

Een vrouw ging op bezoek bij haar ex-vriend die in de gevangenis verblijft naar aanleiding van diefstal. Ze hebben samen een kind. Ze werd al maanden bedreigd door haar ex-vriend. Hij gaf iemand de opdracht om haar te volgen en haar woning te fotograferen. Hij bedreigde haar meermaals met de dood.

Ze verhuisde en liet zich “anoniem registreren” in het gemeentehuis. Toch stond haar adres opnieuw in het dossier dat hij kon inkijken. Hij kende haar nieuw adres en de bedreigingen startten opnieuw.

Ondanks de bedreigingen ging zij op bezoek in de gevangenis, samen met hun dochtertje. Tijdens dit bezoek werd de vrouw door haar ex-vriend acht keer gestoken met een scherp voorwerp.

Ze wordt vandaag nog steeds bedreigd. De politie kan weinig doen want de dader zit in de gevangenis. Hij belooft haar telkens opnieuw dat hij iemand zal sturen die haar zal vermoorden. De foto's van haar woning werden gevonden in zijn cel en zitten in het strafdossier. Hij is nog niet voor de rechtbank verschenen naar aanleiding van de steekpartij en de foto's. Ondertussen leeft deze vrouw continu in angst. Een politieambtenaar raadde haar aan om nog eens te verhuizen.

Deze vrouw vertelde me dat ze zich anoniem had laten registreren. Ik informeerde me bij het gemeentehuis in Oudenaarde: niemand kan zich anoniem registreren. Iedere inwoner moet ingeschreven worden op het adres waar hij woont. Niemand krijgt trouwens ook zomaar toegang tot of uittreksels uit het bevolkingsregister of strafregister. Het strafdossier kan tijdens het gerechtelijk onderzoek wel worden ingekeken door zowel dader als slachtoffer. Deze vrouw wist dit echter niet omdat niemand haar hier iets heeft over gezegd. Waarom dacht ze dat ze anoniem geregistreerd was als dit niet zo is? Hebben haar advocaat en de bediende in het gemeentehuis haar ter zake voldoende geïnformeerd?

5.3 REGELGEVING VOOR HET SLACHTOFFER

5.3.1 Het Wetboek van Strafvordering en de wet Franchimont

De wet Franchimont voerde in 1998 in de *Wet houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering* (VT.Sv.) een aantal belangrijke artikelen voor slachtoffers in. Het is voornamelijk vanaf het ontstaan van de wet Franchimont dat slachtoffers meer op de voorgrond zijn getreden. De wet Franchimont bevat ongeveer 20 bepalingen die in enige mate betrekking hebben op slachtoffers (Vermeiren, 2004, p.10).

De wet Franchimont voegde artikel 3bis in de VT.Sv. in: artikel 3bis is gericht op slachtoffers en voorziet in een algemeen recht op informatie en op een correcte behandeling. Het vormt de wettelijke basis voor het gerechtelijk slachtofferbeleid in België (FOD Justitie, 2008, p.151). Volgens art 3bis dienen slachtoffers van misdrijven en hun na(ast)bestaanden zorgvuldig en correct te worden bejegend. Dit door het geven van informatie en het bewerkstelligen van contact met de gespecialiseerde diensten en met de justitieassistenten. Slachtoffers ontvangen bovendien de nuttige informatie over de burgerlijke partijstelling en de verklaring van benadeelde persoon (12 maart 1998, B.S. 2 april 1998).

In dezelfde voorafgaande titel wordt een artikel 5bis ingevoegd, luidende:

“§ 1: Degene die verklaart schade te hebben geleden veroorzaakt door een misdrijf verkrijgt de hoedanigheid van benadeelde persoon (12 maart 1998, B.S. 2 april 1998).”

“§ 3: De benadeelde persoon heeft het recht bijgestaan of vertegenwoordigd te worden door een advocaat. Hij mag elk document dat hij nuttig acht doen toevoegen aan het dossier. Hij wordt op de hoogte gebracht van de seponering en de reden daarvan, het instellen van een gerechtelijk onderzoek en de bepaling van een rechtsdag voor het onderzoek- en vonnisgerecht (12 maart 1998, B.S. 2 april 1998).”

De benadeelde kon zich voor de wet Franchimont al burgerlijke partij stellen. Franchimont geeft de benadeelde, in zijn hoedanigheid van burgerlijke partij, nog enkele bijkomende rechten³².

5.3.1.1 Enkele rechten van slachtoffers tijdens het opsporingsonderzoek

Art. 28quinquies van het Wetboek van Strafvorderingen (Wb.Sv.) zegt dat het opsporingsonderzoek geheim is: § 1 *“Eenieder die beroepshalve zijn medewerking dient te verlenen aan het opsporingsonderzoek, is tot geheimhouding verplicht (17 november 1808, B.S. 17 november 1808).”*

Omdat deze onderzoeksfase geheim is, bestaat er tijdens deze fase geen recht op inzage van het dossier. Wanneer het onderzoek zonder gevolg wordt geklasseerd³³, heeft het slachtoffer of de na(ast)bestaande automatisch recht op inzage. Hij moet wel de toelating vragen aan de Procureur des Konings (Verbruggen en Verstraeten, 2009, p.153).

Dit heeft uiteraard een grote impact op de rechten van het slachtoffer. Enerzijds heeft het slachtoffer recht op informatie, anderzijds is de justitieassistent in veel gevallen tot geheimhouding verplicht. Het recht op informatie moet met andere woorden genuanceerd worden. Het is niet omdat een slachtoffer dit recht heeft, dat hij effectief alle gewenste informatie krijgt.

5.3.1.2 Enkele rechten van slachtoffers tijdens het gerechtelijk onderzoek

Art. 57 van het Wb.Sv. zegt dat, behoudens de wettelijke uitzonderingen, ook het gerechtelijk onderzoek geheim is (17 november 1808, B.S. 17 november 1808).

Art 61ter § 1: *“De niet aangehouden inverdenkinggestelde en de burgerlijke partij kunnen de onderzoeksrechter wel verzoeken om inzage van het dossier (12 maart 1998, B.S. 2 april 1998).”*

Art. 61quinquies §1: *“De inverdenkinggestelde en de burgerlijke partij kunnen de onderzoeksrechter ook verzoeken een bijkomende onderzoekshandeling te verrichten (12 maart 1998, B.S. 2 april 1998).”*

Art. 127 §1: *“Wanneer de onderzoeksrechter oordeelt dat zijn onderzoek voltooid is, brengt hij het dossier over aan de procureur des Konings of de bevoegde magistraat. Indien deze geen andere onderzoekshandelingen vordert, vordert hij de regeling van de rechtspleging door de raadkamer. §2: De raadkamer laat ten minste vijftien dagen vooraf in een daartoe bestemd register ter griffie melding maken van plaats, dag en uur van verschijning. De griffier stelt de inverdenkinggestelde, de burgerlijke partij en hun advocaten in kennis dat het dossier op de griffie ter beschikking ligt, dat ze er inzage van kunnen hebben en er kopie van kunnen opvragen (17 november 1808, B.S. 17 november 1808).”*

Art. 135 §1: *“Het openbaar ministerie en de burgerlijke partij kunnen hoger beroep instellen tegen alle beschikkingen van de raadkamer (17 november 1808, B.S. 17 november 1808).”*

Knelpunt: slachtoffers gaan er vaak van uit dat ze wel op de hoogte zullen worden gehouden van gerechtelijke procedures. Dit is echter geen automatisch gegeven. Een slachtoffer kan naargelang zijn statuut bepaalde rechten afdwingen³⁴.

³² Bijvoorbeeld Art. 61ter. en Art. 61quinquies. Zie 5.3.1.3 en 5.1.3.4.

³³ Zonder gevolg betekent dat het onderzoek geseponeerd wordt.

³⁴ In bijlage 4 vind u het schema “informatieverstrekking aan slachtoffers tijdens de gerechtelijke procedure”. Slachtoffers kunnen naargelang hun statuut bepaalde rechten genieten. Dit schema

Voorstel tot verbetering: de wet Franchimont kent aan de burgerlijke partij een aantal rechten toe. Een nieuw ontwerp van deze wet zou die rechten eventueel kunnen uitbreiden tot elke persoon die de hoedanigheid van benadeelde persoon aanneemt. Het gaat hier niet over nieuwe rechten maar over het uitbouwen van bestaande rechten. Het afleggen van een verklaring van benadeelde persoon in het opsporingsonderzoek zou mits goedkeuring van een nieuw wetsvoorstel een zelfde functie vervullen als de burgerlijke partijstelling in het gerechtelijk onderzoek. Zodoende zou ook de benadeelde persoon kunnen verzoeken tot bijkomende onderzoeksdaden of inzage in het dossier (De Mesmaecker, 2007, p.18).

5.3.2 Beroepsgeheim

“Art.458 van het Strafwetboek zegt dat alle personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf en met geldboete (8 juni 1967, B.S. 9 juni 1967).”

Dit artikel zorgt ervoor dat het slachtoffer een veilige relatie met de justitieassistent kan aangaan. Maar, de justitieassistent is ook gemandateerd door een overheid (FOD Justitie, 2008, p.69). Dus is dit artikel een mooi voorbeeld van hoe belangen van het slachtoffer kunnen botsen met belangen van de overheid. Het individueel belang botst dan met het maatschappelijk belang. Het slachtoffer moet de rol van de justitieassistent goed kennen om bescherming vanuit het beroepsgeheim te kunnen genieten. Bepaalde zaken dienen immers gemeld te worden, bijvoorbeeld wanneer je als justitieassistent verneemt dat iemand in gevaar is. Een slachtoffer wordt in de eerste plaats beschermd door het beroepsgeheim, bovenstaande nuancering vormt zelden een probleem voor het slachtoffer.

Er bestaat ook een gedeeld beroepsgeheim waarbinnen de justitieassistent een deel van zijn opdracht met een andere professioneel deelt. In dit geval dient de cliënt zijn toestemming te geven om bepaalde informatie te delen. Hij moet uitdrukkelijk weten wat er zal gezegd worden en aan wie. Ook in het contact met derden moet de justitieassistent het beroepsgeheim respecteren. Hij mag dus geen gegevens verstrekken. Alle relevante informatie, verkregen door een derde, wordt aan de opdrachtgevende overheid overgemaakt, alleen nadat dit eerst met de cliënt besproken is geweest (FOD Justitie, 2008, p.74).

Het slachtoffer kan met andere woorden een vertrouwensrelatie aangaan met de justitieassistent. Als de privacy van het slachtoffer wettelijk gerespecteerd wordt, verkleint dit de kans op secundaire victimisering.

5.3.3 Recht op waardig afscheid nemen

“Omzendbrief nr. COL 14/98 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep is van toepassing op de gevallen van gewelddadig overlijden of van overlijden waarbij de doodsoorzaak nog niet werd bepaald, die de interventie van de gerechtelijke overheden vragen en die aanleiding geven tot een autopsie of een advies van niet-vrijgave van het lichaam (College van Procureurs-generaal, 1998, p.4).”

Het is de taak van de politiediensten om het overlijden aan de nabestaanden te melden. De mededeling van het overlijden is het eerste contact van de nabestaanden met de gerechtelijke en politionele overheden. Elke vergissing in deze fase kan leiden tot een vertrouwensbreuk met de overheid (College van Procureurs-generaal, 1998, p.13).

geeft de belangrijkste verschillen tussen de statuten van slachtoffers weer met daarbij horende knelpunten.

De politiediensten moeten de justitieassistenten slachtofferonthaal van het bevoegde parket verwittigen van hun interventie en hen de wens van de nabestaanden om al dan niet een laatste groet te brengen meedelen (College van Procureurs-generaal, 1998, p.14). De justitieassistent vindt deze gegevens meestal in het aanvankelijk PV dat bij het strafdossier gevoegd wordt.

De nabestaanden kunnen zelf beslissen of zij een laatste groet willen brengen aan de overledene. Anderen mogen niet in hun plaats beslissen. Het komt voor dat bepaalde begrafenisondernemers de nabestaanden afraden om het lichaam te groeten. De nabestaanden kunnen zich hierdoor laten beïnvloeden en achteraf spijt krijgen. Ze moeten ingelicht worden over de staat van het lichaam zonder hun beslissing te willen beïnvloeden. Zo zijn sporen van geweld geen voldoende reden om aan de nabestaanden te weigeren de overledene te zien (College van Procureurs-generaal, 1998, p.14) .

Het begrip "nabestaande" moet breed geïnterpreteerd worden. Het dient niet beperkt te worden tot de familie. Zo heeft een persoon die samengewoond heeft met de overledene evenveel recht om het lichaam te zien. Hetzelfde geldt voor ex-echtgenoten en personen die een rechtstreekse band hebben met het slachtoffer. Dit recht breidt zich ook uit tot minderjarigen, na overleg met de ouders (College van Procureurs-generaal, 1998, p.11).

Overeenkomstig artikel 44 van het Wetboek van strafvordering hebben nabestaanden wettelijk het recht om een laatste groet te brengen aan de overledene, zowel voor als na de autopsie. Een bijstand aan de nabestaanden kan georganiseerd worden door de diensten slachtofferonthaal bij de parketten. De PdK doet het nodige om de justitieassistent slachtofferonthaal te verwittigen. Zo moet de justitieassistent bijvoorbeeld door de parketmagistraat op de hoogte gesteld worden van het advies van niet-vrijgave van het lichaam. De parketmagistraat voorziet in de opvang van de nabestaanden voor, tijdens en na het groeten van het slachtoffer. Dit betekent niet noodzakelijk dat de justitieassistenten fysisch moeten aanwezig zijn. Zij dienen de bijstand te organiseren en de nabestaanden in te lichten dat deze opvang kan verleend worden door anderen of door henzelf. De nabestaanden kunnen ook vragen bijgestaan te worden door een vertrouwenspersoon (College van Procureurs-generaal, 1998, p.15). Zo vlug als het kan wordt het lichaam vrijgegeven zodat de begrafenis kan georganiseerd worden (College van Procureurs-generaal, 1998, p.8). De parketmagistraat belast met het dossier moet de justitieassistenten ook verwittigen van de toelating tot inzage in het dossier, de teruggave van de persoonlijke goederen van het slachtoffer en van de overtuigingsstukken (College van Procureurs-generaal, 1998, p.9).

De personen die instaan voor de opvang moeten de nabestaanden ook inlichten over de autopsie. Een autopsie is een nieuwe gewelddaad op het lichaam welke soms moeilijk te dragen is door de nabestaanden. Ze moeten ook de redenen uitleggen die het parket ertoe heeft aangezet over te gaan tot een autopsie. Ingevolge artikel 134 van de deontologische code voor geneesheren dient "de geneesheer die een autopsie uitvoert, met zorgvuldigheid en discretie te handelen." Hij neemt alle maatregelen om het lichaam na autopsie zo goed mogelijk toonbaar te maken aan de nabestaanden en zorgt ervoor dat zo weinig mogelijk sporen achterblijven (College van Procureurs-generaal, 1998, p 8).

De doelstellingen van deze richtlijn lijken vanzelfsprekend. Toch is uit de praktijk gebleken dat de nabestaanden van een slachtoffer klachten hebben over de opvang die hen geboden werd ingeval van autopsie of een verbod van vrijgave van het lichaam. Bovendien is de praktijk verschillend van arrondissement tot arrondissement en van magistraat tot magistraat. Deze zeer gevoelige materie vereist een zekere tact (College van Procureurs-generaal, 1998, p.12).

Een onderliggende doelstelling is het voorkomen van secundaire victimisering. Van uit dit oogpunt moet er een evenwicht gevonden worden tussen het onderzoek naar de waarheid door het parket en een voortdurende aandacht voor de slachtoffers en hun nabestaanden (College van Procureurs-generaal, 1998, p.12).

5.3.4 *Positie van de justitieassistent*

Het dienstorder van 28 juli 2003 ter verduidelijking van de deontologische principes van de justitieassistent bevat de belangrijkste deontologische principes en bepaalde methodologische aspecten:

Van bij de indiensttreding tot de Dienst Justitiehuisen neemt de justitieassistent een plaats in binnen de FOD Justitie. Dit is geen neutrale positie. Vanuit deze uitgangspositie moet de justitieassistent zijn opdrachten vervullen volgens de doelstellingen van de FOD waartoe hij behoort (FOD Justitie, 2008, p.66). De strategie van de FOD Justitie wordt in uitvoering gebracht door verschillende directoraten-generaal. Elk van hen heeft een eigen missie en visie voortbouwend op de missie en de visie van de FOD Justitie en rekening houdende met de bijzonderheden van hun opdracht (FOD Justitie, 2009b, p. 12).

Binnen het DG-MJH handelt de justitieassistent slachtofferonthaal in opdracht van de magistraat en tegelijkertijd op vraag van het slachtoffer. Hij staat met andere woorden constant in een spanningsveld tussen burger en overheid. Beide partijen hebben andere behoeften en de justitieassistent maakt een voortdurende afweging tussen deze verschillende behoeften. Dit maakt dat het niet altijd mogelijk is om tegemoet te komen aan al de verwachtingen van het slachtoffer. Soms wordt een slachtoffer tekort gedaan omdat zijn verwachtingen indruisen tegen de opdrachten van de magistraat. Dit maakt het voor de justitieassistent extra moeilijk om secundaire victimisering ten allen tijde te voorkomen.

5.3.5 *Samenwerking*

Het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake slachtofferzorg beoogt een structurele samenwerking inzake slachtofferzorg tussen diensten van het ministerie van Justitie, van Binnenlandse Zaken en de door de Vlaamse Gemeenschap erkende en gesubsidieerde hulpverleningsdiensten.

Deze structurele samenwerking is noodzakelijk in functie van een kwaliteitsvolle zorg- en dienstverlening voor slachtoffers. Een optimale slachtofferbejegening door politie en justitiële diensten en een daarop aansluitende goed uitgebouwde slachtofferhulp moet alle vormen van secundaire victimisering in de mate van het mogelijke beperken en herstellen (7 april 1998, B.S. 13 juli 1999). Door een vlotte samenwerking tussen de diensten van politie, justitie en hulpverlening kan het slachtoffer op een efficiënte manier geholpen worden.

Het ministerieel besluit tot vaststelling van de functiebeschrijvingen en profielen voor het personeel van de buitendiensten van de dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie (23 juni 1999, B.S., 29 juni 1999) omschrijft samenwerking als volgt:

- Sensibiliseren: zoveel mogelijk betrokkenen op de parketten en rechtbanken gevoelig maken voor de specifieke problematiek van de slachtoffers.
- Signaleren: voorstellen ter verbetering van de slachtofferbejegening en het slachtofferbeleid formuleren en doorgeven aan de betrokken instanties. De justitieassistent kan deze meedelen op de Arrondissementele Raad voor Slachtofferbeleid.
- Onthaal-, ondersteunings- en informatiefunctie: in samenwerking met het personeel van het parket, de griffie en de magistraten organiseert de justitieassistent slachtofferonthaal het onthaal van slachtoffers en hun na(ast)bestaanden tijdens de strafrechtelijke procedure.

Het signaleren omvat het melden van dossieroverstijgende knelpunten die tijdens de uitvoering van de opdrachten of tijdens vergaderingen worden vastgesteld. Tijdens vergaderingen worden problemen gemeld en besproken. De justitieassistent neemt deel aan overlegmomenten met externe partners (FOD Justitie, 2008, p.162). Het betreft minstens volgende overlegmomenten:

5.3.5.1 De Arrondissementele Raad voor Slachtofferbeleid

“Hier worden vragen, problemen, maatregelen en initiatieven besproken inzake het slachtofferbeleid binnen het arrondissement. Zo kunnen samenwerkingsprotocollen worden afgesloten. De Arrondissementele Raad heeft als opdracht de in het samenwerkingsakkoord gemaakte afspraken te concretiseren en te implementeren in functie van een integrale slachtofferzorg (FOD Justitie, 2008, p.162).”

Voorbeelden van agendapunten:

“Bevordering van de informatiedoorstroming: alle officiële documenten en aanbevelingen die door het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid worden uitgewerkt worden overgemaakt aan leden van de Arrondissementele Raden.”

“Samenwerkingsakkoord inzake slachtofferzorg: het CAW geeft een toelichting bij het aantal doorverwijzingen vanuit de verschillende politiezones.”

“Sociale kaart: de schriftelijke actualisering is rond en de elektronische versie wordt momenteel aangepast.”

“Evaluatie van het samenwerkingsakkoord inzake slachtofferzorg: afspraken tussen slachtofferhulp, slachtofferonthaal en politie overlopen.”

De justitieassistent dient er voor te zorgen dat er initiatieven worden genomen om structurele problemen op te volgen en dossieroverstijgende afspraken te maken met externe diensten, zoals parketadministratie, politiediensten of hulpverlening.

Aangezien een aantal terugkerende vragen en problemen van slachtoffers hun oorzaak vinden in de organisatie van het parket, wordt er op structureel vlak gezocht naar mogelijke verbeteringen. Een bekendmaking van de noden en behoeften van slachtoffers staat centraal. Elke betrokkene moet zich meer bewust worden van de raakvlakken van zijn werkdomein met de behoeften van het slachtoffer. Afhankelijk van de uitgeoefende functie zullen die raakvlakken soms klein zijn, toch zijn ze er en is er voor iedereen een taak van slachtofferbejegening weggelegd. Het is de uitdaging voor de dienst slachtofferonthaal om blijvend te sensibiliseren en te stimuleren voor een alertheid voor de slachtofferproblematiek (Peeters, 1995, p.).

5.3.5.2 Het Welzijnsteam Slachtofferzorg

“Brenge de gerechtelijke diensten, de politieke diensten en de hulpverleningsdiensten samen binnen het gerechtelijk arrondissement. Het welzijnsteam biedt de mogelijkheid om elkaars werkterrein duidelijk af te bakenen en geeft vorm aan een efficiënte samenwerking op het terrein. Het team heeft als opdracht de Arrondissementele Raad voor het Slachtofferbeleid te informeren en te adviseren (FOD Justitie, 2008, p.162).”

Praktijkvoorbeeld: Een justitieassistent slachtofferonthaal meldt tijdens het welzijnsteam dat een slachtoffer niet correct werd behandeld door de begrafenisondernemer. Het gaat hier over een moeder, die geen afscheid heeft mogen nemen van haar zoon omdat “ze er toch niet meer naar omkeek”. De begrafenisondernemer was een vriend van haar ex-man. De justitieassistent komt wel vaker met soortgelijke klachten in contact. Een politieambtenaar stelde voor om nog eens bij alle begrafenisondernemers langs te gaan om hen te wijzen op het recht op waardig afscheid nemen. Slachtofferhulp wil een brief opstellen en versturen naar alle begrafenisondernemers, ter herinnering aan de wet.

Het verslag van het welzijnsteam omvat een agendapunt “Arrondissementele Raad”. In elke bijeenkomst worden problematieken besproken en wordt er naar oplossingen gezocht. Vervolgens worden deze problematieken meegedeeld op de Arrondissementele Raad.

Bijvoorbeeld:

“Informatie van parket aan slachtoffers: het zou slachtoffervriendelijk zijn moest er vanuit het parket automatisch een brief naar slachtoffers verstuurd worden.”

“Evaluatie van de studiedag ‘seksueel misbruik’ en terugkoppeling naar de volgende Raad voor Kindermishandeling.”

“Er moeten nieuwe afspraken gemaakt worden omtrent de inbeslagname van overtuigingsstukken.”

5.3.5.3 Lokale Raad Kindermishandeling (LRK)

De LRK werd opgericht in 2005 en situeert zich op arrondissementeel niveau. De justitieassistenten slachtofferonthaal en de parketcriminologe nemen het voortouw om te komen tot een doelgerichte samenwerking. De voorzitter van de LRK is de verbindingsmagistraat slachtofferonthaal. Zij stuurt een uitnodiging naar de leden van de vergadering:

Jeugdrechter – onderzoeksrechter – jeugdmagistraat – parketcriminologe – CLB – Vertrouwenscentrum Kindermishandeling – Comité voor Bijzondere Jeugdzorg – Sociale Dienst bij de jeugdrechtbank – Kind en Gezin – Justitiehuis Oudenaarde: dienst Slachtofferonthaal, Burgerrechtelijke opdrachten, Alternatieve gerechtelijke maatregelen, de directrice en de coördinator – CAW Zuid-Oost Vlaanderen: Slachtofferhulp, Vrouwenopvangcentrum, Centrum Directe Opvang, Crisisopvang minderjarigen, Half-Rond Bezoekruimte – Centrum Geestelijke Gezondheidszorg – Psychosociale dienst Strafinrichting Oudenaarde – Herstelbemiddeling – Federale politie en de verschillende politiezones van het arrondissement, enzovoort.

De doelstellingen van deze vergadering zijn:

- Deskundigheidsbevordering aan de hand van dossierbesprekingen.
- Overleg tussen verschillende sectoren ten einde elkaars werking te leren kennen.
- Discussiëren over structurele problemen (Lokale Raad Kindermishandeling, 2005).

Belangrijke items die binnen de raad voor kindermishandeling aan bod kunnen komen zijn bijvoorbeeld: de zorg voor de kinderen in situaties van partnergeweld, een toelichting bij de statistische analyse inzake politionele tussenkomsten bij kindermishandeling, het beleid van het parket inzake problematische opvoedingssituaties, voorstelling van de werking van de verschillende diensten, casusbesprekingen, enzovoort.

5.3.6 *Het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid*

Het slachtofferbeleid in ons land wordt uitgestippeld door het Nationaal Forum. “Binnen het Nationaal Forum wordt minimum tweemaal per jaar overleg gepleegd tussen de vertegenwoordigers van de Staat en de Vlaamse Gemeenschap en alle relevante maatschappelijke voorzieningen en instanties op het vlak van de slachtofferzorg (7 april 1998, B.S. 13 juli 1999)”.

De Staat is bevoegd voor het niet-justitiële beleid inzake politie, veiligheid en de politiële slachtofferbejegening en het strafrechtelijk beleid en in het bijzonder het gerechtelijk slachtofferbeleid. De Vlaamse Gemeenschap is bevoegd voor hulp- en dienstverlening aan slachtoffers. In dat kader erkent en subsidieert zij voorzieningen om een degelijke en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening aan slachtoffers te bieden (7 april 1998, B.S.13 juli 1999).

Dit overleg heeft als opdracht:

- De samenwerking en het overleg bevorderen tussen diensten van de Staat en diensten van de Gemeenschappen.
- Advies verstrekken aan de Minister van Justitie, van Binnenlandse Zaken of aan de Vlaamse regering over elke aangelegenheid die van belang is voor de ontwikkeling van het slachtofferbeleid.
- De toepassing van dit samenwerkingsakkoord tweejaarlijks evalueren en hierover aan de bevoegde Ministers rapporteren.

Wat de Arrondissementele Raad op plaatselijk vlak is, is het Nationaal Forum op nationaal vlak. Het Nationaal Forum geeft advies over het gevoerde of te voeren slachtofferbeleid. Dit gebeurt in functie van:

- Een verbetering van de positie van het slachtoffer in het strafrecht en in de gerechtelijke procedure.
- Een verbetering van de opvang voor slachtoffers.
- Het onthaal en de hulp aan slachtoffers van misdrijven en hun familie.
- De optimalisatie van de coördinatie en samenwerking tussen de federale, gemeenschaps- en gewestelijke initiatieven inzake slachtoffers (FOD Justitie, 2008, p.610).

5.3.7 De aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten

Slachtoffers zijn vaak bijzonder ongerust over de vrijlating van een dader, of dit nu tijdelijk of definitief is. De wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten geeft het slachtoffer hieromtrent een aantal rechten.

“Bij een gerechtelijke beslissing stuurt de griffie van het vonnisgerecht of de griffie van de strafuitvoeringsrechtbank een informatieve brief naar de burgerlijke partij. Deze brief legt aan het slachtoffer uit welke rechten hij heeft in het kader van de wet en welke administratieve formaliteiten hij moet vervullen indien hij wenst te worden geïnformeerd en/of gehoord. Het omvat eveneens het model van de slachtofferverklaring (29 januari 2007, B.S. 1 februari 2007).”

5.4 BESLUIT

De belangen van slachtoffers zijn sinds het begin van de jaren negentig in België haast niet weg te denken in de wetgeving. Wat opvalt, zijn de weerkerende thema's over slachtoffers en slachtofferbeleid doorheen de jaren. De rechten van slachtoffers staan dan wel op papier maar daarom worden ze in de praktijk nog niet verworven. Dit hoofdstuk is niet zomaar een opsomming van rechten van slachtoffers, het is een kritische weergave van de regelgeving vanuit praktijkervaringen. Ik hoop dat u na dit hoofdstuk een zicht heeft op de realiteit. Deze kritische weergave van de regelgeving omvat immers tal van voorbeelden van secundaire victimisering die niet expliciet aan bod komen.

6 SECUNDAIRE VICTIMISERING

6.1 INLEIDING

De mogelijke gevolgen van slachtofferschap en de daaruit voortvloeiende behoeften zijn zeer uiteenlopend. Slachtofferschap heeft vaak een impact op verschillende levensgebieden. De victimisatie kan onder andere gevolgen hebben op financieel, materieel, lichamelijk, psychosociaal en/of maatschappelijk vlak.

Ik zal in dit hoofdstuk een toelichting geven van het begrip “secundaire victimisering”, ontstaan vanuit de eigenlijke feiten. Het is een vaag begrip dat moeilijk kan worden afgebakend. Victimisering kan heel ver reiken en kan verschillende vormen van secundaire victimisering met zich meebrengen. Ik zal me hier nog niet verdiepen in mogelijke oorzaken. Dit hoofdstuk vestigt de aandacht op de beleving van het slachtoffer dat in contact komt met de strafrechtspleging. Naargelang de aard van de feiten en de impact ervan heeft het slachtoffer een aantal verwachtingen. Hij wil dat de schade hersteld wordt, of het nu gaat om financieel-materiële of psychologische schade. Een opsomming van mogelijke verwachtingen van slachtoffers biedt iemand die met slachtoffers omgaat een denkkader waarop hij zich kan baseren tijdens contacten. Vanuit zo'n kader kan hij slachtoffers beter begrijpen en kan hij ook tegemoet komen aan zijn specifieke behoeften. Ook al komen die behoeften niet altijd expliciet tot uiting, we moeten weten dat ze impliciet aanwezig zijn.

6.2 SECUNDAIRE VICTIMISERING

6.2.1 *Van primaire naar secundaire victimisering*

Naast de gevolgen van de eigenlijke feiten of de primaire victimisering, ervaren slachtoffers vaak een bijkomende benadeling in hun contacten met de omgeving. Ze krijgen bijvoorbeeld negatieve sociale reacties of ze komen in contact met allerlei diensten die hen niet willen of kunnen helpen. Bovendien worden ze geconfronteerd met langdurige, bureaucratische en dure (gerechtelijke) procedures (Aersten, 2004, p.128). Secundaire victimisering wijst op een tweede slachtofferervaring en de sociale processen die de oplossing van de problemen waarmee slachtoffers worden geconfronteerd, nodeloos bemoeilijken (Brouns, 1997, p.7).

Hoewel de positie van het slachtoffer aanzienlijk versterkt is, impliceert ons huidige strafrecht dat het uitgangspunt van het onderzoek niet ligt bij de vragen en behoeften van het slachtoffer. Het slachtoffer voelt zich toch nog tekortgedaan en ervaart de contacten met justitie niet altijd positief. De dadergerichtheid van de strafrechtspleging en het geheim van het onderzoek worden door slachtoffers niet altijd aanvaard. In de opeenvolgende fasen van de strafrechtspleging komt de dader op de voorgrond: opsporing, vervolging, straftoemeting, strafuitvoering. De rechten van slachtoffers zorgen ervoor dat ze schadevergoeding kunnen eisen, dat ze het dossier kunnen inkijken, dat ze op de hoogte worden gehouden, ... Het geheim van het onderzoek maakt het echter soms moeilijk om die rechten af te dwingen, waardoor slachtoffers vaak het gevoel krijgen dat hen onrecht wordt aangedaan. Het is voor hen niet altijd eenvoudig om het geheime karakter en het nut daarvan te begrijpen. Dit staat immers in contrast met de belevingswereld van het slachtoffer, die vanuit een geschonden rechtsgevoel of een groot verdriet juist expliciet appèl doet op maatschappelijke steun (Aertsen, 2004, p.128).

Het geheim van het onderzoek is een logische noodzakelijkheid. De wetgeving beschermt het onderzoek door het een geheim karakter te geven. In veel gevallen kunnen slachtoffers dit begrijpen, maar het zijn ook die slachtoffers die er de nadelen van ondervinden. Het zorgt er namelijk voor dat ze soms lang moeten wachten op antwoorden. Niemand

verwacht dat hij slachtoffer zal worden. Een traumatische gebeurtenis gebeurt altijd heel plots. Victimisering kan in deze context bekeken worden als een vernietiging van basisschema's. Verwerken betekent dan het geven van een plaats aan de gebeurtenis binnen een geheel van reeds aanwezige schema's of betekenisstructuren die het slachtoffer (onbewust) hanteert. Deze schema's of structuren hebben betrekking op overtuigingen die impliciet bij iedereen aanwezig zijn. Deze overtuigingen verlenen mensen zekerheid en voorspelbaarheid over het eigen gedrag, het gedrag van anderen en ook over hun eigen leefwereld. Door een plotse, traumatische gebeurtenis vallen deze vanzelfsprekendheden weg (Aertsen, 2004, p. 132-133). Om de feiten een plaats te kunnen geven moet het slachtoffer weten wat er precies gebeurd is. Vanuit het verdriet en het gevoel van eindeloos wachten kunnen we beter begrijpen waarom slachtoffers soms weinig boodschap hebben aan 'het geheim van het onderzoek'. Voor hen komt hun verdriet op de eerste plaats. Binnen het parket komt het onderzoek op de eerste plaats, met het oog op bescherming van de maatschappij. In het contact met justitie komt een slachtoffer niet meteen alles te weten. Het is vaak het niet-weten dat ervoor zorgt dat het slachtoffer zich secundair gevictimiseerd voelt.

Dit gevoel kan nog versterkt worden in contacten met de informele omgeving, de advocatuur, verzekeringsmaatschappijen, medische wereld, administratieve diensten, hulpverlening, enzovoort. Om secundaire victimisering te kunnen voorkomen is het noodzakelijk dat de formele én informele omgeving rekening houdt met het slachtoffer. Het voorkomen van secundaire victimisering is een taak van alle betrokkenen.

Vooraleer een slachtoffer met de strafrechtsbedeling wordt geconfronteerd, zijn er doorgaans reeds verschillende controlemechanismen aan het werk geweest. Vaak is de bejegening vanuit de strafrechtsbedeling niet meer dan een bevestiging van reacties van voorgaande instituties. Het gezin, omgeving en hulpverlenende instanties kunnen net zo goed bijdragen tot secundaire victimisering (Cuyvers, 1988, p.59).

Slachtofferonthaal kan een echte meerwaarde betekenen en tracht secundaire victimisering te voorkomen vanuit het justitiële landschap. De dienst kan echter weinig invloed uitoefenen op reacties van andere instanties. Justitieassistenten kunnen wel een zicht krijgen op ongepaste reacties van verschillende instanties vanuit hun contact met slachtoffers. De justitieassistent krijgt namelijk vaak te horen hoe het slachtoffer zich tekort gedaan voelt door allerlei diensten en professionelen. Het kan voor het slachtoffer van grote betekenis zijn als zijn gevoelens erkend worden. De justitieassistent kan onder meer melding maken van knelpunten en problemen in de praktijk. Hij kan ervaringen van slachtoffers naar voor brengen op beleidsvergaderingen. Via overlegmomenten kan de justitieassistent met een aantal professionelen in contact komen³⁵.

Echter, het beïnvloeden van problemen en knelpunten die slachtoffers ervaren blijkt methodisch moeilijk realiseerbaar. Het is vaak vanuit de wetgeving onmogelijk om bepaalde zaken te veranderen. Justitieassistenten denken aan het belang van slachtoffers maar werken binnen de grenzen van justitie. Magistraten moeten met heel wat zaken rekening houden en kunnen daarbij onmogelijk altijd goed doen voor de slachtoffers, of ze dat nu willen of niet. Slachtoffers komen daarbovenop vaak in contact met ongepast gedrag van professionelen. Ze worden niet altijd behandeld zoals ze dat verlangen. Sommige professionelen voeren hun werk uit en houden daarbij weinig rekening met de beleving van de slachtoffers. Anderen doen er alles aan om binnen hun functie wel rekening te houden met het slachtoffer, ook al is dit soms moeilijk omdat er bepaalde procedures en regels moeten gevolgd worden. Ik wil hier eigenlijk duidelijk maken hoe slachtoffers de wetgeving of de werkwijze van slachtofferbejegenaars en parketmedewerkers kunnen ervaren vanuit hun verdriet.

³⁵ Zie 5.3.5.

Ook al krijgt het slachtoffer meer aandacht in de wetgeving, schriftelijke richtlijnen zijn lang niet voldoende om tot de noodzakelijke mentaliteitswijziging te komen. Justitiële vernieuwingen inzake slachtofferzorg doen zich vooral voor op wetgevend vlak en de verschillende wetten sluiten niet altijd op elkaar aan. Slachtoffer kunnen bepaalde rechten pas verwerven als andere aspecten uit de wetgeving aan bod zijn gekomen. Het slachtoffer heeft bijvoorbeeld recht op dossierinzage, maar de substituut kan dit volgens de wet pas toelaten als het onderzoek is afgerond en dat kan soms lang duren (Aertsen, 2004, p.113-114). Het is vooral noodzakelijk dat de verschillende actoren de moeilijkheden voor slachtoffers erkennen en er begrip voor opbrengen.

Wat de opdracht van slachtofferonthaal extra moeilijk maakt is het gebrek aan tijd en personeel, een probleem dat overal in de sociale sector heerst. Niet alle slachtoffers reageren op het hulpaanbod van slachtofferonthaal. Op bepaalde momenten reageren er veel slachtoffers en is het moeilijk om in een dergelijk piekmoment aan alle vragen van slachtoffers tegemoet te komen, op andere momenten is er dan weer minder reactie.

Sinds het ontstaan van slachtofferonthaal is de dienst sterk ontwikkeld. Het aantal dossiers en tussenkomsten is toegenomen in tegenstelling tot het personeel dat stabiel is gebleven (Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, 2004, p.21). Er werken twee justitieassistenten bij slachtofferonthaal Oudenaarde. Op die momenten dat er veel dossiers lopen, wordt het voor hen bijzonder druk. Gevolg daarvan is dat slachtoffers langer moeten wachten op antwoorden.

Er zijn geen budgetten voor extra justitieassistenten. Wanneer een vaste werkkracht ziek wordt, zwanger wordt, verlof neemt, ... dan heeft dit effect op de slachtoffers. Een justitieassistent slachtofferonthaal werkt met dossiers en het is niet zo eenvoudig om die dossiers zomaar aan iemand anders door te geven.

Bijvoorbeeld: nadat ik een week stage liep, ging één justitieassistent slachtofferonthaal in zwangerschapsverlof. Ik nam een deel van de dossiers waar zij in tussenkwam over. Ondanks het feit dat zij de dossiers samen met mij heeft overlopen, kostte het toch enige tijd vooraleer ik de slachtoffers kon helpen. Ik had nog geen ervaring en kon niet altijd antwoorden op de vragen van cliënten. Bovendien waren de slachtoffers plots hun vertrouwenspersoon kwijt en moesten ze hun verhaal voor een stuk opnieuw doen. Ik wist in grote lijnen wat de verschillende slachtoffers hadden meegemaakt en welke stappen er nog dienden genomen te worden in de dossiers, maar ik wist niet hoe ik best met elk van hen kon omgaan omdat ik hen nog niet kende. Wanneer een justitieassistent een dossier van begin tot einde opvolgt, is hij expert in dat dossier. Wanneer er dossiers moeten worden doorgegeven heeft dit een impact op de slachtoffers. Doordat ik bepaalde procedures nog niet kende, diende ik nog veel te vragen aan collega's. Slachtoffers kregen dus niet meteen op al hun vragen een concreet antwoord.

Structurele problemen die te maken hebben met tijd, personeel, procedures zijn vaak gecompliceerd en justitieassistenten kunnen hier weinig invloed op uitoefenen. Zo ook wanneer er zich problemen hebben voorgedaan in het contact met andere instanties en diensten. In dat geval kan hij enkel proberen die instanties of diensten meer te sensibiliseren. De justitieassistent kan secundaire victimisering op de verschillende levensdomeinen nooit volledig voorkomen. Hij kan wel vanuit zijn eigen opdracht rekening houden met (de beleving van) het slachtoffer. Hij kan een vertrouwenspersoon zijn, vertrekkend vanuit de noden van mensen. Hij kan een luisterend oor bieden, uitleg geven, problemen kaderen en het slachtoffer erkennen.

6.3 IMPACT VAN DE FEITEN OP DE LEEFWERELD VAN HET SLACHTOFFER

6.3.1 *Financiële en materiële gevolgen*

In de eerste plaats zijn er de rechtstreekse gevolgen die direct worden veroorzaakt door de feiten zelf. Bij diefstal, al dan niet met inbraak, zijn er zo goed als altijd rechtstreekse economische gevolgen voor het slachtoffer. Slachtoffers kunnen een aanzienlijk financieel verlies lijden wanneer er in hun woning wordt ingebroken of wanneer hun wagen gestolen wordt. In veel gevallen is het voor het slachtoffer moeilijk of onmogelijk om de financiële schade nauwkeurig te bepalen en te bewijzen. Veelal kent hij de aankoopwaarde van gestolen goederen niet meer of zijn de beschadigde goederen niet meer te herstellen. Bovendien zijn sommige verliezen niet financieel uit te drukken omdat ze een eerder subjectieve waarde hebben. Het verlies van persoonlijke voorwerpen met een emotionele betekenis kan bijna niet goedgeemaakt worden. Persoonlijke voorwerpen zeggen vaak iets over de identiteit van het slachtoffer. Wanneer een dader ze plots in zijn bezit heeft kan dat het slachtoffer bijzonder angstig maken, bijvoorbeeld omdat de dader het slachtoffer weet wonen. (Aertsen, 2002, p.17-18).

De onrechtstreekse financiële gevolgen hebben vaak nog een grotere impact op slachtoffers en ze zijn nog moeilijker te ramen. Voor slachtoffers van fysiek geweld zijn er eerst en vooral de medische kosten en/of kosten van (psychische) behandeling. Aan de zorg van dokters, specialisten en ziekenhuizen hangt een prijskaartje vast. Daarbij komen er nog apothekerskosten, kosten van revalidatie, opname, ... De financiële uitgaven lopen hier sterk op, maar worden gelukkig gedeeltelijk gedragen door de ziekteverzekering. Dan is er vaak nog een loonverlies door werkonbekwaamheid of loonverlies door werkverlet, noodzakelijk voor allerlei bijkomende verplichtingen zoals verplaatsing naar politie, verzekeringen en administratieve diensten. Bepaalde slachtoffers kunnen hun job helemaal niet meer verder zetten. Bijvoorbeeld: een caissière die na een gewapende overval haar job in de supermarkt niet meer durft uitvoeren. Ook het verlies van promotiekansen, uitstel van inkomsten en onderbreking van studies moeten bij dit indirect verlies verrekend worden. Na een misdrijf vertoont een slachtoffer soms preventief gedrag of vermijdingsgedrag zoals plaatsen van een alarminstallatie, verhoogd taxigebruik, afsluiten van bijkomende verzekeringen, En dan zijn er nog de juridische consultaties en procedurekosten. De gerechtskosten worden in principe gedragen door de veroordeelde, maar niet alle kosten kunnen gec recupereerd worden. Bovendien moet er al een zitting of een veroordeling zijn opdat het slachtoffer de schadevergoeding kan opeisen en dit kan heel lang duren (Aertsen, 2002, p.19-20).

6.3.2 *Lichamelijke gevolgen*

Een misdrijf of traumatische gebeurtenis kan rechtstreekse lichamelijke gevolgen hebben voor slachtoffers. Niet alle lichamelijke verwondingen geven aanleiding tot geneeskundige consultaties. Er zijn ook vaak onrechtstreekse gevolgen op langere termijn of psychosomatische klachten³⁶. Lichamelijke klachten kunnen leiden tot arbeidsongeschiktheid, medische behandelingen en medicatiegebruik. Slachtoffers hebben na een traumatische gebeurtenis vaak last van chronische nervositeit, slapeloosheid, depressie en tal van andere problemen op psychosomatisch vlak. De gebeurtenis kan maag- en darmproblemen, spierspanning, eetluststoornissen, hoofdpijn, hartklachten en vermoeidheid met zich meebrengen. Fysieke gevolgen kunnen bovendien een impact hebben op het sociale en psychologische leven. Vooral bij blijvende letsels en invaliditeit kunnen de gevolgen ingrijpend zijn. Het slachtoffer krijgt te maken met praktische

³⁶ Psychosomatische klachten uiten zich lichamenlijk, maar hebben een psychische oorsprong.

beperkingen in zijn dagelijks leven. Reacties op littekens en beperkingen confronteren het slachtoffer telkens opnieuw aan de feiten (Aertsen, 2002, p.20-22).

6.3.3 *Psychologische gevolgen*

Elk slachtoffer ervaart het verwerkingsproces anders. Toch zijn er bij de meeste slachtoffers een aantal gemeenschappelijke kenmerken terug te vinden. Onmiddellijk na de feiten of tijdens de gebeurtenis overheersen gevoelens van ontzetting, verbijstering en ongeloof. Het slachtoffer beseft niet goed wat er gebeurt of het dringt geleidelijk door. Er is ook vaak sprake van verwarring. Men kan niet helder denken of men vergeet belangrijke informatie. In deze fase komt slachtofferonthaal meestal nog niet aan bod. De dienst wacht vaak enkele dagen vooraleer een hulpaanbod te versturen. Het slachtoffer is er namelijk vaak nog niet aan toe, zijn hoofd staat er nog niet naar. Het kan zijn dat slachtoffers zelf contact opnemen, bijvoorbeeld na een verdacht overlijden. In dat geval wil een slachtoffer wel zo snel mogelijk weten wat er gebeurd is. De justitieassistent kan al eens polsen bij de bevoegde magistraat naar de eerste vaststellingen van de wetsdokter. De politie moet rekening houden met emoties die zich vlak na de feiten kunnen voordoen. De reacties van slachtoffer zijn van groot belang voor hun verhoor- en onderzoekswerk. Eerst en vooral moet het slachtoffer goed worden opgevangen. De politie kan in deze fase ook doorverwijzen naar slachtofferhulp (Aertsen, 2002, p.24).

Belaging en intrafamiliaal geweld zijn specifieke gevallen waarbij de psychologische gevolgen vaak immens zijn. Het gaat hier meestal over feiten die zich telkens opnieuw herhalen. Toch kan de dienst slachtofferonthaal vaak weinig doen voor de slachtoffers. Bij belaging moet het slachtoffer eerst bewijzen kunnen verzamelen en vaak moet hij telkens opnieuw klacht indienen zodat er een dossier kan worden opgebouwd. Bij intrafamiliaal geweld kan de justitieassistent de slachtoffers moeilijk bereiken als ze blijven samenwonen met de geweldspleger.

Na de schokfase kunnen er op lange termijn welbepaalde psychologische gevolgen optreden. Een slachtoffer is lange tijd mentaal met de gebeurtenis bezig. Hij heeft vaak tal van vragen over wat er precies gebeurd is en hij zoekt verklaringen voor de feiten. Slachtoffers die de gebeurtenis nog niet hebben verwerkt, kunnen moeilijk hun gedachten verzetten. Dit piekeren wordt nog versterkt door reacties uit de omgeving, door het wachten op informatie, het financiële verlies, ... Bij ernstige feiten kunnen de psychologische gevolgen jaren aanslepen (Aertsen, 2002, p. 24-26).

Mogelijke psychologische gevolgen:

- Sommige slachtoffers worden wantrouwig tegenover andere mensen. Ze verdenken vrienden of familieleden of zien in elke voorbijganger op straat een mogelijke dader.
- Ze krijgen te maken met verschillende vormen van angst. Enerzijds kan er een specifieke angst bestaan voor een bepaalde plaats, wraakgevoelens van de dader, bepaalde tijdstippen, voor herhaling van de feiten. Angst kan ook een algemeen gevoel zijn dat continu aanwezig is.
- Een slachtoffer ervaart vaak kwaadheid of ontwikkelt wraakgevoelens. Woede en agressie kunnen geuit worden tegenover de omgeving of tegen zichzelf.
- Een intense slachtofferervaring kan op lange termijn leiden tot neerslachtigheid, schaamte of schuld: men voelt zich futloos, heeft in niets meer zin of men maakt zichzelf verwijten verkeerd te hebben gereageerd (Aertsen, 2002, p.27).

Een verwerkingsproces wordt gekenmerkt door tendensen tot afweer en herbeleving die permanent aanwezig zijn en elkaar afwisselen. Afweermomenten kunnen tot uiting komen in: het vermijden van gedachten, activiteiten en plaatsen, een verminderde belangstelling tonen voor bepaalde interesses, emotionele vervlakking, schuldgevoelens, neiging tot rationaliseren en minimaliseren, hyperactiviteit. Herbelevingsmomenten verwijzen naar het

opwellen van gevoelens, gedachten en handelingen die ervoor zorgen dat de feiten herbeleefd worden: dagdromen, nachtmerries, schrikreacties bij geluiden of beelden, overgevoeligheid, boosheid, irritaties, (Aertsen, 2002, p. 28).

De hierboven beschreven beleving van slachtoffers wijzen op een normaal verwerkingsproces. Wanneer slachtoffers echter stoornissen op langere termijn ondervinden, spreken we van een posttraumatische stress-stoornis. In die gevallen is er nood aan meer intensieve hulpverlening of therapie (Aertsen, 2004, p. 31).

6.3.4 Behoeften van slachtoffers en verwachtingen ten aanzien van slachtofferonthaal

Herstel van vertrouwen

Het herstel als een bevestiging van het vertrouwen in de sociale omgeving is een algemene en duidelijke behoefte van slachtoffers. Wat slachtoffers onderling gemeenschappelijk hebben, is de verwachting om erkend te worden in wat hen is overkomen (Aertsen e.a., 2002, p.44-45).

Actieve erkenning

Wat banaal of overdreven kan lijken voor een geroutineerde slachtofferbejegenaar is het niet noodzakelijk voor het slachtoffer. Een slachtoffer verwacht dat hij in het contact met slachtofferonthaal zal erkend worden in zijn gevoelens, dat hij op emotioneel vlak een zekere aansluiting zal vinden. Naast een correcte en beleefde houding wordt een blijk van actieve erkenning en tegemoetkoming verwacht. Daarom moet de slachtofferbejegenaar trachten te begrijpen wat de gebeurtenis op een bepaald moment betekent voor een concreet slachtoffer (Aertsen e.a., 2002, p.45).

Veelzijdige respons

De veelzijdigheid van het slachtofferschap vraagt gepaste antwoorden op verschillende gebieden. Het slachtoffer heeft specifieke verwachtingen ten aanzien van de verschillende diensten waarmee hij in contact komt. Elke sector moet de bejegening in relatie zien tot de ruimere maatschappelijke dienstverlening. Slachtofferzorg moet op een geïntegreerde wijze uitgebouwd worden vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Slachtofferonthaal kan in contact komen met heel veel verschillende actoren. De justitieassistent wordt geacht de sociale kaart grondig te kennen en het slachtoffer door te verwijzen zodat deze een antwoord kan krijgen op al zijn vragen (Aertsen e.a., 2002, p.45).

Verwachtingen ten aanzien van de strafrechtelijke reactie

Slachtoffers hopen door de strafrechtelijke behandeling enerzijds erkenning te krijgen als slachtoffer en anderzijds de dader bij wijze van straf tot herstel van de schade te dwingen. Men is niet per sé uit op wraak of een zware bestraffing, maar men wil wel dat de dader gestraft wordt en dat de geleden schade hersteld wordt (Aertsen e.a., 2002, p.46).

Permanentie

Slachtoffers willen de gebeurtenis verwerken en om dit te kunnen doen moeten ze eerst antwoorden krijgen op hun vragen. De vele vragen die niet beantwoord worden, blijven in hun hoofd spelen en ze kunnen zich er niet over zetten als ze moeten wachten op antwoorden.

Ernstig genomen worden

Slachtoffers verwachten dat ze ernstig genomen worden. Ze voelen dit aan wanneer er gereageerd wordt op hun verhaal, wanneer ze snel antwoord krijgen op hun vragen of wanneer er aan hun verwachtingen wordt tegemoet gekomen. Het slachtoffer heeft niets aan loze beloften of beloften die niet kunnen worden ingelost.

De justitieassistent probeert de slachtoffers te leren kennen en hen niet te vergeten. Hij beschikt daarom over persoonlijke dossiers en het elektronisch registratieprogramma 'SOSIP'. Als een slachtoffer naar de dienst telefoneert, kan de justitieassistent snel op computer kijken wie het slachtoffer is en wat hij heeft meegemaakt. Hij moet een dossier grondig lezen vooraleer hij met de slachtoffers contact opneemt. Zo voorkomt hij ook dat een slachtoffer voor de zoveelste keer zijn verhaal moet doen.

Ruimte om te praten

Het slachtoffer heeft ruimte nodig om zijn verhaal te kunnen doen. Een gesprek met een geëmotioneerd slachtoffer moet rustig kunnen verlopen. In een telefonisch gesprek moet de justitieassistent de tijd nemen om te luisteren. Hij moet stiltes kunnen hanteren zodat het slachtoffer op zijn eigen tempo kan vertellen. Wanneer een slachtoffer op gesprek komt moet hij in een aparte gespreksruimte kunnen ontvangen worden. Een sfeer van rust en veiligheid wordt bevorderd als er een vertrouwenspersoon aanwezig kan zijn. Als slachtofferonthaal bijvoorbeeld bijstand verleent tijdens een dossierinzage, gebeurt het dikwijls dat er ook een hulpverlener van slachtofferhulp aanwezig is. Het slachtoffer kan ook aan de procureur vragen of er iemand anders mag meekomen. Als het onderzoek afgesloten is, wordt dit meestal toegelaten. Slachtoffers nemen soms hun levenspartner of een familielid mee. Ook tijdens de openbare zitting kan er een geliefde meekomen (Aertsen e.a., 2002, p.49).

Betrokkenheid

Slachtoffers waarderen het als de slachtofferbejegenaar een correcte houding aanneemt. Iemand die met slachtoffers omgaat, moet geduld en begrip kunnen opbrengen en emotionele aansluiting kunnen bieden. De justitieassistent moet aandacht hebben voor de gevoelens en de beleving van slachtoffers tijdens alle opdrachten en bijstandsfuncties die hij uitvoert. Als het slachtoffer aandacht voor zijn emotionele gevoelens ervaart, zullen de negatieve gevoelens ook sneller afnemen. Kwaadheid, agressie, angst en paniek kunnen worden opgevangen, maar eerst moeten ze worden opgemerkt. Het is belangrijk om een slachtoffer gerust te stellen en hem het gevoel te geven dat hij er niet alleen voor staat (Aertsen e.a., 2002, p.49-50).

Dialogoog

Ook een uitvoerige informatieverstrekking over de verdere verloop van het onderzoek helpen negatieve gevoelens afnemen. Slachtoffers willen zekerheid hebben over de deskundigheid en de grondigheid waarmee het onderzoek wordt behandeld. Hun indruk over de verschillende onderzoekshandelingen is medebepalend voor het vertrouwen in justitie en voor hun eigen herstel. Ze waarderen een toelichting bij de verschillende stappen en procedures. Zo kunnen ze zich een beeld vormen van wat men doet en waarom men bepaalde dingen niet doet. Slachtoffers kunnen zich daardoor ook meer betrokken voelen. Onrealistische verwachtingen en misverstanden kunnen vermeden worden als er zoveel mogelijk de dialoog wordt aangegaan met slachtoffers. Ook al is er "het geheim van het onderzoek", vaak kan de justitieassistent het slachtoffer wel al informeren over: wanneer het slachtoffer wel antwoorden zal krijgen, wat de voordelen van het geheim van het onderzoek dan wel zijn, dat er wel iets gedaan wordt en dat de magistraat iemand is die er alles zal aan doen om de dader te vinden, enzovoort (Aertsen e.a., 2002, p.50).

Tact

Een slachtoffer kijkt een dossier in, woont een zitting bij, krijgt overtuigingsstukken terug of ontvangt slecht nieuws m.b.t. de strafuitvoering. De justitieassistent moet zich er steeds van bewust blijven dat deze zaken heel wat emoties kunnen teweeg brengen bij een slachtoffer. Hij moet hier dan ook aandacht aan besteden in contacten met slachtoffers.

Enkele voorbeelden:

“Bij een dossierinzage stopt hij best de choquerende foto’s in een apart mapje en overlegt hij best vooraf met het slachtoffer of deze de foto’s wil zien, na hem verwittigd te hebben dat deze confronterend kunnen zijn.”

“Bij de teruggave van kledij kan hij eerst meedelen dat er bloedsporen te zien zijn.”

“Voor de zitting kan hij uitleggen dat het slachtoffer samen met de dader naar voor zal moeten komen.”

“Bij slecht nieuws over een voorwaardelijke invrijheidsstelling kan hij uitleggen waarom deze keuze gemaakt werd en wat de voorwaarden van de dader zijn.”

Vertrouwen

Slachtoffers verwachten bepaalde onderzoeksdaeden en straffen en zijn achteraf wel eens ontgoocheld als hun verwachtingen niet werden ingelost. Een slachtoffer verwacht vooral dat er een grondig onderzoek gevoerd wordt zodat de waarheid kan worden achterhaald, de feiten bewezen en de dader gevonden en gestraft. Hij verwacht ook dat er snel een gevolg aan het dossier wordt gegeven. De verwachtingen van slachtoffers zijn niet altijd haalbaar of realistisch. Het is vooral belangrijk dat hij het gevoel krijgt dat de onderzoeker al het mogelijke doet en dat er rekening wordt gehouden met zijn gevoelens.

De behoefte aan informatie op verschillende vlakken

- Over het onderzoek: informatie over de reeds uitgevoerde, lopende en de te verwachten onderzoeksdaeden.
- Over de verdere procedure: uitleg over de gerechtelijke afhandeling.
- Over schadeherstel: informatie over de verschillende mogelijkheden van financieel of materieel herstel.
- Over rechtshulp: informatie over het recht op en de verschillende vormen van juridische hulp.
- Over psychosociale hulp: informatie over mogelijkheden op psychosociale hulp.
- Nood aan advies: onmiddellijk preventief advies op materieel-technisch of sociaal vlak.
- Administratieve vragen: informatie over de verschillende administratieve regelingen.

(Aertsen e.a., 2002, p.53)

6.4 BESLUIT

Slachtofferschap is een complex gegeven, net als de mogelijke gevolgen ervan. Een slachtoffer heeft bepaalde verwachtingen en behoeften. Wanneer die behoeften en verwachtingen niet kunnen beantwoord worden, kunnen slachtoffers zich nog eens extra benadeeld voelen. Het slachtofferschap wordt op die manier bevestigd en in stand gehouden. Met dit hoofdstuk heb ik getracht u als lezer gevoelig te maken voor de manier waarop slachtoffers traumatische gebeurtenissen kunnen ervaren en beleven. Enkel het slachtoffer zelf weet hoe hij zich precies voelt, maar toch hebben we invalshoeken nodig van waaruit we hen beter kunnen begrijpen.

7 OORZAKEN VAN SECUNDAIRE VICTIMISERING

7.1 INLEIDING

Door de verscheidenheid aan gevolgen van victimisering komen slachtoffers, naar aanleiding van een traumatische gebeurtenis, met heel wat diensten en instanties in contact. Deze contacten kunnen soms moeizaam verlopen. Terwijl in de beleving van het slachtoffer de diverse gevolgen onderling verweven zijn, worden de verschillende aspecten in de verschillende sectoren op een vrij eenzijdige en geïsoleerde wijze benaderd. Hierdoor ontstaat het risico dat het slachtoffer zich niet globaal erkend voelt in zijn ervaring (Aertsen, 2002, p.11). Dokters, advocaten, magistraten, ... benaderen slachtoffers vanuit hun specifieke expertise. Justitieassistenten zijn maatschappelijk assistenten, opgeleid om met slachtoffers om te gaan. Zij kunnen naar hen luisteren en trachten het slachtoffer wel globaal te erkennen in zijn beleving.

Dit hoofdstuk bevat een aantal mogelijke oorzaken die kunnen bijdragen tot het ontstaan van secundaire victimisering. Daarbij horen ook de contacten tussen het slachtoffer en politie, advocatuur, verzekeringsmaatschappijen, medische diensten en justitie. Tijdens mijn stage hoorde ik vaak klachten over deze instanties, maar ook positieve ervaringen. Ik maakte een selectie van een aantal instanties op basis van wat ik van slachtoffers te horen kreeg.

Een slachtoffer kan uiteraard door tal van andere diensten secundair gevictimiseerd worden. Ze komen bijvoorbeeld in contact met een begrafenisondernemer, notaris of gerechtsdeurwaarder en worden daarbij niet altijd correct behandeld. Ik zal in dit hoofdstuk de nadruk leggen op de contacten tussen slachtoffer en justitie en de invloed van die contacten op het slachtoffer. Slachtofferonthaal staat immers tussen het slachtoffer en justitie en moet secundaire victimisering trachten te voorkomen en tegelijk een evenwicht zoeken tussen de belangen van slachtoffers en de belangen van het onderzoek.

7.2 SOCIALE REACTIES: NEGATIEVE REACTIES VANUIT DE OMGEVING

7.2.1 *Aandacht voor de dader*

Vroeger bestond er in onze samenleving en in de strafrechtspleging vaak een selectieve aandacht voor het slachtoffer. De victimisering kon gezien worden als een middel dat bijdroeg tot de bestraffing van de dader en de totaliteit van de slachtofferproblematiek werd vaak uit het oog verloren. Slachtoffers werden voorgesteld als zwakke, behoeftige en gebroken mensen. Op die manier werd de schuld van de verdachte zwaarder en werd het stereotype beeld dat het publiek van de verdachte en het slachtoffer had bevestigd (Cuyvers, 1988, p.59).

Gelukkig is er al veel veranderd, maar er is zeker nog nood aan verbetering. De aandacht voor de dader heeft een nieuwe invulling gekregen. De dader krijgt net als het slachtoffer ook meer rechten in het Belgisch Wetboek van Strafvordering. Er wordt rekening gehouden met de belangen van dader en slachtoffer.

Bijvoorbeeld: een verdachte heeft altijd recht op een advocaat, een slachtoffer in bepaalde gevallen. De advocaat van de verdachte kan omschrijvingen van het slachtoffer geven die insinueren dat hij het misdrijf heeft uitgelokt of dat hij overdrijft. Het slachtoffer staat ondertussen zwak zonder advocaat.

De dader wordt ook minder zwaar gestraft in vergelijking met vroeger. Er wordt meer gekozen voor straffen die bijdragen tot herstel van de maatschappij, bijvoorbeeld de autonome werkstraf of herstelbemiddeling. Ten eerste zijn de gevangenissen overbevolkt. De herstelgerichte straffen winnen terrein en zorgen er voor dat straffeloosheid kan voorkomen worden. Ten tweede hebben de alternatieve straffen soms een positiever effect dan een gevangenisstraf omdat de dader de schade kan herstellen.

Slachtoffers zijn het er daarom nog niet mee eens. Zij vinden het niet altijd goed dat de dader meer rechten krijgt en milder gestraft wordt. Sommigen vinden een zware straf nodig, anderen opteren voor een herstelgerichte straf. Dit hangt af van slachtoffer tot slachtoffer en uiteraard ook van de ernst van de feiten.

7.2.2 *Categorisatie*

Wanneer iemand gevictimiseerd wordt, krijgt hij de status van slachtoffer toegewezen, wordt hij gecategoriseerd. Hij krijgt een bepaald etiket dat zijn verdere sociale interacties kan bepalen. Hij is opeens "een zwakkeling", "iemand met psychische problemen", "het zwarte schaap", "een aansteller", ... (Cuyvers, 1988, p.60).

Niet elke victimisering hoeft echter tot een negatief etiket te leiden. Vaak helpt etikettering van victimisering slachtoffers omdat ze door de etikettering kunnen genieten van de aan victimisering verbonden rechten en vergoedingen.

7.2.3 *Stereotypering*

Door stereotiepe verwachtingen van de omgeving tegenover het slachtoffer ontstaan er algemene definities over "het gedrag van slachtoffers". Bijvoorbeeld: het aangerande meisje dat zich uitdagend kleedt, de rijke opschepper die overvallen wordt, de provocerende tiener die in elkaar geslagen wordt, het onschuldige kind, het verkeersslachtoffer dat graag een pintje drinkt. Het wordt dan moeilijk voor het slachtoffer om een ander beeld van zichzelf voor te stellen aan de omgeving. Mensen die zelf geen ervaring met victimisering hebben, nemen snel deze stereotypen over (Cuyvers, 1988, p.61).

7.2.4 *Devaluatie van het slachtoffer*

Mensen maken (onbewust) gebruik van neutralisatietechnieken om zich van slachtoffers te kunnen distantiëren. Ze doen dit door hun verantwoordelijkheid tegenover het slachtoffer te ontkennen en zichzelf ervan te overtuigen dat ze niet hebben kunnen helpen. Op die manier beschermen ze zichzelf tegen afkeuring van de omgeving (Cuyvers, 1988, p.66). Bijvoorbeeld: "Ik ben niet sterk genoeg", "Het is mijn job niet", "Ik kon het niet",

De dienst slachtofferonthaal wordt soms gecontacteerd door slachtoffers die eigenlijk op "het verkeerde adres" zijn terecht gekomen. Hun vragen zijn eerder bestemd voor de hulpverlening, politie, advocaat, ... De justitieassistent kan het slachtoffer een telefoonnummer geven en het gesprek beëindigen, of hij kan het slachtoffer verschillende adressen en een toelichting bij de verschillende mogelijkheden geven. Hij kan sluitingsdagen of zittingsdagen meedelen of het slachtoffer duidelijk maken dat hij altijd nog eens mag terugbellen als er zaken nog niet duidelijk zijn. Hij kan ook achteraf eens vragen aan collega's slachtofferzorg of het slachtoffer goed terecht is gekomen.

Ook de benadeling of het slachtofferschap kan ontkend worden. Bepaald gedrag wordt beoordeeld naarmate het deviant is en afwijkt van heersende normen of naarmate het wettelijk niet mag. Als een misdrijf in de wet omschreven staat, wordt de benadeling sneller erkend.

Soms wordt de gebeurtenis gezien als een rechtvaardige straf voor het slachtoffer. Bijvoorbeeld "een moeder die al jaren ruzie had met haar zoon, heeft hem tot die

zelfdoding aangezet”; “de aanrander die door zijn slachtoffer om het leven werd gebracht krijgt zijn verdiende loon” (Cuyvers, 1988, p.66-67).

7.3 CONTACTEN MET PROFESSIONELEN

7.3.1 De politie

De politie is vaak de eerste dienst waar slachtoffers mee in contact komen en staat dus in voor de eerste opvang. Op dat moment is het slachtoffer nog sterk onder de indruk van de feiten. Eerst en vooral moeten slachtoffers even tot rust kunnen komen. Zoals hierboven beschreven staat zijn ze onmiddellijk na de feiten vaak verward en beseffen ze nog niet goed wat er precies gebeurd is. Dit gevoel wordt nog versterkt door de aanwezigheid van de politie. Wanneer de politie ter plaatse komt trachten ze te achterhalen wat er net gebeurd is. Een slachtoffer is hier nog niet altijd aan toe. De politieambtenaar kan hier rekening mee houden en bijvoorbeeld wachten met het afnemen van een verhoor wanneer hij ziet dat een slachtoffer nog te emotioneel is.

Omwille van haar eerstelijnsfunctie is de politie een belangrijke partner in de slachtofferzorg. Het is daarom belangrijk dat elk personeelslid dat in contact komt met slachtoffers beschikt over de nodige beroepsbekwaamheden. Het realiseren van slachtofferbejegening in het politiekorps vergt een aantal bevoegdheden en taken op alle niveaus in de organisatie:

- De korpschef is bevoegd voor het ontwikkelen van een slachtofferbeleid.
- De politieambtenaar verleent bijstand aan slachtoffers waarin bijzondere aandacht uitgaat naar de opvang, praktische bijstand, informatieverstrekking, het opstellen van proces-verbaal en de verwijzing.
- De slachtofferbejegenaar staat in voor het bieden van gespecialiseerde bejegening en voor sensibilisering en vorming van politieambtenaren (4 mei 2007, B.S. 5 juni 2007).

7.3.1.1 Politionele slachtofferbejegening

De omzendbrief GPI 58 van 5 juni 2007 betreffende politionele slachtofferbejegening in de geïntegreerde politie omschrijft de opdrachten van politieagenten inzake slachtofferbejegening:

Eerste opvang

De eerste opvang impliceert een actief luisteren en een begrijpende, geduldige houding. Er mogen geen te lange wachttijden zijn en politieambtenaren moeten respectvol omgaan met slachtoffers: ze moeten hun taalgebruik aanpassen, ze mogen de feiten niet minimaliseren en ze moeten trachten te vermijden dat er een schuldgevoel opgewekt wordt bij het slachtoffer (4 mei 2007, B.S. 05 juni 2007).

Praktische bijstand

De politieambtenaar moet er eerst en vooral voor zorgen dat medische bijstand gegeven wordt waar nodig. Bij praktische bijstand gaat het vaak om eenvoudige dingen zoals de familie verwittigen of zorgen voor vervoer.

De politieambtenaar gaat na of het slachtoffer een verblijfplaats heeft. Indien het slachtoffer uit veiligheidsoverwegingen niet langer in zijn verblijfplaats wenst te blijven, zal de politieambtenaar het nodige doen om het slachtoffer in contact te brengen met een vluchthuis of een opvangcentrum (4 mei 2007, B.S. 05 juni 2007).

Het opstellen van het proces-verbaal

Dit document is een belangrijk instrument voor de dienst slachtofferonthaal. Justitieassistenten halen er hun eerste gegevens uit:

- Het PV moet duidelijk de identiteit van de slachtoffers weergeven
- Om de geleden schade op exacte manier vast te stellen, zal het PV een maximum aan precieze gegevens over de schade bevatten. Ook sociale en emotionele gevolgen worden opgenomen
- In het PV wordt het aanbod van verwijzing naar de hulpverleningsdiensten opgenomen
- Indien het slachtoffer reeds de beslissing nam om zich burgerlijke partij te stellen of de hoedanigheid van benadeelde persoon op zich te nemen, wordt deze beslissing vermeld in het PV³⁷;
- De wens van het slachtoffer om verder geïnformeerd te worden, moet ook opgenomen worden
- Aan elke persoon die verhoord wordt, moet meegedeeld worden dat hij het recht heeft een kosteloze kopie van het PV van zijn verhoor te vragen
- Ingeval van tussenkomst bij een verdacht overlijden dient de politie in het PV duidelijk te vermelden wie verwittigd werd van het overlijden en welke persoonlijke goederen werden in beslag genomen (4 mei 2007, B.S. 05 juni 2007).

Bepaalde vragen tijdens het verhoor kunnen choquerend overkomen. Ik hoorde af en toe van slachtoffers dat ze het gevoel kregen dat ze verdacht werden. De dienst slachtofferonthaal kan dit achteraf kaderen en de opdracht van politie voor een stuk toelichten. In de eerste plaats dient de politieambtenaar aan het slachtoffer uit te leggen waarom bepaalde vragen gesteld worden.

Het hercontacteren van het slachtoffer

De politieambtenaar kan de informatiegegevens die verstrekt zijn aan het slachtoffer aanvullen en proberen om eventuele bijkomende vragen van het slachtoffer te beantwoorden. Dit is belangrijk omdat slachtoffers kunnen vergeten zijn wat er vlak na de feiten verteld werd.

Binnen de perken van het beroepsgeheim kan de politieambtenaar informatie verstrekken aan het slachtoffer over de stand van zaken van het dossier of kan hij hem inlichten over hoe hij contact moet opnemen met het parket, via de justitieassistenten van de dienst slachtofferonthaal.

Tijdens de hercontactname kan de politieambtenaar van het slachtoffer bijkomende informatie voor het gerechtelijke dossier krijgen. Het slachtoffer kan zich mogelijks bepaalde details herinneren of informatie meedelen van zijn omgeving (4 mei 2007, B.S. 05 juni 2007).

Informatieverstrekking

De politie moet een inschatting kunnen maken van de toestand van het slachtoffer. Naast emotionele opvang is er nog een andere belangrijke taak; namelijk informatieverstrekking. Een slachtoffer wil meestal precies weten wat er is gebeurd of wat er gaat gebeuren. De politie kan informatie verstrekken over het verdere verloop van de procedure en welke stappen er zullen genomen worden. De vaststellende politieambtenaar geeft onmiddellijk basisinformatie mee. Meestal is dit een attest van klachtneerlegging. Hierin staat nuttige

³⁷ Daaruit ontstaat soms een misverstand: slachtoffers hebben het vermeld in hun verklaring en denken dat de burgerlijke partijstelling of de registratie als benadeelde persoon in orde is.

informatie zoals het nummer van het proces-verbaal en de naam van de politieambtenaar (Politiezone Geraardsbergen-Lierde, 2010, online). De politie moet het slachtoffer informatie geven over de mogelijkheid om zich te registreren als benadeelde persoon, bestaan van hulpverlening en mogelijkheid om zich burgerlijke partij te stellen. Achteraf kan de justitieassistent contact opnemen met de vaststellende politieambtenaar. Op die manier kan belangrijke informatie worden doorgegeven aan de justitieassistent.

Er kan ook informatie gegeven worden over: de gerechtelijke procedure en mogelijke onderzoeksverrichtingen, de verschillende vormen van rechtshulp, de administratieve regelingen (zoals het vernieuwen van identiteitskaart, rijbewijs, de aangifte van verlies of diefstal van bankkaarten, ...) en de mogelijkheden tot het terugkrijgen van in beslag genomen of gestolen goederen (4 mei 2007, B.S. 05 juni 2007).

Wanneer slachtoffers geen goede eerste opvang of informatie krijgen kan het politieel optreden als negatief worden ervaren. Een eerste opvang is heel belangrijk en als deze niet goed verloopt, kan dit bijna niet meer worden goed gemaakt. De heersende politiecultuur is verantwoordelijk voor het beeld dat de politieambtenaar van zichzelf en van zijn taak heeft. De typische "crimefighter" verwacht in zijn job actie en opsporing van daders. In deze taakopvatting is weinig of geen plaats voor dienst- of hulpverlening. Hulpverlening biedt geen status of prestige (Aertsen, 1996, p.247). Als de politieambtenaar het slachtoffer echter niet voldoende geïnformeerd heeft, kunnen de vragen van het slachtoffer bij de justitieassistent terecht komen. Deze kan zich echter niet veroorloven om extra taken op te nemen. Elke dienst moet zijn eigen opdrachten uitvoeren zodat slachtoffers tijdig, zoveel mogelijk en op een vlotte manier ondersteund worden.

7.3.2 De slachtofferbejegenaar

De basisopleiding voor politieagenten bevat een opleidingsonderdeel "politiebasiscompetenties inzake slachtofferbejegening" (OPAC, 2010, online).

Daarnaast staan **de diensten politiebasiscompetenties inzake slachtofferbejegening** in voor de sensibilisering en vorming van politieambtenaren inzake politiebasiscompetenties inzake slachtofferbejegening en voor het bieden van deze gespecialiseerde bejegening. De dienst bestaat uit één of meerdere gespecialiseerde medewerker(s) die de politieambtenaren bijstaan en adviseren in hun opdrachten:

- Indien het slachtoffer behoefte heeft aan meer informatie of bijstand dan zal een slachtofferbejegenaar verwittigd worden. Deze zal dan een bezoek brengen bij het slachtoffer. Het slachtoffer kan dan zijn verhaal nog eens rustig overdoen.
- Als er nood is aan gespecialiseerde hulp dan zal de politie zorgen voor de gepaste doorverwijzingen. De dienst slachtofferbejegening is in het bezit van een uitgebreide sociale kaart. De gespecialiseerde hulp kan bestaan uit psychosociale bijstand, het geven van juridische informatie of praktische ondersteuning.
- De dienst heeft ook als taak om de familie van slachtoffers van een verkeersongeval, brand of bijvoorbeeld zedenfeiten op de hoogte te brengen van het voorval. In dergelijke traumatische situaties worden de nabestaanden onmiddellijk opgevangen door slachtofferbejegenaars van de politie. De slechtnieuwsmelding wordt persoonlijk en zo snel mogelijk gebracht.
- Aansluitend op de slechtnieuwsmelding wordt ook aandacht besteed aan het 'waardig afscheid' nemen. De politie kan steeds zorgen voor nodige begeleiding bij de laatste groet. De organisatie van de laatste groet kan ook door de politie gebeuren.
- De politie gaat nog eens terug bij de nabestaanden. Bijstand wordt vaak afgesloten met het bijwonen van de begrafenis (Politiezone Geraardsbergen-Lierde, 2010, online).

In het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde werken de justitieassistenten slachtofferonthaal samen met bejegenaars van vijf politiezones³⁸. Elke zone beschikt over één of meerdere slachtofferbejegenaars of slechtnieuwsmelders. Bij de hervorming van de politiediensten³⁹ is slachtofferbejegening verheven tot een specifieke en wettelijk verplichte kerntaak van de politie. Dit heeft ertoe geleid dat er vandaag de dag heel wat gespecialiseerde mensen werkzaam zijn bij de lokale en federale politie, zoals maatschappelijk assistenten en psychologen. Zij vervullen de rol van slachtofferbejegenaar, maar niet noodzakelijk die van slechtnieuwsmelder. Slechtnieuwsmelders zijn vaak vrijwillige politiemedewerkers, afkomstig uit diverse afdelingen. Ze kunnen worden ingezet om bijstand te verlenen aan slachtoffers die er nood aan hebben. De slechtnieuwsmelders gaan binnen de 24 uren ter plaatse bij de nabestaanden van de slachtoffers voor een herbezoek. Elke politiezone beschikt over één of meer slachtofferbejegenaars, maar niet altijd over vrijwillige politieambtenaren die de rol van slechtnieuwsmelder op zich nemen.

De Arrondissementele Raad van het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde heeft in 1999 besloten om netwerken op te richten per politiezone. Deze netwerken staan in voor een degelijke organisatie van de slechtnieuwsmelding, opvang voor nabestaanden, mogelijkheid om afscheid te nemen van de overledenen en doorverwijzing naar de hulpverlening. Een eerste stap in het opzetten van de netwerken was de opleiding van vrijwilligers per politiezone. Slachtofferonthaal helpt deze opleiding samen met de politie en hulpverlening organiseren. Per zone worden er ook intervisiemomenten georganiseerd met een vierjaarlijkse frequentie (Rijkswacht District Oudenaarde, 1999, p.1-2).

Elk jaar wordt er een “terugkomdag voor slechtnieuwsmelders” georganiseerd door het Welzijnsteam Slachtofferzorg, het adviesorgaan van de Arrondissementele Raad. Hier kunnen slachtofferbejegenaars, hulpverleners en justitieassistenten ervaringen uitwisselen. Elk jaar wordt er rond een bepaald thema gewerkt en worden er sprekers uitgenodigd. Dit jaar kwam Erik de Soir (traumapsycholoog en vrijwillig brandweerman-ambulancier) spreken over zelfzorg. In de namiddag was er een rondleiding in het crematorium “Les Blancs Arbres” in het Waalse Frasnes. De slechtnieuwsmelders kregen er een toelichting rond de werking van het crematorium.

In het arrondissement Oudenaarde worden er effectief initiatieven georganiseerd ter verbetering van de slachtofferbejegening. De justitieassistenten kennen de slechtnieuwsmelders en komen regelmatig met hen in contact. Er heerst een open sfeer tussen slachtofferonthaal en politie en er wordt regelmatig naar informatie gevraagd over bepaalde dossiers.

7.3.3 *De advocatuur*

Een advocaat kan begeleiden, adviseren, bemiddelen, juridische informatie verstrekken, pleiten en verdedigen. Hij kan juridisch advies geven in verband met rechten van het slachtoffer gedurende de strafprocedure. Hij kan het dossier grondig bestuderen en informatie geven over mogelijke stappen en procedures (Wouters, 2008, p.161).

Een advocaat zal kosten maken die het slachtoffer moet terugbetalen: telefoontjes, brieven, kilometervergoeding en gerechtskosten. Kleine opdrachten zoals het versturen van een brief of het doorsturen van een dossier kosten geld. De prijzen zijn voor de

³⁸ PZ Vlaamse Ardennen, PZ Brakel/Horebeke/Maarkedal/Zwalm, PZ Ronse, PZ Geraardsbergen/Lierde en PZ Herzele/Sint-Lievens-Houtem/Zottegem.

³⁹ De hervorming van de politiediensten vindt zijn oorsprong in de wet van 07/12/1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus. De vroegere gemeentelijke politie werd samengevoegd met de Rijkswacht en samen vormen zij de lokale politie. Verder werd het land verdeeld in politiezones. Iedere politiezone bestaat uit één of meerdere gemeenten (7 december 1998, B.S. 05 januari 1999).

gewone burger niet altijd aanvaardbaar. Daarnaast is er sprake van een ereloon. Dit hangt af van de moeilijkheid van de zaak, de handelingen die de advocaat moet stellen, de snelheid waarmee dat dient te gebeuren, enzovoort. Een advocaat mag zelf zijn loon bepalen en er bestaat geen maximumfactuur. Het slachtoffer kan dus nooit op voorhand weten hoeveel de advocaat hem zal kosten (Wouters, 2008, p.161-162). Het grote probleem op dit gebied is dat grote delen van de middenklasse en van de lagere sociale klasse niet over de middelen beschikken om alles zelf te betalen (Federaal wetenschapsbeleid, 2005, p.10). Het slachtoffer kan in het beste geval wel een groot deel van de kosten terugkrijgen van de veroordeelde dader.

Wanneer een slachtoffer rechtsbijstand heeft, betaalt de verzekeringsmaatschappij van het slachtoffer een advocaat. De clausule van rechtsbijstand kan onderdeel zijn van de familiale verzekering, autoverzekering, diefstalverzekering of van een aparte rechtsbijstandverzekering. Het slachtoffer kan hier zelf zijn advocaat kiezen.

Advocaten laten zaken soms lang aanslepen en vragen veel uitstel. De advocaat haalt hier financieel voordeel uit. Slachtoffers kunnen het gevoel krijgen dat ze financieel worden uitgebuit, ook al is dit niet per sé de drijfveer van de advocaat bij het vragen naar uitstel (Federaal wetenschapsbeleid, 2005, p. 130).

Indien hij over onvoldoende inkomen beschikt, heeft het slachtoffer recht op een pro deo advocaat waarvoor hij weinig of niets moet betalen. De inkomensgrenzen zijn vastgelegd. Slachtoffers die geen volledig kosteloze advocaat kunnen krijgen kunnen soms een gedeeltelijk kosteloze advocaat krijgen. Een computerprogramma bepaalt dan hoeveel het slachtoffer moet betalen, op basis van zijn inkomen in verhouding tot de inkomensgrens. Procedurekosten moet het slachtoffer zelf betalen, bijvoorbeeld een borgsom bij burgerlijke partijstelling en gerechtskosten. Als het slachtoffer deze niet kan betalen kan de advocaat een procedure kosteloze rechtsbijstand opstarten waarbij hij de rechter om een vrijstelling vraagt (Wouters, 2008, p.169-171).

Een slachtoffer kan naar een advocaat gaan en vragen of deze pro deo voor hem wil werken. Als de advocaat weigert kan het slachtoffer naar het Bureau voor Juridische Bijstand gaan. Dit bureau bevindt zich meestal in het gerechtsgebouw. Het slachtoffer hoeft geen afspraak te maken. Hij dient zich wel de voorziene zittingsdagen aan te melden (Wouters, 2008, p.169-171).

Een justitieassistent geeft geen juridische bijstand en mag dus geen concurrent van de advocaat worden. Hij kan slachtoffers wijzen op de voordelen van een advocaat. Advocaatkosten kunnen echter hoog oplopen en slachtoffers zien er vaak tegenop om zoveel uit te geven, ook al is de kans groot dat ze een groot deel van de kosten terug krijgen. Dit kan namelijk lang duren. Wanneer een slachtoffer geen advocaat wil nemen kan de justitieassistent hem uitleggen hoe hij zich burgerlijke partij kan stellen tijdens de zitting. Of hij kan het slachtoffer doorverwijzen naar eerstelijnsbijstand voor meer informatie. De justitieassistenten in Oudenaarde geven slachtoffers nuttige adressen, openingsuren en zittingsdagen van juristen. Slachtoffers zijn er immers vaak nog niet aan toe om al deze zaken zelfstandig op te zoeken. Ze zijn nog verward en over hun toeren door de feiten. Ze krijgen te maken met medische kosten, verzekeringsmaatschappijen, begrafenisondernemers en dan moeten ze ook nog op zoek naar juridische bijstand. Op die manier wordt het voor het slachtoffer vaak een onoverzichtelijke en ingewikkelde zoektocht. De justitieassistent kan hem hierin trachten te ondersteunen door zoveel mogelijk informatie te geven.

7.3.4 De verzekeringsmaatschappijen

Of een verzekeringsmaatschappij tussenbeide komt om de schade te vergoeden, is afhankelijk van de verzekeringen die het slachtoffer afgesloten heeft en de voorwaarden die in deze polissen vermeld staan. De aangifte van een schadegeval moet meestal binnen een bepaalde termijn gebeuren. De justitieassistent kan het slachtoffer aanraden om zijn

verzekeringpolis na te kijken of contact op te nemen met de verzekeringsmaatschappij, indien hij dit nog niet gedaan heeft (Wouters, 2008, p.145). Belangrijke verzekeringen zijn bijvoorbeeld: de familiale verzekering, rechtsbijstandverzekering, woningverzekering, autoverzekering, arbeidsongevallenverzekering, ziekte- of hospitalisatieverzekering, enzovoort.

Bij een verkeersongeval speelt de verzekering een belangrijke rol. De verzekeringsmaatschappijen openen een dossier. Ze wachten vaak af tot het onderzoek op parketniveau is afgesloten vooraleer tussenbeide te komen. Ze willen eerst weten wie de aansprakelijke bestuurder is en dan gaan ze de schade betalen. Ze trachten de schade te regelen via een “dading”. Ze trachten een onderlinge overeenkomst op te maken zodat de zaak niet voor de rechtbank moet komen. De schade wordt dan veel sneller vergoed (Wouters, 2008, p. 147-148).

Anderzijds zijn slachtoffers vaak ontevreden over de voorstellen die de verzekering doet. De contacten verlopen zakelijk en de schadevergoeding is soms lager dan verwacht. Dit geeft slachtoffers het gevoel dat de verzekeringsagent de feiten en de (financiële) gevolgen ervan banaliseert (Wouters, 2008, p.149).

7.3.5 De medische diensten

Medische kosten kunnen hoog oplopen. Het gaat hier niet enkel over de kosten van de dokter, het ziekenhuis, de tandarts of kinesist. Slachtoffers van geweld of ongevallen moeten vaak voor tal van andere diensten betalen: kosten van de ziekenwagen bij vervoer naar het ziekenhuis, apotheekkosten, kosten van een psycholoog/psychiater/therapeut, opname in een psychiatrisch ziekenhuis, kosten van een prothese, een nieuwe bril, plastische chirurgie, enzovoort.

Het slachtoffer kan soms tijdelijk niet gaan werken door de medische problemen die het gevolg zijn van de gebeurtenis of het misdrijf. Hij kan achteraf gedeeltelijk of volledig werkonbekwaam zijn. De medische letsels kunnen met andere woorden zijn leven helemaal overhoop halen.

Wanneer een slachtoffer medische letsels heeft of werkonbekwaam is door de feiten, heeft hij vaak behoefte om op de hoogte te blijven van het onderzoek. Slachtoffers moeten vaak wachten op een financiële tegemoetkoming tot de zaak voor de rechtbank behandeld wordt.

De Belgische wet voorziet in de mogelijkheid van een financiële tegemoetkoming van de Staat aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden die ernstige lichamelijke of psychische schade ondervinden. Wanneer de dader onbekend is of geen middelen heeft om de geleden schade te vergoeden kan de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders voor financiële hulp zorgen als het vooronderzoek of de strafprocedure afgerond is. De Commissie kan ook noodhulp toekennen zonder de afloop van het vooronderzoek en de gerechtelijke procedure af te wachten. Niet alle slachtoffers komen echter in aanmerking. Medische kosten, morele kosten en procedurekosten kunnen vergoed worden. Materiële kosten worden niet vergoed, ook al zijn die het gevolg van opzettelijke gewelddaden (FOD Justitie, 2006).

Bijvoorbeeld: Ik kreeg telefoon van een jonge zelfstandige man. De nieuwe vriend van zijn ex-vrouw had zijn wagen in brand gestoken. Hij heeft zijn wagen nodig als zelfstandige en is een week niet kunnen gaan werken. Hij is zijn wagen kwijt, heeft loonverlies geleden en heeft geen familiale verzekering. Bovendien heeft de dader geen middelen om hem terug te betalen. Hij moet wachten tot de dader voor de rechtbank verschijnt en dan kan hij zich burgerlijke partij stellen. Bij de voorwaardelijke invrijheidsstelling van de dader door de raadkamer, was herstelbemiddeling een voorwaarde. Het slachtoffer is niet tevreden met €50 in de maand. Hij kan nog een advocaat nemen maar dat kost hem opnieuw geld. Het

kan dus nog lang duren vooraleer hij terugbetaald wordt. Hij is kwaad en wil het recht in eigen handen nemen. Hij vindt dat het Belgisch strafrecht belachelijk is.

7.4 SECUNDAIRE VICTIMISERING DOOR HET OPSPORINGSONDERZOEK OF HET GERECHTELIJK ONDERZOEK

“If criminal proceedings cause psychological harm to victims, this must be considered a serious undesirable effect of the criminal justice system (Orth, 2002, p.314).”

De traagheid van het onderzoek brengt een aantal problemen met zich mee. De burger ziet het als een probleem van sociaal onrecht op individueel en maatschappelijk vlak. Het aantal zaken blijft stijgen, er komen meer en meer procedures en wetten en er is een continu gebrek aan personeel en middelen (Federaal wetenschapsbeleid, 2005, p.9). De traagheid is een belangrijke oorzaak voor het gebrek aan vertrouwen van de burgers in justitie. Slachtoffers vinden het noodzakelijk dat een dader direct bestraft wordt, dat ze meteen weten waaraan hun geliefde gestorven is of dat ze zo snel mogelijk het dossier mogen inkijken. Justitie in België kan hier echter geen antwoorden bieden. Er zijn zoveel verschillende actoren die elk op hun beurt heel veel opdrachten hebben. De politie moet een verhoor afnemen, de wetsdokter moet een verslag schrijven, de psychiater moet de dader “analyseren” en de magistraat moet beslissingen nemen in enorm veel dossiers.

Gevolg voor slachtoffers is dat ze heel lang moeten wachten op antwoorden. Zolang het dossier lopende is, is er het geheim van het onderzoek en krijgen ze bijna geen informatie. Hoewel het niet uitdrukkelijk in de wet wordt voorzien kan een slachtoffer tijdens deze fase wel informatie vragen aan de magistraat door een brief te schrijven. Om de vraag te beoordelen moet de magistraat weten wie het slachtoffer is in relatie tot de feiten, zo ook waarom hij de informatie wil. Inzage in deze fase wordt echter enkel in zeer uitzonderlijke gevallen toegestaan. Het is wel mogelijk dat de magistraat bereid is het slachtoffer of de na(ast)bestaanden mondeling toelichting te geven, rechtstreeks of via een justitieassistent. De justitieassistent kan in bepaalde gevallen bij de magistraat gaan en de situatie van het slachtoffer uitleggen. Als het slachtoffer al lang wacht zal de magistraat wel eens extra zijn best doen voor het slachtoffer, ook al behoort dit niet meteen tot één van zijn opdrachten.

Als het slachtoffer de hoedanigheid van burgerlijke partij heeft, zegt de wet uitdrukkelijk dat hij de onderzoeksrechter kan verzoeken om inzage in het strafdossier. Hoewel het slachtoffer nu een wettelijk recht heeft om de vraag tot inzage te stellen, is de onderzoeksrechter niet verplicht om dit toe te staan. De inzage kan bijvoorbeeld geweigerd worden wanneer deze het onderzoek kan schaden of de privacy van betrokkenen kan schenden. Wanneer het onderzoek afgerond is, heeft de burgerlijke partij automatisch recht tot inzage.

Echter, als het dossier werd afgerond is inzage slechts mogelijk als het parket schriftelijk toestemming heeft gegeven. Het slachtoffer moet eerst een brief schrijven naar de PdK of één van zijn substituten. Veel slachtoffers gaan ervan uit dat ze automatisch zullen verwittigd worden wanneer het dossier geseponneerd wordt. Ze worden echter enkel verwittigd als ze het statuut van benadeelde persoon hebben aangevraagd. Eerst moeten ze dit op eigen initiatief in orde brengen. Als de inzage in het dossier toegestaan is, kunnen slachtoffers zich tijdens de inzage laten bijstaan door een justitieassistent. Deze kan het dossier op voorhand doornemen en ervoor zorgen dat choquerende foto's of informatie worden verwijderd of slechts getoond worden na verwittiging.

De communicatie met slachtoffers is een zwak punt binnen justitie. Communicatie van gerechtelijke diensten met het slachtoffer is onaangepast, soms overformalistisch en vaak onvoldoende. Ik verwijs hier bijvoorbeeld naar het taalgebruik in brieven. De juridische termen zijn vaak onbegrijpbaar voor de gewone burger. Slachtoffers vinden massaal dat justitie niet voldoende informatie verschaft over haar werk. De magistraten en het

personeel van de rechtbanken en parketten hebben soms nog te weinig de reflex om slachtoffers te informeren over de gerechtelijke procedure. Sommigen beroepen zich te systematisch op de justitieassistenten voor het verlenen van informatie en bijstand in gevallen die niet noodzakelijk hun tussenkomst behoeven (Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, 2004, p.23).

Magistraten moeten rekening houden met slachtoffers en daarnaast ook een onderzoek voeren, de maatschappij beschermen, daders straffen, enzovoort. Er komen steeds meer dossiers binnen. Een slachtoffer wil de feiten verwerken en verwacht informatie. Zijn pijn is steeds aanwezig en hij wil begrijpen wat er gebeurd is. Hij wil de schade hersteld zien. Ik nam interviews af bij magistraten en het viel me op dat er in Oudenaarde wel degelijk aan de slachtoffers gedacht wordt. De parketmedewerker kan soms niet tegemoet komen aan een vraag van een slachtoffer, maar dat wil niet zeggen dat ze het slachtoffer niet begrijpen.

Secundaire victimisering is vaak een gevolg van weinig informatie en de lange duur van het onderzoek. Deze problemen van slachtoffers zijn jammer genoeg niet altijd te vermijden. Slachtoffers zien niet altijd wat er gedaan wordt doordat het onderzoek geheim is. Ze krijgen geen informatie over het onderzoek en de opdrachten die in dat onderzoek worden gegeven. Het kan lijken alsof alles stil ligt, terwijl er wel effectief onderzoeksdaden worden gedaan. Het geheim van het onderzoek is er om de burger, en dus ook het slachtoffer, te beschermen. Slachtoffers zien de feiten uiteraard niet altijd zo objectief. Ze zijn kwaad, gefrustreerd, angstig of gekwetst en het is voor hen noodzakelijk dat ze erkend worden in hun gevoelens. Ze kijken vaak door een sombere bril en kunnen de feiten niet uit hun hoofd zetten.

Secundaire victimisering is met andere woorden soms niet te vermijden. Belangen van het onderzoek kunnen wel eens botsen met belangen van het slachtoffer. Als magistraten en justitieassistenten zich hier van bewust zijn en het slachtoffer hier ook in erkennen, dan kan er wel een poging worden gedaan. Men kan niet tegemoet komen aan alle wensen van alle slachtoffers, maar men kan hen wel respecteren en naar hen luisteren.

7.4.1 *Onderzoeksdaden*

Tijdens het onderzoek heeft de magistraat keuze tussen heel wat opsporingshandelingen en onderzoeksdaden. De substituut mag tijdens het opsporingsonderzoek geen dwangmaatregelen stellen en hij mag de rechten en vrijheden van de verdachte niet schenden. De onderzoeksrechter mag dit wel doen binnen het kader van een gerechtelijk onderzoek (Wouters, 2008, p.116). De verschillende onderzoeksdaden worden uitgevoerd met het oog op bestraffing van de dader of het achterhalen van de waarheid. Ze worden dus uitgevoerd met het oog op de belangen van de slachtoffers. De resultaten van verschillende onderzoeksdaden hebben een rechtstreeks voordeel voor het slachtoffer: de doodsoorzaak wordt onderzocht, de feiten bewezen, de schade bepaald en de dader wordt gevonden en gestraft.

Bepaalde handelingen kunnen echter een psychologische impact op het slachtoffer hebben. Onderzoeksdaden kunnen met andere woorden leiden tot secundaire victimisering. Enerzijds zijn ze belangrijk voor het slachtoffer, anderzijds kunnen ze ook emotioneel belastend zijn wanneer hij er rechtstreeks mee geconfronteerd wordt.

*Enkele voorbeelden van onderzoeksdaden die tot secundaire victimisering kunnen leiden*⁴⁰:

Opdracht tot verhoor:

De magistraat geeft aan de politie de opdracht om bepaalde mensen te verhoren en daar een proces-verbaal van op te maken. Het slachtoffer moet tijdens zo'n verhoor het verhaal

⁴⁰ Een magistraat kan nog meer onderzoekshandelingen stellen. Ik som er enkele op in bijlage 2.

tot in detail vertellen aan de politie. Dit is niet altijd gemakkelijk voor het slachtoffer. Zoals eerder vermeld werd is een correcte houding van de politieambtenaar hier van groot belang.

Confrontatie:

Het kan zijn dat de substituut oordeelt dat het nuttig is om verdachte(n) en slachtoffer(s) met elkaar te confronteren. Hij kan dit beslissen omdat de verschillende personen tegenstrijdige verklaringen afleggen. Het slachtoffer heeft het recht om uitstel te vragen voor een dergelijke confrontatie of hij kan weigeren (Wouters, 2008, p.120).

Deskundigen:

Bij een misdrijf komen heel wat elementen aan bod die behoren tot verschillende vakgebieden. De magistraat kan beroep doen op onpartijdige en technische raadgevers. Er zijn verschillende soorten gerechtsdeskundigen: een wapendeskundige, verkeersdeskundige, boekhouder, dokter, ... Een deskundige zal trachten te bewijzen wat er gebeurd is en maakt een verslag op. Probleem bij het aanstellen van bepaalde deskundigen is dat het verslag lang op zich kan laten wachten. Het gebeurt dat dit één jaar of zelfs twee jaren duurt. Ondertussen moet het slachtoffer afwachten. Een magistraat kan de deskundige wel vragen hoe het komt dat het zo lang duurt (Wouters, 2004, p.121).

Uitwendige lijschouwing of inwendig onderzoek:

Dit is een onderzoek aan het lichaam na een niet-natuurlijk overlijden of een overlijden onder verdachte omstandigheden. Een wetsdokter voert dit onderzoek uit en onderzoekt het lichaam inwendig en/of uitwendig op sporen en elementen die meer kunnen vertellen over de doodsoorzaak of de omstandigheden van het overlijden. Probleem is hier opnieuw dat het lang kan duren vooraleer het verslag van de wetsdokter af is. Slachtoffers willen meteen weten waar hun geliefde aan gestorven is (Wouters, 2008, p.122).

Ook een zelfdoding is geen natuurlijke doodsoorzaak en hierbij komen ook heel wat procedures kijken. De PdK moet de begrafenisondernemer achteraf toelating tot begraven of crematie geven (uitvaartvlaanderen, 2010, online). In bepaalde gevallen is er enkel toelating tot begraven zodat er eventueel nog verder kan onderzocht worden in de toekomst. Dit kan voor de nabestaanden moeilijk aanvaardbaar zijn.

Het lichaam wordt meestal snel terug vrij gegeven (binnen de 24 uren), zodat de nabestaanden het lichaam kunnen laten begraven.

Lichaamsonderzoek:

Bij een onderzoek aan het lichaam zal het gerecht een arts aanstellen. Die zal het lichaam onderzoeken en nagaan of er bepaalde sporen terug te vinden zijn. Een specifieke toepassing is het onderzoek met de Seksuele Agressie Set. Deze set gebruikt men na een aanranding of verkrachting om te onderzoeken of er bijvoorbeeld sperma van de dader op of in het lichaam terug te vinden is (Wouters, 2008, p. 123). Het onderzoek duurt ongeveer één uur en omvat een inzameling van de kledingsstukken, de vaststelling van de letsels die verband houden met de seksuele aanranding, de inzameling van sporen van speeksel, sperma, gedroogd bloed, elke organische of anorganische stof, haren en referentiemonsters en ten slotte het onderzoek van de anale streek en de genitaliën (hulporganisaties, 2010, online). Bovendien moet het onderzoek zo snel mogelijk na de feiten gebeuren. Voor een slachtoffer dat nog volledig over zijn of haar toeren is kan dit heel overdonderend zijn. Het slachtoffer wil bijvoorbeeld zo snel mogelijk naar huis om te douchen, maar mag zich niet wassen voor het onderzoek.

Het slachtoffer kan een lichaamsonderzoek weigeren maar doet dat beter niet als hij de klacht wil bewijzen. Hij kan zich tevens laten bijstaan door een vertrouwenspersoon of een arts naar keuze.

Voorlopige hechtenis:

In bepaalde gevallen kan de onderzoeksrechter iemand voor een bepaalde periode vasthouden, losstaand van de eventuele veroordeling. De onderzoeksrechter houdt de verdachte in voorlopige hechtenis wanneer hij van oordeel is dat deze het onderzoek kan schaden of wanneer deze een gevaar kan betekenen voor de maatschappij (Wouters 2008, p. 127).

De politie zal de verdachte arresteren wanneer deze op heterdaad betrapt werd of wanneer er ernstige aanwijzing van schuld zijn. De arrestatie moet zo snel mogelijk door een parketmagistraat worden bevestigd en kan maximum 24 uren duren: de onderzoeksrechter moet de verdachte binnen de 24 uren ondervragen en beslissen of hij hem al dan niet vrij laat. Als hij oordeelt dat de verdachte nog langer in voorhechtenis moet blijven zal hij een aanhoudingsbevel tekenen dat geldig is voor vijf dagen. Binnen de vijf dagen moet de verdachte voor de raadkamer verschijnen die beslist over verdere aanhouding. Deze is dan één maand of drie maanden geldig, naargelang de ernst van de feiten. De verdachte en het Openbaar Ministerie kunnen binnen de 24 uren bij de kamer van inbeschuldigingstelling (KI) in beroep gaan tegen de beslissing van de raadkamer. De KI beslist binnen de 15 dagen en ondertussen blijft de verdachte in voorlopige hechtenis (Wouters 2008, p.127-128).

Er is geen enkele wet die bepaalt dat een slachtoffer informatie moet krijgen over de beslissing van de raadkamer of KI indien de verdachte vrijgelaten wordt. De justitieassistenten slachtofferonthaal in Oudenaarde telefoneren naar slachtoffers van bepaalde feiten wanneer de verdachte wordt vrij gelaten. Er is twee maal per week zitting van de raadkamer. De twee justitieassistenten in Oudenaarde wachten op de uitspraak en verwittigen de slachtoffers. Sommige slachtoffers weten niet dat een dader niet meteen naar de gevangenis gaat, ook al heeft deze ernstige feiten gepleegd. Het is belangrijk dat iemand hen hier uitleg kan over geven.

Bijvoorbeeld: ik kreeg telefoon van een vrijwilligster bij slachtofferhulp. Een cliënte werd verkracht en de vrijwilligster vroeg me hoe het komt dat de dader nog niet in de gevangenis zit. Ik legde aan de vrijwilligster uit dat de magistraat momenteel een onderzoek aan het voeren is, maar dat de dader niet noodzakelijk meteen naar de gevangenis zal gaan. Er moeten eerst voldoende aanwijzingen zijn dat hij de feiten effectief gepleegd heeft en er moet bepaald worden hoe ernstig de feiten zijn.

In beslagname van bepaalde goederen:

De magistraat kan alle voorwerpen in beslag nemen waarvan hij denkt dat dit nodig is om de waarheid aan het licht te kunnen brengen (Wouters, 2008, p. 125). Bijvoorbeeld: een computer, moordwapen, afscheidsbrief, kledij, ...

Slachtoffers of nabestaanden kunnen de voorwerpen waarvan ze het eigendomsrecht genieten terug krijgen wanneer het onderzoek is afgesloten. De magistraat kan beslissen dat slachtofferonthaal bijstand verleent tijdens de teruggave.

Bijvoorbeeld, wanneer een afscheidsbrief in beslag werd genomen willen de nabestaanden die graag snel terug. De magistraat zal meestal beslissen om deze meteen terug te geven en een kopie te maken voor in het dossier.

Wanneer het parket beslist om een onderzoeksdaad te stellen, moet het slachtoffer hier niet voor betalen. Dit zijn kosten voor het gerecht. Als het slachtoffer klacht met burgerlijke partijstelling heeft ingediend betaalt hij zelf de kosten en kan hij ze eventueel terugbetaald krijgen wanneer de dader wordt veroordeeld voor de bewezen feiten.

7.4.2 Klassering zonder gevolg of seponeren

Wanneer een klacht niet bewezen kan worden of wanneer blijkt dat vervolging onmogelijk of niet wenselijk is, rangschikt de PdK de zaak zonder gevolg. Dit gebeurt wanneer er geen

sprake is van een misdrijf, wanneer de dader onbekend is of wanneer er onvoldoende bewijzen zijn. Dit wil niet zeggen dat de zaak definitief is afgesloten. De zaak kan heropend worden wanneer er nieuwe feiten of bewijzen zijn.

Er zijn tal van redenen die kunnen leiden tot seponering. Enkele voorbeelden: de dader is overleden, het gaat om een misdrijf van relationele aard, verjaring van de feiten, de dader heeft geen strafblad, nadeel voor het slachtoffer is gering, enzovoort.

Slachtoffers zijn dikwijls niet tevreden met deze beslissing. Ze kunnen een klacht met burgerlijke partijstelling doen bij de onderzoeksrechter, maar dit kost hen opnieuw geld en ze zijn dan nog niet zeker dat de dader deze keer wel zal bestraft worden. Een slachtoffer kan ook een procedure opstarten voor de burgerlijke rechtbank en zelf de schade en het oorzakelijk verband tussen misdrijf en schade aantonen voor de rechter. De procureur beslist misschien dat er geen sprake is van een misdrijf, maar het is wel duidelijk dat de tegenpartij een fout beging waardoor het slachtoffer schade leed. Een slachtoffer kan ook een rechtstreekse dagvaarding instellen voor het strafgerecht maar loopt hierbij opnieuw hetzelfde risico als bij klacht met burgerlijke partijstelling (Wouters, 2008, p. 99). Vaak leggen slachtoffers zich neer bij de beslissing van de procureur. Dan kunnen ze achter blijven met frustraties en voelen ze zich misschien wel tekort gedaan door het parket.

7.5 SECUNDAIRE VICTIMISERING TIJDENS DE ZITTING

Wanneer een zaak voor de rechtbank komt, betekent dat vaak een mijlpaal voor de slachtoffers. Ze leven toe naar de zitting omdat er eindelijk aandacht zal worden besteed aan het conflict. De zitting zelf kan snel gaan en in enkele minuten worden afgehandeld. Er wordt tijd gemaakt voor het verhaal van het slachtoffer. Velen zien dit als een vorm van erkenning, anderen vinden dat ze te weinig tijd krijgen om te spreken (Federaal wetenschapsbeleid, 2005).

Sommigen weten niet goed wanneer ze mogen spreken en hoe ze de rechter moeten aanspreken. Wanneer ze de rechter aanspreken wordt er van hen verwacht dat ze recht staan. Slachtoffers die blijven zitten worden als onbeleefd beschouwd (Federaal wetenschapsbeleid, 2005).

Slachtoffers voelen zich in de rechtbank niet altijd gerespecteerd. Het proces is een spel tussen advocaten en rechters, waarbij de gewone burger het gevoel kan krijgen buitengesloten te worden. Vaak is de communicatie tussen advocaat en rechter onhoorbaar voor het publiek wegens een slechte akoestiek in de oude rechtzalen. Een advocaat kan aan een sneltempo pleiten en spreekt daarbij niet altijd in de voorziene microfoon. De taal en kledij van advocaten en rechters maken deel uit van een traditie en kunnen bijdragen tot het onderstrepen van het autoritaire karakter van justitie. Anderzijds kunnen het gedrag, de taal en de kledij van professionelen in de rechtbank de afstand tussen de gewone burger en de professionelen nog meer benadrukken (Federaal wetenschapsbeleid, 2005).

Het gerecht heeft in de ogen van slachtoffers weinig oog voor de praktische kant van een proces. Het lijkt voor slachtoffers onbegrijpelijk dat ze uren moeten wachten op het voorkomen van de zaak. In principe mogen de oudste advocaten eerst pleiten waardoor slachtoffers moeten wachten op andere zaken vooraleer ze aan de beurt komen. Bovendien worden ze niet ingelicht over wijzigingen en achterstanden in het schema van de rechtbank (Federaal wetenschapsbeleid, 2005).

Slachtofferonthaal kan bijstand verlenen tijdens de zitting wanneer het slachtoffer hier behoefte aan heeft. De justitieassistent kan informatie geven over hoe de zitting zal verlopen zodat het slachtoffer weet waaraan hij zich kan verwachten. Hij kan ook het juridisch taalgebruik vertalen. Bovendien kan de justitieassistent vooraf even overleggen met de advocaat van het slachtoffer. Door de aanwezigheid van iemand van slachtofferonthaal wordt de advocaat er nog eens aan herinnerd dat de zaak een

emotionele impact heeft op zijn cliënt. Dit besef kan de houding van de advocaat naar zijn cliënt toe op een positieve manier beïnvloeden. De justitieassistent en advocaat kunnen elkaar aanvullen bij het informeren van het slachtoffer. Ze werken samen en moeten rekening houden met elkaar. Na de zitting kan de justitieassistent het slachtoffer de kans geven om te ventileren en kan hij een luisterend oor bieden. Op die manier is er toch een vertrouwenspersoon aanwezig.

7.6 VERWACHTINGEN VAN SLACHTOFFERS TEN AANZIEN VAN DE STRAFUITVOERING

De verwachtingen van slachtoffers ten aanzien van de gerechtelijke afhandeling blijken vaak te liggen op het vlak van informatieverstrekking aangaande de strafuitvoering, een respectvolle en correcte behandeling en een grotere persoonlijke betrokkenheid. Slachtoffers willen kunnen participeren en willen financieel, materieel en/of psychologisch herstel door de houding van de dader (Aersten e.a., 2010, p 112).

Bijvoorbeeld: Ik verleende tijdens mijn stage bijstand aan een slachtoffer tijdens de zitting van de raadkamer. De dader had een supermarkt overvallen en een caissière bedreigd met een mes. De man vluchtte en een getuige liep hem achterna. Enkele straten en hindernissen verder kon de getuige de dader tot stilstand brengen. Ondanks het feit dat deze hem tijdens de achtervolging meermaals probeerde te steken met het mes. De getuige was burgerlijke partij tijdens de zitting en ik bleef bij hem. Hij was "een held" die zonder nadenken gereageerd had. Achteraf was hij zeer bang dat de dader wraak zou willen nemen. Hij wou niets liever dan dat de overvaller lang zou vast zitten. Tijdens de zitting gebeurde er iets opmerkelijk; de dader keerde zich naar het slachtoffer en vertelde hem met tranen in de ogen dat hij enorm veel spijt had. Achteraf was het slachtoffer opgelucht en tevreden. Hij toonde zelfs begrip voor de situatie van de dader, een man met een gokverslaving en de ziekte van Parkinson. De stoere, gefrustreerde achtervolger veranderde in een emotionele en vergevingsgezinde man.

7.6.1 Strafvuivoeiringsmodaliteiten

Bij het bevrigen van slachtoffers treden wraak of vergelding, of het eisen van een strenge straf, niet op de voorgrond. De verwachtingen blijken net zoveel te liggen op het vlak van de strafprocedure als op het vlak van de strafuitvoering. Verwachtingen ten aanzien van de strafuitvoering vormen uiteraard maar een onderdeel van het verwerkingsproces. Willen we de strafbehoeften van individuele slachtoffers begrijpen, dan dienen we die te plaatsen in het bredere kader van omgaan met en verwerking van een misdrijf. De psychologische verwerking komt in grote mate neer op een psychologisch en cognitief proces van betekenisverlening. In dit proces staat het slachtoffer continu in interactie met zijn omgeving, zowel de informele als de institutionele. Opvattingen en houdingen over de straf worden met andere woorden niet gevormd in een vacuüm (Aersten e.a., 2010, p112-113).

Slachtoffers willen een straf die in verhouding staat tot de omvang van het toegebrachte leed. Slachtoffers van een inbraak hebben niet zozeer een boodschap aan een gevangenisstraf in vergelijking met nabestaanden bij een moord, maar elk slachtoffer ervaart het misdrijf uiteraard anders. Het hangt er bijvoorbeeld ook van af of de dader een professional of een amateur is. Slachtoffers die sterk onder de indruk zijn verwachten ook vaker strengere straffen. Sommige slachtoffers verlangen strikt punitieve straffen, terwijl een andere groep slachtoffers opteert voor een aanpak gericht op herstel of een combinatie van straf en herstel. Het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie voerde onderzoek naar de ervaringen en verwachtingen van een groep slachtoffers van ernstige misdrijven ten aanzien van de strafrechtspleging. De resultaten wezen erop dat de straf, en in het bijzonder de gevangenisstraf, voor een aantal slachtoffers een belangrijkere bron van erkenning biedt dan de toegekende schadevergoeding. Slechts weinig slachtoffers zijn echter van mening dat ze zich moeten uitspreken over de aard van de

straf. Dit is positief want dat kunnen ze ook niet in België. Ze willen wel geïnformeerd worden over de opgelegde straf en daar hebben ze ook recht op. Een zware straf kan een signaal van maatschappelijke erkenning van de ernst van de feiten betekenen. Slachtoffers verwachten soms ook een gevangenisstraf als bescherming van de maatschappij. Anderen vinden dat de straf geen oplossing biedt voor het rouwproces of voor het zoeken naar de waarheid. Voor een bepaalde groep slachtoffers zijn straffen te licht, een andere groep vindt de opgelegde straf onaangepast en vinden dat er meer zinvolle alternatieven moeten komen (Aertsen e.a., 2010, p. 113).

Bijvoorbeeld: Een man is jaloers op de ex-vriend van zijn vriendin en besluit daarom om zijn huis in brand te steken om hem angst aan te jagen. De raadkamer beslist bij zijn vrijlating een straatverbod als voorwaarde op te leggen. Het parket beslist dit omdat de dader in de toekomst een gevaar kan zijn voor het slachtoffer. Het slachtoffer vindt dit een nutteloze maatregel aangezien hij de dader nog nooit ontmoet heeft. Als deze in zijn straat zou komen, zou hij hem niet eens herkennen. Hoe kan deze voorwaarde dan gecontroleerd worden?

Strafverwachtingen kunnen uiteenlopend zijn naarmate de slachtoffers goed zijn ingelicht over de feiten, de persoon en de achtergrond van de dader en de mogelijke gevolgen van bepaalde straffen (Aertsen e.a., 2010, p. 115).

Als een slachtoffer bang is dat een dader wraak zal nemen, kan de justitieassistent slachtofferonthaal eens langs gaan bij de onderzoeksrechter en vragen wat er mag verteld worden uit het psychiatrisch verslag van de dader. De justitieassistent kan het slachtoffer vervolgens contacteren en hem meedelen dat de psychiater in zijn verslag heeft geschreven dat de dader met schuldgevoelens kampt en dat hij vermoedelijk geen wraak zal nemen. Dit kan tussendoor wel al gezegd worden om het slachtoffer gerust te stellen. De justitieassistent kan bijvoorbeeld niet zeggen dat de dader in een arm gezin is opgegroeid of dat hij als kind werd misbruikt. Indien het slachtoffer burgerlijke partij is, kan hij tussendoor het dossier inkijken en kan hij dus ook het psychiatrisch verslag lezen. Is hij geen burgerlijke partij dan kan hij het pas lezen wanneer het onderzoek is afgesloten. De justitieassistent moet dus rekening houden met het geheim van het onderzoek. Vooraleer hij iets kan vertellen gaat hij best eens langs bij de magistraat om er zeker van te zijn dat hij dit geheim niet zal schaden.

7.6.2 Straffeloosheid⁴¹

Er is nood aan een hervorming van justitie: wie criminelen te licht bestraft omdat de gevangenen en instellingen overvol zitten, snijdt in het vel van de samenleving en schopt tegen de schenen van politiemensen die dagelijks hun best doen om misdadigers te bestrijden. De parketten hebben meer personeel nodig en de capaciteit van de gevangenen moet uitgebreid worden (Aertsen e.a., 2010, p.31). Het klinkt eenvoudig, maar dat is het zeker niet. Strafdossiers komen op het parket terecht. Bepaalde dossiers worden echter op een bijna systematische manier geseponneerd. Er is een duidelijk onderscheid tussen de ernstige criminaliteit die alle aandacht verdient en de veelvoorkomende, minder ernstige criminaliteitsvormen. Er is te weinig personeel en budget om alle zaken grondig te onderzoeken. Als de dader bijvoorbeeld onbekend is, kan de magistraat niet blijven zoeken wegens tijdsgebrek. Hij moet rekening houden met alle dossiers die zich ondertussen opstapelen en “belangrijker” zijn. Er is een immense instroom van feiten op parketniveau en er is ter zake weinig initiatief op beleidsniveau (Aertsen e.a., 2010, p. 39).

⁴¹ In bijlage 3 vindt u een verklarende woordenlijst die enkele strafuitvoeringsmodaliteiten verduidelijkt.

Het invrijheidsstellingbeleid ten aanzien van veroordeelden heeft de laatste decennia bijzondere wijzigingen ondergaan. Er is een enorme toename van de “voorlopige invrijheidsstelling”, die de modaliteit bij uitstek is geworden voor zogenaamde “kortgestraften”. Dit is het resultaat van de overbevolking van de gevangenis en heeft uiteraard een aanzienlijk effect op het slachtoffer. Deze modaliteit wordt bijna automatisch toegepast bij veroordeelden met korte straffen en zelfs bij veroordeelden met een straftotaal tot drie jaar. Als de gedetineerde 1/3 van zijn gevangenisstraf heeft uitgezeten kan een voorlopige invrijheidsstelling worden toegekend (Aertsen e.a., 2010, p.58). Veroordeelden met een straftotaal van meer dan drie jaar vallen onder het systeem van de “voorwaardelijke invrijheidsstelling.” Deze worden beoordeeld door de strafuitvoeringsrechtbanken (Aertsen e.a., 2010, p. 59). Lange gevangenisstraffen worden uitgevoerd, korte niet of onder een andere detentievorm (elektronisch toezicht of een voorlopige invrijheidsstelling na een relatief korte straf in verhouding tot de feiten).

De laatste decennia zijn er verschillende alternatieven ontwikkeld. Een belangrijke doelstelling is een ontlasting van de gevangenis. Zo werd de vrijheid onder voorwaarden in 1990 ingevoerd als alternatief voor de voorlopige hechtenis. De autonome werkstraf werd in 2002 als nieuwe hoofdstraf geïntroduceerd. De mogelijkheid tot opschorting van de uitspraak en uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf, al dan niet gekoppeld aan probatievoorwaarden bestond al veel vroeger. Op parketniveau werd in 1994 de bemiddeling in strafzaken geïntroduceerd en het toepassingsgebied van de minnelijke schikking werd uitgebreid (Aertsen e.a., 2010, p. 72).

Vanuit het beleidsniveau werden er dus initiatieven genomen om de druk op de gevangenispopulatie te doen dalen. Deze initiatieven zijn er niet ten voordele van de slachtoffers. Geen enkele gevangenisstraf van minder dan zes maanden wordt vandaag nog uitgevoerd. Effectieve gevangenisstraffen van meer dan zes maanden en minder dan drie jaar zullen in de meeste gevallen uitgevoerd worden via elektronisch toezicht. Deze maatregel kan een efficiënt alternatief zijn voor de vrijheidsberovende straf als ze consequent wordt toegepast. De veroordeelde zou moeten onderworpen worden aan een strenge selectie met strikte voorwaarden en er dient een voortdurende en ononderbroken controle te zijn op de naleving van het elektronisch toezicht. De veroordeelde wordt gecontroleerd door middel van een maatschappelijke enquête en de justitieassistent gaat na of hij effectief op het door hem opgegeven adres kan verblijven. Er zijn echter een aantal knelpunten.

Voorbeeld: een veroordeelde heeft bijvoorbeeld recht op drie maal 36 uren penitentiair verlof. Als hij een elektronisch toezicht van negen dagen krijgt en deze verlofperiodes aan elkaar hangt, blijft er helemaal geen straf over.

Een ander knelpunt kan zich voordoen als de veroordeelde elektronisch toezicht aanvraagt. Hij krijgt strafonderbreking en mag de gevangenis verlaten. Een justitieassistent voert een maatschappelijke enquête uit om na te gaan of elektronisch toezicht wel degelijk de beste maatregel voor hem is. Tussentijds zit de veroordeelde in strafonderbreking alsof hij even “vakantie” krijgt (Aertsen e.a., 2010, p. 154). Het gebeurt dat de gedetineerde zich vervolgens niet terug gaat aanmelden in de gevangenis wanneer hij bijvoorbeeld verwacht dat het elektronisch toezicht niet zal worden goedgekeurd.

En dan is er nog de problematiek van de vervangende gevangenisstraffen. Voor de autonome werkstraf worden deze uitgevoerd, zij het dan dat de voorlopige invrijheidsstelling en het elektronisch toezicht blijven gelden. *Bijvoorbeeld: een veroordeelde tot een werkstraf van 150 uren, die zijn voorwaarden niet naleeft, krijgt een vervangende gevangenisstraf van vier maanden die hij met 15 dagen elektronisch toezicht kan ondergaan (Aertsen e.a., 2010, p. 154).* In andere gevallen wordt de vervangende gevangenisstraf niet of slechts uitzonderlijk uitgevoerd.

Wanneer daders van ernstige feiten nooit één dag van hun vrijheid werden beroofd, is dit voor slachtoffers en burgers onbegrijpelijk en kan dit op geen enkele manier worden

gerechtvaardigd. Dit kan tot gevolg hebben dat de magistraat sneller de onderzoeksrechter vordert omdat die een voorlopige hechtenis kan vorderen. Bij minder ernstige feiten zoekt het openbaar ministerie naar alternatieve afhandelingswijzen (Aertsen e.a., 2010, p. 154).

Bijvoorbeeld: Zaken afhandelen via bemiddeling in strafzaken (B.I.S.). De B.I.S. tracht een geschil te regelen zonder dat er een rechter tussenbeide moet komen. Een justitieassistent probeert om via een overeenkomst tussen dader en slachtoffer de materiële of morele schade te herstellen. De procureur des Konings kan ook nog bijkomende voorwaarden aan de dader voorstellen zoals een geneeskundige behandeling of therapie, opleiding of dienstverlening. Het is belangrijk om te weten dat het hier om een vrijwillige procedure gaat: alle partijen moeten instemmen en meewerken. De PdK kan een bemiddeling voorstellen voor feiten waarvoor hij anders een gevangenisstraf van maximum twee jaar zou vorderen (Portaal Belgium, 2010, online). Wanneer de B.I.S. om één of andere reden mislukt, gaat de PdK alsnog tot dagvaarding over⁴².

Wanneer een onderzoek lang duurt, wordt de dader tussentijds niet echt gestraft. Ook dit is voor slachtoffers onaanvaardbaar. In een aantal gevallen kan de bevoegde magistraat de procedure “snelrecht” toepassen. Dit is een methode om verdachten snel te straffen. In de meeste gevallen wordt de verdachte voor de keuze gesteld om binnen de twee weken een opgelegd geldbedrag te betalen of twee maanden later voor de rechtbank te verschijnen. Een belangrijk voordeel is dat een slachtoffer van een misdrijf snel geïnformeerd wordt en op korte termijn de schade vergoed krijgt. Met dit systeem heeft het Openbaar Ministerie de afhandelingsduur van de feiten kunnen verkorten van soms vele maanden tot in principe maximaal twee maanden.

7.7 BESLUIT

Hoewel er tal van initiatieven genomen worden, is het quasi onmogelijk om secundaire victimisering volledig te voorkomen. Victimisering is zo complex en de verschillende diensten zullen altijd knelpunten kennen. Een praktijkwerker moet met verschillende aspecten en belangen rekening houden en kan nooit alle knelpunten wegwerken. Hij moet wel alert blijven en oog hebben voor problemen van slachtoffers. Bovendien is het voorkomen van secundaire victimisering een opdracht van alle betrokkenen. Daarom moeten de verschillende instanties samen werken en op zoek gaan naar verbeteringen. Los van alle mogelijke knelpunten en moeilijkheden kan elke slachtofferbejegenaar individueel instaan voor een kwaliteitsvolle en respectvolle bejegening, rekening houdend met de wensen en behoeften van het slachtoffer.

8 PRAKTIJK

8.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de antwoorden van praktijkwerkers verwerkt. De antwoorden mogen niet veralgemeend worden. Dit is geen representatief onderzoek, maar een verzameling van meningen op secundaire victimisering. Ik vat hier samen wat praktijkwerkers hebben geantwoord op mijn vragen. De vragen uit het interview worden opgedeeld in thema's⁴³. De nadruk ligt op secundaire victimisering vanuit het onderzoek en de strafuitvoering en op hoe secundaire victimisering kan worden voorkomen door magistraten en justitieassistenten. In dit hoofdstuk komt u te weten hoe praktijkwerkers in

⁴² B.I.S. is niet het zelfde als herstelbemiddeling. Herstelbemiddeling kan aangevraagd worden in zaken die nog voor de rechtbank moeten verschijnen en in zaken waar de rechter al een uitspraak heeft gedaan. De bemiddeling vervangt de gerechtelijke procedure niet.

⁴³ U vindt de oorspronkelijke vragenlijst in bijlage 8.

Oudenaarde naar slachtoffers kijken en hoe ze met slachtoffers omgaan, waar de knelpunten liggen en wat bijdraagt tot herstel.

8.2 ERVARINGEN VAN DE MAGISTRATEN EN DE PROCUREUR DES KONINGS

8.2.1 Secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek

Naar aanleiding van mijn vraag op welke manier het onderzoek slachtoffers extra schade of leed kan toebrengen bleek het volgende: alle magistraten in Oudenaarde zijn het er over eens dat vooral de duur van het onderzoek en een gebrek aan informatieverschaffing negatief worden ervaren door slachtoffers.

Het geheim van het onderzoek botst vaak met de verwachtingen van slachtoffers, maar hoeft niet noodzakelijk tot secundaire victimisering te leiden. Het merendeel van de magistraten haalde aan dat het belangrijk is dat de informatie die kan gegeven worden, zo snel mogelijk wordt meegedeeld aan het slachtoffer. Enkele magistraten voegden daaraan toe dat een goede informatieverschaffing perfect mogelijk is zonder het geheim van het onderzoek te schaden.

Een substituut haalde aan dat slachtoffers in de eerste plaats moeten erkend worden in hun rol als benadeelde. Vaak is het vlak na de klachtneerlegging nog niet duidelijk wie het slachtoffer is. Er wordt een onderzoek gevoerd zodat de waarheid kan achterhaald worden. Dit is één van de redenen waarom bepaalde informatie nog niet kan worden meegedeeld. Achteraf kan bijvoorbeeld blijken dat het slachtoffer leugens heeft verklaard of dat hij zelf het misdrijf heeft gepleegd. Als er vooraf informatie wordt meegedeeld die niet werd bevestigd door een deskundige of als het slachtoffer vooraf wordt ingelicht van bepaalde onderzoeks daden, dan kan dit het onderzoek schaden.

Bijvoorbeeld: Een slachtoffer van stalking weet dat de dader binnenkort zal worden verhoord. Hij belt de dader in een emotionele bui op en vertelt hem dat hij nu wel zal gestraft worden. Gevolg kan zijn dat de dader zich kan voorbereiden op het verhoor. Hij krijgt tijd om na te denken over wat hij gaat verklaren en verzint verhalen om zijn schuld te minimaliseren.

Bijvoorbeeld: Een man sterft onder verdachte omstandigheden. Zijn echtgenote is het slachtoffer en vraagt informatie over de stand van het onderzoek. Achteraf blijkt dat zij haar echtgenoot heeft vermoord.

Bijvoorbeeld: Er wordt een verkeersongeval veroorzaakt en op het eerste zicht lijkt het erop dat de vrachtwagenchauffeur een gevaarlijk manoeuvre heeft uitgevoerd en het slachtoffer daardoor niet heeft gezien. Achteraf blijkt echter dat het slachtoffer veel te snel en zonder verlichting reed. Bovendien had hij te veel alcohol gedronken.

Magistraten zien het geheim van het onderzoek niet als iets negatief. Als slachtoffers uitleg krijgen over het geheime karakter, kunnen ze het ook beter plaatsen. Wel vinden alle magistraten het moeilijk dat ze weinig mogen zeggen aan slachtoffers.

Daarnaast moet alles goed worden uitgelegd zodat slachtoffers ook begrijpen waarom ze niet meteen de antwoorden krijgen die ze verwachten. Wanneer slachtoffers genegeerd worden of niet geïnformeerd worden over de stand van het onderzoek, vergroot dit de kans op secundaire victimisering aanzienlijk.

Het is belangrijk dat slachtoffers informatie krijgen over de reden van bepaalde beslissingen. Een slachtofferbejegenaar kan reageren op een vraag door te zeggen dat hij geen antwoorden kan geven en dat hij zal bellen als er nieuws is. Of hij kan het slachtoffer informatie en uitleg geven over zijn rechten en hij kan gerechtelijke procedures kaderen. Slachtoffers kunnen het gevoel krijgen dat ze in een juridisch kluwen zijn terecht gekomen

en hebben iemand nodig die hen alles kan uitleggen. Als stagiaire begreep ik ook niet meteen hoe het parket in elkaar zit. Gerechtelijke procedures zijn ingewikkeld voor de gewone burger. Het merendeel van de magistraten gaf aan dat randinformatie secundaire victimisering kan beperken.

Eén substituut wees erop dat secundaire victimisering dikwijls al begint vanaf het eerste contact met de politie. Het is de politieambtenaar die een slachtoffer voor het eerst zal wijzen op zijn rechten. Indien dit slachtoffer niet ingaat op het aanbod van de dienst slachtofferonthaal en de politieambtenaar heeft hem bijvoorbeeld niets verteld over de mogelijkheid om zich te registreren als benadeelde persoon, dan wordt het slachtoffer ook niet op de hoogte gehouden. Veel slachtoffers weten dit niet en zijn achteraf dan ook vaak teleurgesteld omdat ze niet op de hoogte werden gehouden, bijvoorbeeld wanneer ze een dader plots tegen komen op straat en niet wisten dat hij vrij was gelaten.

Het gevoel van secundair gevictimiseerd worden hangt ook af van persoon tot persoon: sommige mensen hebben meer geduld dan anderen, sommige kunnen goed relativeren en anderen hebben al veel tegenslagen gehad in hun leven.

De bevroegde onderzoeksrechter zegt dat slachtoffers soms overtuigd zijn dat ze slachtoffer zijn, terwijl dit eigenlijk niet echt het geval is. Dit is vaak zo in burengeschillen, familiale “vetes”, echtscheidingen, partnergeweld, stalking. In zulke zaken gaat het vaak om ruzies tussen mensen die al lang aanslepen. De justitieassistenten slachtofferonthaal wachten bij dergelijke dossiers soms even af vooraleer ze een hulpaanbod sturen. Ze wachten bijvoorbeeld op een verhoor van getuigen of resultaten van andere onderzoeksdaten die meer duidelijkheid bieden. Het is belangrijk om neutraal te blijven. De magistraat of de justitieassistent mag zich nooit laten leiden door vooroordelen.

Naast emotionele schade ten gevolge van het onderzoek, lijdt het slachtoffer soms ook materiële schade ten gevolge van de feiten. Het kan lang duren vooraleer deze schade wordt terug betaald. Bovendien verliest een slachtoffer tijd: hij moet naar de politie om een verklaring af te leggen, naar het gerechtsgebouw om zich als benadeelde te laten registreren, naar de zitting om zich burgerlijke partij te stellen, naar zijn advocaat om zijn zaak te bespreken, enzovoort. Ondertussen kan hij de feiten moeilijk verwerken omdat hij er telkens opnieuw mee wordt geconfronteerd.

Magistraten kijken op een bepaalde manier naar het onderzoek. Magistraten leggen de focus op het onderzoek en de bestraffing van daders. Vanuit hun functie zien zij de noodzakelijkheid van bepaalde onderzoeksdaten. Enerzijds begrijpen ze dat de lange duur van het onderzoek voor slachtoffers frustrerend kan zijn. Anderzijds is het hun taak om het onderzoek grondig te voeren en dat kan enige tijd in beslag nemen. Slachtoffers willen dat het onderzoek vooruit gaat en dat botst soms met het belang van de grondigheid van een onderzoek. Een substituut omschreef dit probleem als een “constante evenwichtsoefening die de magistraten moeten maken.” Het onderzoek zou het slachtoffer moeten ter hulp komen, maar in sommige gevallen moet een slachtoffer onnodig lang wachten. De magistraten vinden het ook vervelend als bepaalde onderzoeksopdrachten lang op zich laten wachten. De magistraat hangt op dat vlak af van de politie of van deskundigen. Daarbovenop hebben ze zelf meestal enorm veel dossiers die ze één voor één dienen door te nemen. De justitieassistent kan de magistraat vragen wat de stand van zaken is om hem eraan te herinneren dat de slachtoffers toch al lang wachten op antwoorden.

Naar mijn mening is elke magistraat in Oudenaarde begaan met slachtoffers. Het viel me op dat de magistraten er zich één voor één wel van bewust zijn dat de gerechtelijke procedures tot secundaire victimisering van slachtoffers kunnen leiden. Ze begrijpen dat slachtoffers vanuit hun verdriet niet altijd begrip kunnen opbrengen voor de lange duur en dat ze vaak het gevoel hebben dat ze weinig informatie krijgen. Een aantal bevroegden gaven aan dat ze het slachtoffer wel eens uit het oog verliezen. Anderen vinden dat ze hier aandacht voor hebben, maar toch nog niet systematisch de reflex hebben om door te verwijzen naar slachtofferonthaal. Doorverwijzing naar de dienst slachtofferonthaal is nog

steeds geen automatisme. Een magistraat moet handelen binnen een bepaalde termijn en tal van onderzoeksdaden stellen. In de beginfase kan een magistraat soms moeilijk inschatten wat er precies aan de hand is. Een substituut gaf hierbij aan dat hij in deze fase het slachtoffer wel eens uit het oog verliest.

De Procureur des Konings meent dat er in alle stappen van de procedure wel aandacht is voor slachtoffers. Magistraten moeten, volgens hem, stilaan de reflex hebben om slachtoffers door te verwijzen naar de dienst slachtofferonthaal. De toenemende aandacht voor slachtoffers is al een aantal jaren aan de gang en moet ondertussen tot een mentaliteitswijziging hebben geleid. Vroeger lag de nadruk op de dader, nu moet er meer aan het slachtoffer worden gedacht binnen de strafrechtspleging.

8.2.2 *Secundaire victimisering ten gevolge van de strafuitvoering*

Ik vroeg de magistraten ook op welke manier de strafuitvoering slachtoffers extra schade of leed kan toebrengen. De magistraten zijn er zich van bewust dat er op dit vlak wel een aantal knelpunten zijn:

Het slachtoffer wordt betrokken tijdens de strafuitvoering, maar hij moet wel zelf initiatief nemen. Indien hij zich niet registreert als benadeelde of zich geen burgerlijke partij heeft gesteld, dan wordt hij ook niet op de hoogte gehouden en krijgt hij eigenlijk bijna geen informatie over de strafuitvoering. Een aantal magistraten zijn van mening dat het slachtoffer zelf stappen moet ondernemen. Een slachtoffer krijgt de kans om zijn rechten te laten gelden, maar moet daar wel iets voor doen. Een andere groep magistraten vindt dat slachtoffers niet altijd de kans krijgen om op de hoogte te worden gehouden van de strafuitvoering. Als ze contact hebben met een justitieassistent, kan deze hen informeren en hen de weg wijzen. Als ze geen contact hebben met iemand van slachtofferonthaal, dan vinden ze niet altijd de weg, ook al willen ze dit wel. Gevolg is dat slachtoffers niet op de hoogte worden gehouden van de strafuitvoeringsmodaliteiten en eventuele vrijlating van de dader. Dit kan leiden tot secundaire victimisering omdat ze zich bijvoorbeeld buitengesloten voelen.

Een dader wordt gestraft voor wat hij het slachtoffer en/of de maatschappij heeft aangedaan. Een slachtoffer heeft dus alle recht om te weten welke straf de dader krijgt. Ook wanneer hij wordt vrij gelaten, wil een slachtoffer dit weten. Zo kan hij zichzelf beschermen of zichzelf voorbereiden op een mogelijke confrontatie. Elke magistraat is het hier mee eens. Ik denk dat een aantal magistraten er zich niet van bewust zijn dat veel slachtoffers niet weten wat hun rechten zijn. Het is niet altijd eenvoudig voor hen als ze niemand hebben die hen uitleg geeft. Een brief van de strafuitvoeringsrechtbank is niet altijd voldoende.

Een aantal substituten zorgen voor bijstand via de dienst slachtofferonthaal. De justitieassistent kan de strafuitvoeringsmodaliteiten uitleggen en beslissingen verduidelijken. Een andere groep substituten denkt er niet altijd aan om de dienst slachtofferonthaal te verwittigen. Ze vinden het wel heel belangrijk dat een slachtoffer aanwezig is tijdens de zitting en dat hij daarbij ondersteuning krijgt van een vertrouwenspersoon. Ze vinden het ook positief als een slachtoffer achteraf op de hoogte wordt gehouden van de straf. Een substituut betrapte zichzelf erop dat hij soms maar voor het eerst aan slachtofferonthaal denkt wanneer de zaak voor de rechtbank komt. Ik denk dat alle parketmedewerkers het eens zijn over het belang van bijstand door slachtofferonthaal, maar dat ze er niet altijd aan denken. Het is goed dat ze zichzelf hierop durven "betrappen".

Soms hebben slachtoffers geen begrip voor de richting die aan het dossier gegeven wordt, bijvoorbeeld als een dossier geseponereerd wordt terwijl de daders wel gekend zijn. Soms moet een magistraat seponeren omdat er niet voldoende bewijzen zijn om de verdachte te kunnen vervolgen. Een substituut gaf aan dat het soms niet anders kan, maar dat hij dit

zelf ook niet zo gemakkelijk zou kunnen aanvaarden als hij slachtoffer zou zijn. Sommige beslissingen kan je niet uitleggen aan slachtoffers, of ze nu rationeel logisch zijn of niet.

Wanneer de zaak voor de rechtbank verschijnt hebben slachtoffers een aantal verwachtingen. Soms wordt de zitting echter als een teleurstelling ervaren. Een substituut haalde hier een aantal belangrijke knelpunten aan:

“Soms verwachten slachtoffers excuses van de dader. Excuses moeten van de dader zelf komen maar de rechter kan wel een aanzet geven of er tijd voor maken. De advocaat van de dader speelt hier ook een rol. Er wordt in de praktijk weinig initiatief genomen vanuit justitie”

“Er wordt wel tijd gemaakt om de burgerlijke partijen te horen tijdens de zitting, maar door de slechte akoestiek in de rechtbank horen slachtoffers het niet altijd als de rechter vraagt of de burgerlijke partijen nog iets toe te voegen hebben.”

“In de correctionele rechtbank is er een geluidsinstallatie voorzien, maar advocaten spreken bijna nooit in de microfoons. Slachtoffers begrijpen vaak weinig van wat er tijdens de zitting gezegd wordt. Achteraf hebben ze soms zelfs het vonnis niet gehoord.”

“Er is geen onthaal in het gerechtsgebouw. Slachtoffers staan al niet sterk als ze naar de zitting komen en als ze daar dan zijn kijkt er niemand naar hen om. Het gerechtsgebouw is een doolhof waar advocaten en rechters druk heen en weer lopen.”

Een ander knelpunt is dat de straf vaak niet wordt uitgevoerd of dat de straf te soepel is in verhouding tot het misdrijf dat werd gepleegd. Slachtoffers geloven niet altijd in de strafrechtpleging en nemen daarom ook minder initiatief om betrokken te worden. Een merendeel van de bevroagden omschreef de straffeloosheid van daders als een groot probleem binnen justitie. Slachtoffers krijgen geen emotionele genoegdoening als de dader niet gestraft wordt voor wat hij gedaan heeft. Ze krijgen het gevoel dat ze niet erkend worden in hun slachtofferrol. Twee magistraten gaven aan dat de straf los moet staan van de situatie van de slachtoffers. De strafuitvoering kan het slachtoffer geen rechtstreekse schade berokkenen als ze effectief wordt uitgevoerd. De overbevolking van de gevangnissen leidt tot straffeloosheid van daders, maar daar kan de magistraat zelf weinig aan veranderen. Het is dit probleem dat secundaire victimisering tot gevolg heeft. Magistraten zijn het zelf ook niet altijd eens met de “lichte” straffen, maar ze moeten rekening houden met de mogelijkheden van het parket, de rechtbank en de gevangnissen.

Het slachtoffer kreeg meer rechten in de wetgeving, maar ook de dader heeft veel meer mogelijkheden in vergelijking met vroeger. Slachtoffers voelen dit en verliezen hun vertrouwen in het parket, wat leidt tot een terughoudendheid. Een verdachte heeft bijvoorbeeld recht op een advocaat en een slachtoffer staat vaker alleen. De verdachte krijgt meer bescherming in vergelijking met vroeger en hij hoeft zijn straf niet volledig uit te zitten. Hij kan na 1/3^e van de gevangenisstraf bijvoorbeeld elektronisch toezicht aanvragen. Er bestaan tal van strafuitvoeringsmodaliteiten. Bepaalde modaliteiten zijn niet altijd duidelijk voor slachtoffers. Een substituut wees hier op het belang van uitleg door de dienst slachtofferonthaal.

8.2.3 Het voorkomen van secundaire victimisering door het onderzoek en de strafuitvoering

Hoewel het onderzoek en de strafuitvoering gericht zijn op herstel, kunnen ze ervoor zorgen dat een slachtoffer secundair gevictimiseerd wordt. Ik vroeg de magistraten hoe het onderzoek en/of de strafuitvoering kunnen bijdragen tot herstel van de schade, zowel op materieel als op emotioneel vlak.

Slachtoffers moeten serieus genomen worden en dit vanaf het eerste contact met de politie tot en met de strafuitvoering. Een goede opvang is cruciaal. Magistraten kunnen niet elk

slachtoffer ontvangen, daarom ook dat slachtofferonthaal bestaat op niveau van het parket. Alle substituten zijn bereid om naar slachtoffers te luisteren. Het gebeurt niet vaak dat een slachtoffer de magistraat wil zien. Toch zal elke magistraat een slachtoffer ontvangen en naar hem luisteren.

Eenmaal het onderzoek is opgestart moeten slachtoffers verder geïnformeerd worden. Een substituut voegde hieraan toe dat het zijn verantwoordelijkheid is om elk dossier zo snel mogelijk te behandelen en dat de kans op herstel op die manier ook veel groter wordt. Als het onderzoek toch lang duurt, is het enorm belangrijk dat het slachtoffer ondertussen gecontacteerd wordt. Door af en toe eens te telefoneren kan de justitieassistent het slachtoffer het gevoel geven dat hij hem niet vergeten is, dat hij met hem mee leeft en dat hij zijn probleem belangrijk vindt.

Magistraten zijn één voor één overtuigd van het belang van het geheim van het onderzoek. Dit wil niet zeggen dat ze het onbelangrijk vinden dat slachtoffers tussentijds geïnformeerd worden. Hoewel het geheim van het onderzoek er soms voor zorgt dat slachtoffers geen informatie kunnen krijgen, kan de justitieassistent of de magistraat trachten om toch al iets mee te delen of ten minste het slachtoffer laten weten dat er stappen ondernomen worden. Een substituut gaf hierbij een mooi voorbeeld: *“Een jongen van 17 jaar was 's nachts onder een trein terecht gekomen. Het was een ongeluk, maar in de pers stond het omschreven als zelfdoding. De moeder van deze jongen had veel vragen en stuurde een brief naar de substituut. De substituut wou geen onpersoonlijke standaardbrief sturen en besloot om haar op te bellen. Hoewel hij nog niets kon zeggen over het onderzoek, gaf hij haar uitleg over wat er verder nog kon gebeuren.”* Het was niet zijn taak om dit slachtoffer op te bellen, maar hij luisterde toch naar haar vragen. Hij kon haar nog geen antwoorden geven, maar contacteerde haar persoonlijk om haar te laten voelen dat hij met haar meeleeft en dat hij zijn uiterste best ging doen om de waarheid aan het licht te brengen.

Een andere substituut benadrukte dat het ingaan op de vragen van slachtoffers veel belangrijker is dan de antwoorden die gegeven worden. Bepaalde vragen kunnen voor de magistraat vreemd lijken, maar dat wil niet zeggen dat ze niet belangrijk zijn. Deze substituut wil objectief blijven en probeert zijn eigen oordeel niet te laten meespelen. Een nabestaande kan bijvoorbeeld het touw terugvragen waarmee een slachtoffer zich heeft verhangen. Ook al kan de nabestaande op dat moment het touw nog niet terug krijgen, de justitieassistent kan hem wel al laten weten dat zijn brief goed is aangekomen en dat de substituut toelating zal geven van zodra het dossier is afgesloten. Een aantal substituten gaf aan dat ze zich inzetten om zo snel mogelijk in te gaan op de vragen van slachtoffers.

Het onderzoek moet gericht zijn op herstel van de schade. Herstel krijgt een andere invulling naargelang de aard van de feiten. Het onderzoek kan op verschillende wijzen leiden tot herstel. Bijvoorbeeld: bij geweldsdelicten kan een grondig medisch onderzoek helpen om de gevolgen voor het slachtoffer te bepalen, bij een zelfdoding kan een autopsie antwoorden bieden aan de nabestaanden, bij stalking kan een telefonie-onderzoek de ernst van de feiten helpen bepalen, bij een verkrachting kan de Seksuele Agressie Set de schuld van de verdachte bewijzen, enzovoort.

In het kader van de strafuitvoering is het belangrijk dat de uitgesproken straf ook effectief wordt uitgevoerd. Een geloofwaardige strafuitvoering kan leiden tot herstel. In de praktijk is dit niet altijd zo: de straf staat wel op papier, maar ze wordt niet altijd gecontroleerd of toegepast. Een magistraat kan hier echter weinig invloed op uitoefenen.

De magistraten in Oudenaarde zijn sterk overtuigd van de rol van slachtofferonthaal bij het voorkomen van secundaire victimisering. De dienst slachtofferonthaal kan secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek en/of de strafuitvoering minimaliseren. De dienst kan vanuit het parket bijdragen tot emotioneel herstel. Het is belangrijk dat een slachtoffer met al zijn vragen bij iemand terecht kan. Magistraten zijn blij dat de justitieassistenten er zijn om slachtoffers op te vangen. De onderzoeksrechter zegt dat een justitieassistent een enorme meerwaarde kan bieden omdat deze speciaal werd opgeleid

om met mensen, en meer specifiek met slachtoffers, te werken. De onderzoeksrechter benadrukt het belang van een vertrouwenspersoon. Er wordt wel een standaardbrief gestuurd door de dienst slachtofferonthaal, maar de slachtoffers krijgen een naam en een telefoonnummer. De justitieassistent is een vaste contactpersoon tussen het slachtoffer en justitie en slachtoffers kunnen bij deze persoon met al hun vragen terecht.

De Procureur des Konings merkt een positieve tendens op in het slachtofferbeleid van de afgelopen decennia: slachtofferhulp, slachtofferbejegening, herstellbemiddeling en slachtofferonthaal zijn ontstaan in functie van de slachtoffers. Er werden in de wetgeving verschillende stappen in de richting van het slachtoffer genomen. Contact met het parket en uitleg over het parket werden mogelijk gemaakt. Een slachtoffer kan bijvoorbeeld ook met de dader worden samengebracht en met hem in dialoog treden. Hij kan samen met de dader tot een oplossing komen of antwoorden krijgen van de dader. Deze initiatieven kunnen soms beter bijdragen tot herstel dan een financiële compensatie. Bij ernstige feiten zal financieel herstel namelijk nooit voldoende zijn om de emotionele pijn te compenseren.

8.2.4 Slachtoffergericht werken

Ik vroeg de magistraten in hoeverre ze rekening kunnen houden met slachtoffer bij het uitoefenen van hun opdrachten. Elke magistraat zegt dat het mogelijk is om aandacht te hebben voor slachtoffers. Het merendeel van de magistraten wezen hier uitdrukkelijk op het belang van doorverwijzing naar de dienst slachtofferonthaal.

De werkdruk en opdrachten van de magistraat maken het soms moeilijk om slachtoffers de nodige aandacht te schenken, maar in de mate van het mogelijk proberen magistraten wel oog te hebben voor de slachtofferdimensie. Een substituut gaf aan dat een persoonlijke aanpak bieden moeilijk is omdat magistraten heel veel dossiers tegelijk behandelen. Toch vindt hij het belangrijk dat het slachtoffer wordt opgemerkt in een dossier en dat er wordt nagedacht over hoe hij de feiten beleeft.

Magistraten worden tijdens hun opleiding bewust gemaakt van het belang van slachtoffergericht werken (vroeger was dit niet het geval). Een substituut merkte op dat jonge magistraten meer aandacht besteden aan slachtoffers in vergelijking met de oudere magistraten omdat er in hun opleiding effectief wordt op gehamerd. Ook de aanwezigheid van de dienst slachtofferonthaal maakt magistraten meer bewust van de slachtofferdimensie. Diezelfde substituut voegde daaraan toe dat ook de persoonlijkheid van de magistraat een grote rol speelt. Iemand onthoudt namelijk selectief wat hij in zijn opleiding geleerd heeft. Niet iedereen vindt de menselijke factor even belangrijk. Sommige magistraten denken minder aan de slachtoffers en dat heeft vooral te maken met hun persoonlijkheid en niet omdat ze niet weten dat het belangrijk is om slachtoffers door te verwijzen naar de dienst slachtofferonthaal.

Er kan rekening worden gehouden met slachtoffers en dit in de eerste plaats door dossiers over te maken aan de dienst slachtofferonthaal zodat de slachtoffers gecontacteerd worden. Als de magistraat van dienst is, kan hij erop toezien dan slachtofferbejegening wordt ingeschakeld. Als slachtoffers het nodig vinden om rechtstreeks contact te hebben met de magistraat, dan kan de magistraat hier ook rekening mee houden. Indien nodig kan hij slachtoffers ontvangen. Magistraten zijn de dag van vandaag veel toegankelijker dan vroeger. Ze vinden dit zelf ook belangrijk. Ze willen tijd maken om slachtoffers en justitieassistenten slachtofferonthaal te woord te staan en te luisteren naar hun vragen.

Een substituut benadrukte dat rekening houden met slachtoffers eigenlijk één van zijn belangrijkste taken is. De schade die door een misdrijf werd veroorzaakt moet altijd hersteld worden. Hij vindt het noodzakelijk dat een slachtoffer zoveel mogelijk genoegdoening krijgt en denkt daarom bij elke onderzoekshandeling aan het slachtoffer. Een andere substituut illustreerde aan de hand van een voorbeeld hoe hij rekening tracht te houden met het slachtoffer bij het uitvoeren van onderzoekshandelingen: *“Als ik van dienst ben en ik word opgebeld na een zelfdoding, is het mijn job om de afscheidsbrief in*

beslag te nemen. Ik vraag altijd eerst aan de politie om een kopie van de brief te maken zodat de nabestaanden de afscheidsbrief meteen kunnen terugkrijgen.” Meer dan de helft van de substituten wezen hier op het belang van aandacht voor het slachtoffer bij het uitvoeren van onderzoeksdaden.

De Procureur des Konings vindt dat de aandacht voor het slachtoffer meer is toegenomen sinds het ontstaan van de wet Franchimont. Hij benadrukt wel dat het belangrijk is om voor alle partijen aandacht te hebben en zowel met daders als met slachtoffers respectvol om te gaan. Hij is van mening dat een strikte uitvoering van de wet noodzakelijk is. Op die manier worden alle partijen correct behandeld. De Pdk gelooft dat slachtoffers sterker zijn dan we soms denken en als alle magistraten en justitieassistenten hun opdrachten goed uitvoeren moeten slachtoffers in staat zijn om hun rechten te doen gelden.

8.2.5 De belangen van slachtoffers

Ik vroeg de magistraten hoe de belangen van het slachtoffer kunnen botsen met de belangen van het onderzoek en of ze met de belangen van slachtoffers rekening kunnen houden.

Een aantal magistraten haalde voorbeelden aan van momenten waarop ze de belangen van slachtoffers lieten voorgaan op andere zaken, ook al was dit niet meteen wat er van hen verwacht werd. Dit zijn voorbeelden van hoe magistraten hun best doen om secundaire victimisering te voorkomen:

“Een dame was overleden ten gevolge van een gewelddadige handtasdiefstal. Dit gebeurde in haar eigen straat. Ik was als substituut aangesteld in de zaak. De onderzoeksrechter besliste om een reconstructie te doen op de plaats van de feiten. Normaalgezien worden nabestaanden hier niet van verwittigd omdat het onderzoek geheim is. Omdat de echtgenoot van het slachtoffer echter alles kon zien door zijn raam, besloot ik om aan de justitieassistent te vragen om hem te verwittigen van de reconstructie. De justitieassistent ging op huisbezoek en bleef gedurende de reconstructie bij de man om hem op te vangen.”

“Wanneer een slachtoffer snel gegevens nodig heeft om een vergoeding te kunnen krijgen via zijn verzekeringsmaatschappij, geef ik deze meestal de informatie die hij nodig heeft, bijvoorbeeld na een brand of een verkeersongeval. Het gerechtelijk onderzoek en het geheim van het onderzoek moeten het slachtoffer beschermen. De rechten van het slachtoffer moeten wijken voor de fundamentele noden van het onderzoek. Dat wil niet zeggen dat bepaalde informatie niet kan meegegeven worden. Als de informatie de objectiviteit van het onderzoek niet schaadt, primeren de belangen van het slachtoffer.”

“Als ik van dienst ben en word opgeroepen is de opvang van slachtoffers vaak mijn eerste zorg, ook al is het in principe geen prioriteit binnen mijn functie. Ik vraag altijd aan de politie of er slachtofferbejegening wordt ingeschakeld.”

“Ik geef altijd uitleg wanneer ik nog geen informatie mag geven of wanneer ik nog geen toelating tot dossierinzage kan geven. Slachtoffers moeten weten waar ze staan. De justitieassistenten kunnen ook altijd bij mij terecht met vragen van slachtoffers. Als bepaalde onderzoeksdaden lang duren, mogen ze mij dit gerust komen zeggen en zal ik nagaan wat de reden daarvan is. Ik werk volgens het boekje, maar met aandacht voor de slachtoffers. Ik heb veel oog voor de mens binnen een dossier. Vanuit die ingesteldheid probeer ik aandacht te hebben voor slachtoffers en tracht ik hen niet te vergeten. Ik zal ook stil staan bij wat ik allemaal kan doen voor het slachtoffer en zo grondig mogelijk proberen achterhalen wat er precies gebeurd is. Bij zedenzaken met minderjarigen zal ik altijd kiezen voor een videoverhoor. Het kost geld maar het is de moeite. Bij een overlijden stel ik zo snel mogelijk een wetsdokter aan en dit heeft voor mij voorrang op andere onderzoeksdaden.”

“Ik behandelde een dossier van incest op een minderjarig meisje met psychiatrische problemen. Door de specifieke aard van de zaak (opname van het meisje in de psychiatrie), heb ik aan de politie gevraagd om haar van elke stap op de hoogte te brengen en dit zonder het geheim van het onderzoek te schaden. Ik vroeg de politie bijvoorbeeld om DNA af te nemen van de vader en aan het meisje te laten weten dat er een nieuwe stap in het onderzoek zou genomen worden en dat de mogelijkheid dus bestond dat haar vader contact met haar zou opnemen.”

“In uitzonderlijke situaties tijdens een opsporingsonderzoek, geef ik soms tussentijds toelating tot inzage in het dossier. Bijvoorbeeld bij een verdacht overlijden: ik laat de ouders het dossier al inkijken voordat het verslag van de wetsdokter binnen is.”

“Ik verwijst vaak door naar herstelbemiddeling. Slachtoffers en daders kunnen samen tot een oplossing komen en praten over wat er gebeurd is. Herstelbemiddeling staat los van de strafprocedure en kan op elk moment worden opgestart. De uitkomst heeft geen invloed op de straf.”

“De PdK zegt dat het geheim van het onderzoek altijd voorgeeft op de belangen van slachtoffers. Er worden wel initiatieven genomen voor slachtoffers. Bijvoorbeeld er werden afspraken gemaakt om bij dodelijke verkeersongevallen al mee te delen aan de slachtoffers wat er in de deskundigenverslagen staat.”

Elke magistraat is het er mee eens dat het geheim van het onderzoek noodzakelijk is en dat dit geheim moet gerespecteerd worden. Een objectief onderzoek is absoluut noodzakelijk. Alles is wettelijk geregeld en slachtoffers hebben veel rechten gekregen. Ze kunnen het onderzoek op de voet opvolgen. Maar in bepaalde gevallen kan de magistraat net iets meer doen voor het slachtoffer. De magistraten in Oudenaarde staan hier zeker voor open.

De Procureur des Konings zegt dat de wetgeving voor slachtoffers het risico op secundaire victimisering al veel heeft verminderd. Secundaire victimisering volledig uitsluiten is echter onmogelijk.

8.2.6 Vragen van slachtoffers

Ik vroeg de magistraten met welke vragen van slachtoffers ze, rechtstreeks of onrechtstreeks vaak geconfronteerd worden. De magistraten geven aan dat ze rechtstreeks zelden in contact komen met slachtoffers. Onrechtstreeks krijgen ze uiteraard veel vragen te horen via slachtofferonthaal, bij het lezen van verklaringen in dossiers of via brieven van slachtoffers aan het parket.

De antwoorden waren hier vrij gelijklopend. Bepaalde vragen komen telkens terug. Slachtoffers vragen bijvoorbeeld vaak toelating tot dossierinzage of ze vragen bepaalde overtuigingsstukken terug. Ze stellen ook dikwijls vragen over de stand, de duur en het geheim van het onderzoek of over de gerechtelijke procedures. Het lange wachten en gebrek aan informatieverschaffing houdt slachtoffers sterk bezig. Veelal leidt dit tot een aantal vragen die onrechtstreeks bij de magistraten terecht komen.

Vragen van slachtoffers of nabestaanden kunnen ook afhangen van de aard van het feiten: bij een verdacht overlijden of zelfdoding willen de nabestaanden meestal weten wat er precies gebeurd is, bij misdrijven met geweld hebben slachtoffers vragen rond de straf en vrijlating van de dader, bij misdrijven waarvan de dader onbekend is willen de slachtoffers eerst en vooral ingelicht worden als de dader gevonden wordt.

Een substituut wees hier op het belang van een goede informatieverschaffing door de politieambtenaar. Als een slachtoffer verhoord wordt, moet de politie eerst een aantal mededelingen doen. Bijvoorbeeld: het slachtoffer kan bijkomende onderzoeksdaden formuleren, hij kan zich registreren als benadeelde persoon, hij kan beroep doen op slachtofferhulp of hij beschikt over de mogelijkheid om verder geïnformeerd te worden. De

substituut merkte hier op dat slachtoffers niet altijd gebruik maken van hun mogelijkheden. Hij vroeg zich af of elke politieambtenaar deze opdracht even serieus neemt. Volgens hem is informatieverschaffing door de politie belangrijk omdat iedereen de politie kent. De politie komt ter plaatse en kan doorverwijzen naar hulpverlening, slachtofferbejegening of slachtofferonthaal. De hulpverlening is minder zichtbaar in het straatbeeld en slachtoffers vinden vaak niet de weg naar die hulpverlening. Veel burgers weten niet wat een CAW of een CGG is, maar iedereen kent de politie. Als de politieambtenaar meteen doorverwijst, moet een slachtoffer niet telkens opnieuw zijn verhaal doen en komt hij sneller op de juiste plaats terecht met zijn vragen.

Hierop aansluitend vroeg ik de magistraten in hoeverre ze kunnen tegemoet komen aan de vragen van slachtoffers. Elke magistraat in Oudenaarde is bereid om naar de vragen van slachtoffers te luisteren. Ze willen er voor open staan. Vaak kunnen ze echter niet meteen op de vragen van slachtoffers ingaan, maar dan proberen ze er toch al een antwoord op te geven via een brief of via slachtofferonthaal. Bij een opsporingsonderzoek kan het dossier bijvoorbeeld pas worden ingekeken wanneer het is afgesloten of bepaalde informatie over het onderzoek kan niet meteen worden megedeeld. De justitieassistent kan, via de magistraat, wel al laten weten aan het slachtoffer dat hij dan ook effectief toelating zal krijgen of deze kan uitleg geven over het geheim van het onderzoek.

Een substituut kan ook rechtstreeks contact opnemen met het slachtoffer. Bijvoorbeeld, een substituut vertelde dat hij een brief had gekregen van een moeder. Haar zoon had zelfmoord gepleegd en ze wou graag het dossier inkijken. Hij stuurde haar een brief terug: *“Ik heb uw brief goed ontvangen. Ik wil u meedelen dat ik op dit ogenblik nog niet kan ingaan op u vraag om inzage te krijgen in het dossier, om de reden dat ik het verslag van de wetsgeneesheer nog niet heb ontvangen. Van zodra ik dat verslag heb ontvangen, en er geen redenen meer zijn om het onderzoek naar het overlijden van uw zoon verder te zetten, zal u via de dienst slachtofferonthaal gecontacteerd worden voor inzage in het dossier.”*

Magistraten kunnen niet altijd ingaan op de vragen van slachtoffers, maar ze vinden het belangrijk dat slachtoffers toch al een antwoord krijgen. Een substituut vermeldde hierbij dat het noodzakelijk is om open kaart te spelen en slachtoffers geen valse hoop te geven.

Een andere substituut vertelde dat hij probeert om net iets meer te doen voor slachtoffers die vragen hebben. Slachtoffers vragen bijvoorbeeld wel eens om bepaalde zaken te onderzoeken. Onderzoeksdaden zijn niet altijd goedkoop, maar als deze substituut denkt dat het slachtoffer een punt heeft en de onderzoeksdaad misschien iets kan opleveren, zal hij die proberen uit te voeren. Een extra verhoor vragen aan de politie kost bijvoorbeeld geen geld. Indien een slachtoffer dit vraagt zal de substituut daar proberen aan tegemoet te komen.

Soms vraagt een slachtoffer om onderzoeksdaden uit te voeren die niet echt relevant zijn voor het onderzoek. Bijvoorbeeld: een man is overleden onder verdachte omstandigheden. De wetsdokter die werd aangesteld bevestigde dat de man overleden is ten gevolge van een maagbloeding. De zus wou graag dat er nog een telefonie-onderzoek werd gedaan omdat ze graag wou weten of haar broer nog had proberen te bellen. Zo'n onderzoek draagt echter niet bij tot het achterhalen van de doodsoorzaak en het kost ook geld. De magistraat kan op deze vraag dan ook niet ingaan, maar hij kan wel uitleggen waarom hij dat niet kan.

De verbindingsmagistraat antwoordde hier dat ze haar best doet om dossiers zo goed mogelijk op te volgen en als ze de indruk heeft dat het onderzoek al lang aan de gang is, stuurt ze een rappel naar de deskundige die op zijn verslag laat wachten. Als er dan nog niets gebeurd vraagt ze aan een justitieassistent om dit aan de PdK te melden. Als de PdK de deskundige erover aanspreekt, komt er vaak wel schot in de zaak.

Tot slot vroeg ik de magistraten of ze het een meerwaarde vinden als ze contact hebben met slachtoffers en hun mening kennen. De meerderheid van de magistraten vindt dit een

meerwaarde, maar heeft geen tijd voor persoonlijke contacten met slachtoffers. Geen enkele magistraat zou een slachtoffer weigeren. Een aantal van hen heeft het wel al eens meegemaakt dat een slachtoffer een gesprek wil en dan maken ze er ook tijd voor. Het gebeurt zelden, en daarom kan het ook, maar het is onmogelijk om elk slachtoffer te ontvangen.

Een substituut gaf aan dat het de feiten realistischer maakt als hij de slachtoffers ontmoet. Een andere substituut vindt het verrijkend om geconfronteerd te worden met de gevoelens van slachtoffers. Het helpt hem om de feiten in een ruimere context te bekijken. Nog een andere substituut zou graag de mening van slachtoffers kennen en in sommige gevallen zou dit hem helpen om te begrijpen wat er gebeurd is. Het zou echter niet in alle gevallen wenselijk zijn omdat een magistraat toch niet te subjectief mag worden in zijn oordeel over de verdachte. Daarbij aansluitend gaf een substituut aan dat het noodzakelijk is om afstand te kunnen bewaren van de dossiers. Professioneel handelen betekent voor hem snel een grondige beslissing nemen met respect voor de dader en het slachtoffer. Hij is er van overtuigd dat slachtoffers het best terecht kunnen bij de dienst slachtofferonthaal.

Als slachtoffers echt slachtoffer zijn en een terechte klacht hebben, willen de magistraten graag naar hun verhaal luisteren. De meerderheid van de magistraten benadrukt dat ze er geen tijd voor hebben om alle slachtoffers te ontvangen. Ze wijzen op de meerwaarde van de dienst slachtofferonthaal. Een magistraat kan de taak van de justitieassistent niet overnemen. Magistraten willen de mening van slachtoffers wel kennen, maar het behoort niet echt tot hun opdracht. Een substituut deelde mee dat hij het interessanter zou vinden om meer in communicatie te treden met de justitieassistenten en via hen de slachtofferzijde te horen te krijgen. Een aantal magistraten deelden mee dat ze meer feedback van de justitieassistenten willen krijgen. Ze vinden het interessant om de mening van slachtoffers te kennen en achteraf nog eens te horen hoe het met het slachtoffer gaat en hoe hij het onderzoek ervaren heeft.

8.2.7 De samenwerking met de justitieassistenten slachtofferonthaal

Mijn vraag naar hoe de samenwerking met justitieassistenten ervaren wordt, kreeg alleen maar positieve reacties. De magistraten zien geen nadelen in de samenwerking. Ze zijn één voor één tevreden over de justitieassistenten en het bestaan van de dienst slachtofferonthaal. Wat telkens terugkwam is dat de dienst slachtofferonthaal de dienst bij uitstek is om justitie een beetje menselijker te maken. De justitieassistenten zijn altijd bereikbaar en ze leggen de focus op de mensen. Slachtoffers kunnen hun verdriet beter verwerken doordat ze uitleg krijgen over beslissingen van het parket. Het enige probleem is dat niet elk slachtoffer wordt doorverwezen, maar dit probleem ligt bij de magistraten. Gelukkig komt de justitieassistent regelmatig langs om te vragen of er slachtoffers moeten gecontacteerd worden.

De Procureur des Konings zegt dat de implementatie van de dienst op het parket in het begin moeizaam verliep, maar dat alles nu in zijn plooiën is gevallen. De justitieassistenten hebben het vertrouwen van de magistraten gewonnen en kunnen ook echt iets bereiken. Ze hebben veel ervaring en doen hun werk heel goed. De PdK is blij dat er justitieassistenten bestaan die het onthaal van slachtoffers op de parketten op zich willen nemen.

Een substituut benadrukte dat ze op gelijke hoogte wil staan met de justitieassistenten. Ze wil een partner zijn van slachtofferonthaal en ze wil de justitieassistenten niet benaderen vanuit haar titel. Een justitieassistent mag haar feedback geven over haar manier van werken. Dankzij de dienst slachtofferonthaal is ze gerust dat de slachtoffers ergens terecht kunnen.

Een andere substituut merkte op dat het jammer is dat de dienst slachtofferonthaal zo ver zit van de magistraten (slachtofferonthaal heeft zijn bureau op de bovenste verdieping van het gerechtsgebouw). Bovendien hebben zowel magistraten als justitieassistenten het vaak

erg druk. Daardoor komen ze elkaar minder vaak tegen in de gang en is er minder communicatie. Enkele magistraten zijn het er mee eens dat er gerust meer communicatie mag zijn. Ze willen niet dat er een drempel is. De justitieassistent is altijd welkom met zijn vragen.

Er is aandacht nodig voor slachtoffers en magistraten hebben er niet echt tijd voor. Ze zijn dan ook opgelucht dat slachtofferonthaal deze taak op zich neemt. Dat is een ontlasting voor de magistraat. Bovendien heeft de justitieassistent het gepaste diploma en benaderen magistraten dossiers soms te juridisch.

De magistraten in Oudenaarde antwoordden eerlijk op mijn vragen. Ik had bij geen enkel van hen het gevoel dat ze zichzelf in een positief daglicht probeerden te plaatsen door het enkel te hebben over wat goed loopt. Integendeel, de meeste bevraagden haalden werkpunten van zichzelf aan en knelpunten in justitie die kunnen leiden tot secundaire victimisering.

8.3 ERVARINGEN VAN EEN JUSTITIEASSISTENT

8.3.1 *Secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek en de strafuitvoering*

De lange duur van het onderzoek kan zeer belastend zijn voor slachtoffers. Alles hangt af van een onafhankelijke expert. Het verslag van een deskundige kan meer dan een jaar op zich laten wachten.

De aard van de opdracht kan ook een emotionele impact op het slachtoffer hebben, zoals een confrontatie met de dader of een onderzoek aan het lichaam. Wanneer zaken niet onderzocht worden of niet grondig onderzocht worden is dit een boodschap voor slachtoffers dat de feiten niet belangrijk worden gevonden. Dit kan pijnlijk zijn.

De strafuitvoering kan bijdragen tot secundaire victimisering als daders vlug vrij komen. Dit kan aanvoelen als het niet erkennen van de zwaarte van het misdrijf. Dit is ook het geval wanneer slachtoffers niet op de hoogte worden gehouden gedurende de strafuitvoering. Ze willen graag weten wat er met de dader gebeurt.

8.3.2 *Het voorkomen van secundaire victimisering door het onderzoek en de strafuitvoering*

Ik vroeg de justitieassistent hoe het onderzoek of de strafuitvoering kunnen bijdragen tot herstel. Ze is ervan overtuigd dat een correcte bejegening veel kan goedmaken. Eerst en vooral moeten slachtoffers het gevoel krijgen dat er naar hen geluisterd wordt. Politieambtenaren, magistraten en rechters moeten slachtoffers de kans geven om gehoord te worden. Er moet vanuit justitie een respons worden gegeven op de feiten. Een grondig onderzoek is een vorm van erkenning. Bovendien moet de magistraat belangstelling tonen voor de individuele zaak van het slachtoffer. Slachtoffers willen voelen dat al het mogelijke gedaan wordt. Hoe meer antwoorden ze krijgen, hoe kleiner de kans op secundaire victimisering. Informatie is een absolute noodzaak.

Ik peilde ook naar hoe de dienst slachtofferonthaal kan bijdragen tot het voorkomen van secundaire victimisering tijdens het onderzoek en tijdens de strafuitvoering: in de verschillende fasen van het onderzoek komt het belang van het onderzoek in conflict met gevoelens en emoties van slachtoffers. Tijdens het onderzoek wil de justitieassistent slachtoffers persoonlijk benaderen en echt luisteren naar hun verhaal. Door hen te informeren over hun specifieke situatie krijgen ze het gevoel dat hun verdriet belangrijk is. De justitieassistent is een aanspreekpunt op het parket.

Door te sensibiliseren kunnen justitieassistenten bijdragen tot een grotere alertheid naar slachtoffers toe. Alleen al door de aanwezigheid van slachtofferonthaal in het gerechtshuis, groeit de aandacht voor slachtoffers. Als magistraten een justitieassistent zien, worden ze zich al meer bewust van de slachtofferproblematiek. Ze worden aan bepaalde slachtoffers herinnerd.

Tijdens de strafuitvoering moet de justitieassistent slachtoffers eerst en vooral informeren over hun rechten. Als het slachtoffer hier recht op heeft, moet hij de mogelijkheid krijgen om een slachtofferfiche in te vullen. De justitieassistent wil altijd eerlijk zijn naar slachtoffers toe. Als de dader vrij komt, wordt dit nieuws zo snel mogelijk gemeld.

Tijdens de strafuitvoering komen er echter weinig slachtoffers in aanmerking voor het invullen van een slachtofferfiche. Er worden weinig slachtoffers geïnformeerd. Alleen bij straffen van meer dan drie jaar is het invullen van een slachtofferfiche wettelijk geregeld.

8.3.3 Invloed van de regelgeving op het slachtoffer

Procedures zijn complexer, duren langer en ze zijn niet duidelijk voor slachtoffers, terwijl slachtoffers net behoefte hebben aan duidelijkheid. Een slachtoffer moet alles uit handen geven omdat hij zaken niet begrijpt of geen antwoorden vindt op zijn vragen. Hij moet zich informeren bij specialisten (advocaten, dokters, ...). De wetgeving wordt niet vereenvoudigd. Het slachtoffer krijgt wel meer rechten maar weet niet hoe hij ze kan doen gelden.

Het geheim van het onderzoek heeft uiteraard nut maar het is lastig voor slachtoffers. De justitieassistent denkt niet dat regelgeving vaak bijdraagt tot herstel, eerder tot secundaire victimisering. De wet Franchimont blijft complex. Het statuut van benadeelde persoon is bijvoorbeeld iets positief, maar kan zeker nog verbeterd worden. Het recht op informatie krijgen is zeker voor verbetering vatbaar. Het is bijvoorbeeld nog steeds geen vanzelfsprekendheid dat het slachtoffer bij seponering verwittigd wordt. Het statuut van benadeelde persoon zou bijvoorbeeld automatisch kunnen uitgebreid worden tot iedereen die slachtoffer is zodat ze automatisch te weten komen dat hun dossier geseponeerd werd.

Als het slachtoffer het juiste kanaal vindt, kan hij zijn rechten doen gelden. Dit als hij op het juiste moment met de juiste persoon in contact komt. Veel hangt af van de gevoeligheid van de politieambtenaar of de magistraat. Het slachtoffer moet soms geluk hebben met de politieambtenaar die ter plaatse komt of met de magistraat die bevoegd is voor zijn zaak. Er is wel een positieve evolutie geweest de laatste jaren, bijvoorbeeld bij het geven van informatie. Slachtoffers worden op een andere manier benaderd in vergelijking met vroeger. Het slachtoffer is niet enkel meer een getuige. Er wordt op een andere manier geluisterd naar slachtoffers. Ook hun beleving is belangrijk.

Justitieassistenten kunnen een spreekbuis zijn voor slachtoffers, ze kunnen slachtoffers naar de bevoegde dienst leiden en praktische informatie geven waardoor ze hun rechten wel kunnen doen gelden. De justitieassistent kan in alle bijstandsfuncties zowiezo een meerwaarde bieden. Hij kan slachtoffers in een bepaalde mate voorbereiden op wat er gaat komen. Het personeel van de rechtbanken en griffie zijn een andere houding gaan aannemen. Wanneer ze iemand samen met de justitieassistent zien, associëren ze die persoon met slachtofferschap. Dan zijn ze net iets vriendelijker of doen ze net iets meer moeite.

8.3.4 Vragen en behoeften van slachtoffers

Slachtoffers hebben vooral vragen rond de stand van het onderzoek en omstandigheden van de feiten. Bij ongevallen hebben slachtoffers bijvoorbeeld vaak vragen over de gerechtelijke procedure. Ze willen weten wat ze kunnen doen en wat hun positie is.

De justitieassistent kan tegemoet komen aan die vragen voor zover het onderzoek of de magistraat dit toelaat. De magistraat moet altijd eerst toestemming geven. De justitieassistent kan ook geen juridische stappen uitleggen en moet vaak doorverwijzen naar een advocaat of eerstelijnsbijstand.

Een justitieassistent kan rekening houden met de vragen en behoeften van slachtoffers, maar dit hangt af van situatie tot situatie. De aard van het misdrijf en het verloop van het onderzoek spelen hierin een grote rol. Als slachtoffers zeker slachtoffer zijn en als er een dader bekend is, kan het onderzoek vlot verlopen. In sommige gevallen zijn de feiten niet altijd duidelijk. Enkele voorbeelden:

“Als de dader onbekend is en er zijn niet voldoende bewijzen, dan worden er vaak ook geen bijkomende onderzoeksdadens uitgevoerd.”

“Als de verdachte tevens slachtoffer is, dan botsen de belangen van het slachtoffer met die van het onderzoek. Bijvoorbeeld als een ouder ongewild en in een moment van wanhoop zijn baby door elkaar heeft geschud omdat hij wou dat het huilen stopte en het kind vertoont ernstige letsels achteraf.”

“Crematie is soms in strijd met het onderzoek. Toelating tot begraving is niet noodzakelijk toelating tot crematie. Er moet misschien in de toekomst nog een tegenexpertise gebeuren.”

Als het parket een onderzoek afsluit is dit voor slachtoffers niet altijd aanvaardbaar. Ze kunnen zich niet altijd bij de beslissingen van het parket neerleggen. Bijvoorbeeld als een dossier geklasseerd wordt als zelfmoord en de nabestaanden zijn er van overtuigd dat er sprake is van moord.

Verlangens van slachtoffers zijn niet altijd realistisch. Een sporenonderzoek wordt bijvoorbeeld niet vaak gedaan. Vingerafdrukken afnemen na een diefstal is geen evidentie. Magistraten letten op de gerechtskosten van bepaalde onderzoeksdadens.

In de zaken die justitieassistenten opvolgen moeten slachtoffers kunnen op de hoogte gehouden worden. De justitieassistent geeft informatie door vanuit het parket, hij behandelt niet zelf de dossiers. De justitieassistent is daarom altijd afhankelijk van de diensten van het parket. Parketmedewerkers kunnen echter ook zaken over het hoofd zien.

Bijvoorbeeld, de justitieassistent vraagt aan de dienst notitie om hem te verwittigen als er een bepaald verslag is binnen gekomen, maar de parketmedewerker op de dienst notitie vergeet het te noteren en daardoor wordt het slachtoffer niet meteen verwittigd.

De bevroegde justitieassistent vindt het frustrerend als een onderzoek lang duurt en als er weinig informatie mag gegeven worden. Er is vaak onbegrip of kwaadheid bij de slachtoffers en dat komt meestal bij de dienst slachtofferonthaal terecht. De kwaadheid is meestal niet persoonlijk naar de justitieassistent gericht. Mensen blijven naar de dienst bellen en zijn vaak erg open over hun gevoelens. Dit toont toch wel aan dat ze het gevoel hebben dat ze bij de dienst slachtofferonthaal terecht kunnen.

De geïnterviewde haalt veel voldoening uit haar werk, maar kan er niet mee omgaan dat het recht soms niet rechtvaardig is. Ze moet dingen uitleggen aan slachtoffers en voelt ook met hen mee. Tegelijkertijd moet ze loyaal zijn aan justitie. Uitleg over de lange duur van procedures kan slecht nieuws zijn voor een slachtoffer, maar is voor haar geen negatieve ervaring. Als de enige verdachte bijvoorbeeld wordt vrijgesproken en het dossier wordt afgesloten, dan vindt ze dat lastig. Ze ervaart haar werk negatief als justitie het doel niet bereikt heeft of als er iets niet kan bewezen worden. Ze haalt er wel voldoening uit als ze een slachtoffer heeft kunnen helpen en als ze het gevoel heeft dat haar doel als justitieassistent bereikt is. Ook als slachtoffers zich door haar tussenkomst correct bejegend voelen of als ze correct bejegend werden door andere diensten.

8.3.5 Samenwerking met de magistratuur

De justitieassistent merkt op dat magistraten sneller aan slachtoffers denken in vergelijking met vroeger, het is een basisattitude geworden. Justitieassistenten moeten het bestaan van de dienst slachtofferonthaal niet meer verantwoorden. Magistraten zijn nu zelf overtuigd van het nut van slachtofferonthaal en het belang van het slachtoffer in het onderzoek. Magistraten in Oudenaarde zijn heel toegankelijk voor de justitieassistenten en de slachtoffers en ze staan open voor de dienst slachtofferonthaal. Dossiers kunnen open en eerlijk besproken worden. Een magistraat kan de samenwerking zien als “extra werk” omdat ze tijd moeten maken voor de vragen van de justitieassistent of als een ontlasting omdat ze meer tijd hebben voor andere opdrachten. De justitieassistent doet het slachtoffergerichte werk. Vroeger stelden de magistraten zich de vraag of het bestaan van de dienst slachtofferonthaal op het parket nodig was. Er heerste argwaan over wat de justitieassistenten allemaal gingen vertellen aan slachtoffers. Het parket van Oudenaarde is kleinschalig en de magistraten kennen de justitieassistenten en ze vertrouwen hen.

Kleinschaligheid is een voordeel. In grote parketten zitten er tachtig in plaats van tien substituten: er is minder stabiliteit in de samenwerking, men kent elkaar niet, men heeft geen vertrouwen, ...

In Oudenaarde verloopt de samenwerking dus zeer goed. De magistraten en onderzoeksrechters zijn toegankelijk en laagdrempelig. Ze luisteren, ook al kunnen ze niet ingaan op een vraag. Ze gaan echt over hun grenzen om toch iets te kunnen doen voor slachtoffers.

8.3.6 Wat kan beter ...

Procedures kunnen vereenvoudigd worden, bijvoorbeeld m.b.t. het statuut van benadeelde persoon. Het slachtoffer zou automatisch moeten geïnformeerd worden. Dit is volgens de justitieassistent mogelijk.

De capaciteit van het personeel ten gevolge van budgetproblemen: er zouden meer structurele taken kunnen gedaan worden als er meer personeel zou zijn: vorming, persoonlijk engagement in projecten, briefwisseling, ... Een justitieassistent kan meer bereiken door samenwerkingsverbanden aan te gaan en de eigen dienst aan andere organisaties voor te stellen.

Het lange wachten op deskundigenverslagen: de justitieassistent heeft een lijst van alle slachtoffers die wachten voorgelegd aan de PdK zodat hij de deskundigen kan aanmanen.

De justitieassistenten slachtofferonthaal voelen zich in Oudenaarde geen deel van het team justitieassistenten en geen deel van het team parketmedewerkers. Iedereen doet wel zijn best maar de justitieassistent slachtofferonthaal blijft een buitenstaander in het justitiehuis en op het parket. Hij past in het justitiehuis met zijn hulpverleningsopleiding maar het louter inhoudelijk werk is logischer op parketlocatie. Hij kan op het parket wel onafhankelijk werken en dat is dan weer een voordeel, maar hij heeft niet dezelfde opdracht als magistraten en parketpersoneel en niet dezelfde opdracht als collega's in het justitiehuis. Hij moet constant nadenken over waar hij werkt en waarmee hij bezig is.

8.4 ERVARINGEN VAN DE DIRECTRICE

8.4.1 *Secundaire victimisering ten gevolge van het onderzoek en de strafuitvoering*

Het onderzoek moet gevoerd worden en daarbij moet er rekening gehouden worden met de vigerende wetgeving. De magistraat die de wet respecteert kan secundaire victimisering niet altijd tegen houden. Slachtoffers worden vaak secundair gevictimiseerd doordat er

bepaalde wetten moeten gerespecteerd worden. De directrice van het justiehuis denkt niet dat het mogelijk is om tot een regelgeving te komen die secundaire victimisering volledig uitsluit. Slachtoffers kunnen wel worden voorbereid op wat er kan gebeuren. Er kan veel gedaan worden om het leed minimaal te houden. De justitieassistent slachtofferonthaal kan, net als de magistraat, secundaire victimisering niet voorkomen, maar kan wel schadebeperkend trachten te werken door zoveel mogelijk uitleg, informatie en bijstand te geven.

Justitieassistenten en magistraten moeten dus proberen om secundaire victimisering zoveel mogelijk te beperken. Er moet constant gezocht worden naar een evenwicht tussen het onderzoek en de verwachtingen van slachtoffers. De magistraten moeten af en toe eens de bril van het slachtoffer opzetten om de nodige afwegingen te kunnen maken. Zo moeten ze zich altijd afvragen wat de impact van bepaalde beslissingen op slachtoffers is. Onderzoekshandelingen die ingrijpend kunnen zijn voor de slachtoffers moeten alleen uitgevoerd worden als het echt nodig is.

Het al dan niet voorkomen van secundaire victimisering hangt ook in grote mate af van de persoonlijkheid van het slachtoffer. Het ene slachtoffer kan bijvoorbeeld meer begrip opbrengen voor de wetgeving dan een ander slachtoffer. Vlak na een traumatische gebeurtenis nemen de emoties van slachtoffers dikwijls de bovenhand. Slachtoffers kunnen met hun verstand wel begrijpen waarom ze bepaalde informatie nog niet krijgen of waarom bepaalde onderzoeksdaeden moeten gedaan worden, maar dat wil niet zeggen dat ze het op emotioneel vlak kunnen aanvaarden. Niemand kan het verdriet van slachtoffers wegnemen, maar de justitieassistent kan de pijn wel verzachten. Hij kan uitleggen waarom de magistraat bepaalde onderzoeksdaeden doet. De justitieassistent slachtofferonthaal kan echter niet alles op zich nemen. Iedereen die met slachtoffers in contact komt moet er oog voor hebben dat secundaire victimisering zoveel mogelijk voorkomen wordt.

Ook in de strafuitvoering kan de schade beperkt worden. Slachtoffers hebben meestal niet echt een zicht op hoe alles in elkaar zit. Daarom is het in de fase van de strafuitvoering noodzakelijk om informatie en uitleg te geven. *Bijvoorbeeld: als een moordenaar na enkele jaren vrij komt, schrikken de slachtoffers daarvan. De justitieassistent moet slachtoffers vooraf goed uitleggen dat wanneer de veroordeelde "levenslang" krijgt, dat niet betekent dat hij nooit meer zal vrij komen. Een dader komt meestal vroeger vrij.* Slachtoffers moeten vooraf goed weten wat er allemaal kan gebeuren. Ook al heeft een slachtoffer contact met de dienst slachtofferonthaal en ook al kan hij een slachtofferfiche invullen, toch wordt de veroordeelde op een dag vrijgelaten. Dit kan niet vermeden worden.

De strafuitvoering moet herbekeken worden. De directrice zegt dat de strafuitvoering dikwijls tot straffeloosheid leidt. Ze merkt daarbij op dat slachtoffers dit probleem van straffeloosheid waarschijnlijk nog veel sterker ervaren. Justitieassistenten hebben namelijk al dikwijls het gevoel dat daders niet altijd gestraft worden. De justitieassistent vindt dit frustrerend, maar voor het slachtoffer is dit nog veel frustrerender.

De directrice zegt dat secundaire victimisering gemakkelijk ontstaat doordat slachtoffers niet goed weten hoe de strafuitvoering werkt. De justitieassistent kan een slachtoffer informatie geven over zijn individueel dossier, maar ook het grote publiek weet niet hoe het parket en de strafuitvoering werken. De modale burger weet niet altijd welke strafuitvoeringsmodaliteiten er bestaan. Er zou meer informatie kunnen gegeven worden in de media of in het secundair onderwijs. *Bijvoorbeeld: de media-aandacht rond babyoordenaar Kim De Gelder draait vooral rond sensatie. In de media wordt er dikwijls niet veel aandacht besteedt aan inhoud. De werking van het parket komt niet echt naar voor. Nochtans zou de pers een ideaal middel zijn om het grote publiek iets bij te leren over gerechtelijke procedures.*

8.4.2 *Het voorkomen van secundaire victimisering door het onderzoek en de strafuitvoering*

De directrice gelooft dat vooral het geven van informatie, uitleg en duiding kunnen bijdragen tot herstel. Slachtoffers moeten op de hoogte zijn en ze moeten ondersteund worden tijdens de gerechtelijke procedures. Goed geïnformeerde slachtoffers zullen zich minder snel voor een tweede keer gevictimiseerd voelen.

De directrice gelooft ook in de voordelen van herstelbemiddeling als methode om secundaire victimisering te voorkomen. Financieel herstel is voor de meeste slachtoffers geen prioriteit, vooral wanneer het gaat om ernstige feiten. In de eerste plaats willen ze vooral antwoorden op hun vragen. Via herstelbemiddeling kunnen ze die krijgen. Slachtoffers krijgen echter niet altijd de antwoorden die ze verwachten. *Bijvoorbeeld, het kan een opluchting zijn wanneer de dader zegt dat hij veel spijt heeft en niet weet wat er hem overkwam. Als hij daarentegen verklaart dat hij gewoon eens zin had om iemand neer te steken, dan is de kans groot dat het slachtoffer zich nog slechter voelt.*

Het slachtoffer heeft zelf ook verantwoordelijkheden. De dienst slachtofferonthaal geeft algemene informatie over gerechtelijke procedures en specifieke informatie over individuele dossiers. Vervolgens moet het slachtoffer zelf stappen zetten. Hij krijgt een hulpaanbod van de dienst slachtofferonthaal en als hij daar niet op reageert, krijgt hij ook niet automatisch informatie over het verloop van het onderzoek.

De justitieassistent kan het slachtoffer informeren over zijn specifieke mogelijkheden. Hij kan hem bijvoorbeeld aanraden om zich te laten registreren als benadeelde persoon. Het slachtoffer zal dan zelf alles in orde moeten brengen. Het is wel belangrijk dat de justitieassistent goed nagaat of het slachtoffer alles goed begrepen heeft. Gerechtelijke procedures zijn immers vrij ingewikkeld.

Praktijkvoorbeeld van de directrice: "Toen ik nog als justitieassistent slachtofferonthaal werkte, werd ik hiermee geconfronteerd. Ik stuurde een hulpaanbod naar vier slachtoffers van zedenfeiten. Drie van de vier slachtoffers reageerden. Op een bepaald moment kwam de veroordeelde vrij. Ik verwittigde de drie slachtoffers waarvan ik de gegevens had. De benadeelde die niet gereageerd had op het hulpaanbod, vernam het nieuws in de pers. Dit slachtoffer voelde zich buitengesloten en ze was kwaad dat ze niet werd verwittigd. Als de justitieassistent geen telefoonnummer heeft, is het niet altijd mogelijk om slachtoffers snel te contacteren."

Als een slachtoffer effectief gebruik maakt van de dienst slachtofferonthaal, kan hij zijn rechten gemakkelijker doen gelden. De kans op herstel wordt dan ook groter.

Er moet bovendien ook een vertrouwen groeien tussen de magistraten en de justitieassistenten. Als de magistraten vertrouwen hebben in de justitieassistenten, zullen ze net iets meer informatie geven over het onderzoek, ook al mag er aan de slachtoffers nog niets gezegd worden: de justitieassistent kan slachtoffers al voorbereiden.

Magistraten en justitieassistenten kunnen elkaar perfect aanvullen: door de samenwerking krijgt een magistratuur meer oog voor het leed van slachtoffers, maar ze kunnen zich niet alleen focussen op slachtoffers. Justitieassistenten kunnen dit wel en ze zijn er ook voor opgeleid.

8.4.3 *Vragen van slachtoffers*

Slachtoffers hebben dikwijls vragen over de stand van het onderzoek en over wat er gaat gebeuren. De dienst slachtofferonthaal is het best geplaatst om slachtoffers informatie te geven over hun dossier. De dienst notitie en de griffie kunnen niet dezelfde service bieden, daar ligt de focus op de administratieve taken. Slachtofferonthaal is echter niet alleen de taak van de justitieassistent. Alle parketmedewerkers moeten toegankelijk zijn en tijd maken om te luisteren. Iedereen op het parket moet slachtoffers kunnen informeren of

doorverwijzen. Op die manier zullen slachtoffers veel vlotter bij de juiste dienst terecht komen en hun rechten kunnen doen gelden.

Iedereen binnen justitie heeft een eigen rol in slachtofferbejegening. Parketmedewerkers moeten naast elkaar kunnen werken in functie van het slachtoffer. Dit is niet eenvoudig: het leidt vaak tot een eindeloos doorverwijzen. Het administratieve luik is bijvoorbeeld geen taak van de dienst slachtofferonthaal en het emotionele aspect is geen taak van de dienst notitie. Voor een slachtoffer komt die taakverdeling eerder artificieel over. Als hij toevallig eerst bij de dienst notitie terecht komt, begrijpt hij niet waarom hij daar geen antwoord kan krijgen en waarom hij ergens anders opnieuw zijn verhaal moet gaan doen. Voor hem is het niet praktisch om van de ene dienst naar de andere te worden verwezen. Het parketpersoneel moet dus letten op de manier waarop ze slachtoffers doorverwijzen. Dit moet met enige gevoeligheid gebeuren. Justitieassistenten zullen hier alert voor zijn, maar bepaalde parketmedewerkers zijn er zich minder van bewust. Niet iedereen staat er bij stil dat slachtofferonthaal tot zijn opdracht behoort. De focus ligt immers op andere taken, zoals administratieve taken.

Bij de magistraten ligt de focus voornamelijk op het onderzoek, waardoor slachtoffers soms uit het oog worden verloren. Ze moeten er zich nog meer van bewust worden om slachtoffers door te verwijzen naar de dienst slachtofferonthaal. Het parket van Oudenaarde is een klein parket en alle collega's kennen elkaar. Magistraten en justitieassistenten moeten elkaar leren kennen en dat vraagt tijd. Vragen van justitieassistenten liggen soms delicaat: de magistraat mag het risico niet lopen dat het geheim van het onderzoek geschaad wordt. Hij moet de justitieassistent dus kunnen vertrouwen. Een probleem hierbij is dat het personeel wisselt. De directrice verduidelijkt dit met een voorbeeld: *justitieassistenten zoeken de magistraten op om hun dienst te bevragen. Na verloop van tijd wordt dit een automatisme en magistraten geraken steeds meer vertrouwd met de dienst slachtofferonthaal en de justitieassistenten. Als ze elkaar dan tegen komen tijdens de werkuren, maken ze gemakkelijker even tijd voor een dossierbespreking. Daarbij kan de justitieassistent ervaringen van slachtoffers terugkoppelen naar de magistraat. Hij kan hem bijvoorbeeld meedelen dat het voor een slachtoffer veel betekend heeft dat deze meteen de overtuigingsstukken heeft teruggekregen. Wanneer de magistraat positieve feedback krijgt, zal hij in de toekomst misschien sneller aan dergelijke zaken denken. Wanneer er een nieuwe magistraat in dienst treedt, vergt het opnieuw enige tijd om een vertrouwensband op te bouwen.*

8.4.4 Wat kan beter...

Door het personeelstekort, blijft er weinig tijd over voor structureel werk. Justitieassistenten botsen dikwijls op structuren waar ze weinig vat op hebben, zoals de ingewikkelde brieven die vanuit het parket naar slachtoffers worden gestuurd. De directrice denkt niet dat enkelingen op de dienst slachtofferonthaal veel kunnen veranderen aan bepaalde structurele problemen. Er worden wel zaken aangepast, maar dat verloopt niet altijd zo vlot, ook al bestaan er eenvoudige oplossingen. Er werd bijvoorbeeld een geluidsinstallatie geïnstalleerd in de rechtbank zodat het publiek kan horen wat er gezegd wordt. Weinig advocaten spreken echter in de microfoons. Het is niet echt duidelijk waarom er dikwijls niets gebeurt met voorstellen en goede ideeën.

Langs de andere kant wordt justitie vaak te negatief afgeschilderd. Er is al heel veel veranderd. Slachtoffers hebben tal van rechten verworven en kunnen die ook laten gelden. Soms werkt justitie niet, soms loopt niet alles zoals het hoort en soms is het recht onrechtvaardig. Maar vaak werkt justitie wel en de dienst slachtofferonthaal maakt veel goed voor slachtoffers. De justitieassistenten kunnen effectief bijdragen tot het voorkomen van secundaire victimisering.

8.5 BESLUIT

In het theoretisch gedeelte van dit afstudeerproject kwamen een aantal knelpunten regelmatig terug. Ik heb het hier over knelpunten die ik vanuit mijn stage als justitieassistent heb ervaren, zoals het geheim en de duur van het onderzoek. In dit praktijkhoofdstuk kwamen bepaalde zaken opnieuw aan bod. Ik merkte dat praktijkwerkers in hun mening op secundaire victimisering vaak op dezelfde golflengte zitten. Enerzijds bevestigden justitieassistenten en magistraten de knelpunten die ik eerder aanhaalde. Anderzijds bleek dat magistraten en justitieassistenten vaak dezelfde visie delen. Ondanks het feit dat justitieassistenten en magistraten soms verschillende doelstellingen nastreven, blijken ze het toch op veel vlakken met elkaar eens te zijn. Hoewel een magistraat niet altijd alleen met het slachtoffer kan rekening houden, viel het me op dat de magistraten in Oudenaarde zich wel bewust zijn van de beleving van slachtoffers.

ALGEMEEN BESLUIT

Dit afstudeerproject geeft enerzijds een beeld van de strafrechtspleging en de dienst slachtofferonthaal in het algemeen. En anderzijds van wat er leeft binnen de dienst slachtofferonthaal en het parket in het arrondissement Oudenaarde.

In het theoretisch gedeelte werd onder andere de strafrechtspleging voorgesteld. Het is niet eenvoudig om de werking van het parket op een beknopte en duidelijke manier te omschrijven. Vanuit mijn stage op de dienst slachtofferonthaal leerde ik de ingewikkelde procedures en de vigerende regelgeving kennen. Daarom biedt dit afstudeerproject ook een meerwaarde. Ik diende eerst zelf de strafrechtspleging te leren begrijpen om ze vervolgens op een eenvoudige manier te kunnen omschrijven voor u, als lezer van dit afstudeerproject. Ik had als stagiaire een duidelijk overzicht van theorie en literatuur, belangrijk in het kader van dit onderwerp. Om slachtofferonthaal en secundaire victimisering in een context te kunnen plaatsen, is het noodzakelijk om achtergrondinformatie te hebben over het slachtofferschap, het strafrecht, de werking van het parket, enzovoort. Dit theoretisch gedeelte biedt dan ook een overzichtelijk kader van waaruit de werking van het parket en de dienst slachtofferonthaal beter kunnen begrepen worden.

Ik trachtte ook een uitgebreide omschrijving te geven van de werkingsprincipes van de justitieassistent. Ik verzamelde interne documenten omdat de precieze taken van de justitieassistent in de gepubliceerde literatuur dikwijls niet echt uitgebreid aan bod komen. De BPR Justitiehuisen somt de opdrachten en taken van de justitieassistent tot in detail op. Ik verwerkte de BPR-documenten in een doorlopende tekst om u als lezer een overzichtelijke omschrijving te geven van de werking van de dienst slachtofferonthaal.

Een omschrijving of definitie geven van secundaire victimisering is evenmin eenvoudig, laat staan het voorkomen ervan. Dit afstudeerproject omvat tal van voorbeelden van secundaire victimisering. Elk slachtoffer kan op één of andere manier voor een tweede keer slachtoffer worden van de feiten en elk slachtoffer ervaart secundaire victimisering op een andere manier. Er bestaat geen formule voor het vermijden van secundaire victimisering. Het is een kwestie van aanvoelen en bewustwording.

Justitieassistenten en magistraten moeten in de eerste plaats weten wie het slachtoffer is en wat zijn behoeften zijn. Wie met het slachtoffer werkt, moet zich in diens plaats kunnen stellen en luisteren naar zijn verhaal. Bovendien is een uitgebreide kennis van de strafrechtspleging, de regelgeving en de knelpunten verbonden aan strafrechtelijke procedures een absolute vereiste.

Praktijkwerkers moeten bepaalde procedures volgen en botsen daardoor met de belangen van slachtoffers. Ze kunnen niets of weinig veranderen aan de wetgeving en procedures. Wanneer ze willen bijdragen tot het voorkomen van secundaire victimisering, moeten ze

een constante afweging maken tussen de belangen van het onderzoek en de belangen van het slachtoffer.

De belangen van het slachtoffer zullen op bepaalde momenten in het gedrang komen. Een veelvoorkomend voorbeeld is een gebrek aan informatie aan slachtoffers ten gevolge van het geheim van het onderzoek. Dit wil niet zeggen dat er geen rekening kan gehouden worden met de belangen van slachtoffers. De justitieassistenten en magistraten kunnen slachtoffers altijd informeren, ze kunnen altijd naar hen luisteren en ze kunnen procedures uitleggen en kaderen. Het geven van informatie en uitleg is dan ook cruciaal bij het helpen voorkomen van secundaire victimisering.

In dit afstudeerproject zijn we vertrokken vanuit de dienst slachtofferonthaal in het arrondissement Oudenaarde. Doorheen het theoretisch gedeelte werd duidelijk dat secundaire victimisering niet kan bekeken worden vanuit één specifieke dienst. "Slachtofferzorg" is de taak van iedereen die met slachtoffers in contact komt. Alle actoren moeten samenwerken. De slachtofferbejegenaars, hulpverleners, justitieassistenten en magistraten in Oudenaarde zijn sterk begaan met de slachtofferproblematiek. Knelpunten worden gesignaleerd en besproken op beleidsvergaderingen.

Er kunnen uiteraard altijd zaken verbeterd worden en dan botsen we dikwijls op structurele problemen, zoals het tekort aan personeel en tijd. Dit tekort zorgt ervoor dat het onderzoek lang kan duren. Als het onderzoek lang duurt omdat het grondig moet gebeuren, kan dit aan slachtoffers worden uitgelegd en dan zullen slachtoffers zich niet noodzakelijk secundair gevictimiseerd voelen. Als een onderzoek echter lang duurt omdat de magistraat te veel dossiers tegelijk moet behandelen, dan kunnen slachtoffers dit veel moeilijker aanvaarden.

Als alle actoren samenwerken, dan kan er veel bereikt worden. Een magistraat houdt zich bijvoorbeeld met het onderzoek bezig, een slachtofferbejegenaar met de eerste opvang van slachtoffers, een hulpverlener met het emotionele aspect, enzovoort. Iedereen vervult zijn opdrachten vanuit een specifieke opleiding en iedereen denkt vanuit een bepaalde invalshoek.

Een magistraat vergeet wel eens om het slachtoffer door te verwijzen naar de dienst slachtofferonthaal, vaak doordat hij met zijn eigen opdrachten bezig is. De verschillende praktijkwerkers streven andere doelstellingen na en verliezen daarbij het slachtoffer wel eens uit het oog. Dossiers worden niet systematisch doorverwezen.

Nochtans heeft er sinds het ontstaan van de dienst slachtofferonthaal wel degelijk een mentaliteitswijziging plaatsgevonden op het parket. Uit het praktijkgedeelte van dit afstudeerproject bleek dat de parketmedewerkers zich bewust zijn van de noodzaak van slachtofferonthaal. De bestaande knelpunten worden niet genegeerd. Ze komen regelmatig terug en dat toont aan dat praktijkwerkers weten wat er leeft.

Wat ook opviel is dat magistraten en justitieassistenten het dikwijls met elkaar eens zijn en dezelfde mening delen over secundaire victimisering. Ze staan open voor elkaars doelstellingen en trachten elkaar aan te vullen door respectvol samen te werken. Ze zetten zich ook actief in om iets te betekenen voor slachtoffers. In dit afstudeerproject vindt u veel voorbeelden van secundaire victimisering, maar ook veel voorbeelden van hoe praktijkwerkers secundaire victimisering proberen voorkomen.

De bevragingen tonen aan dat magistraten en justitieassistenten gemotiveerd zijn om zich in te zetten voor slachtoffers. Ondanks het bestaan van structurele problemen, ingewikkelde procedures en onvermijdelijke knelpunten verbonden aan de vigerende wetgeving, wordt het belang van een correcte slachtofferbejegening algemeen erkend. Het slachtoffer verdient zijn plaats in de strafrechtspleging en de justitieassistent staat hierbij aan zijn zijde.

BIBLIOGRAFIE

- Aertsen, I. (1999). *Leven met een schaduw*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij NV.
- Aertsen, I. Christiaensen, S. Hougardy, L. Martin, D. (2002). *Vademedum Politiële slachtofferbejegening*. 2^e herziene druk. Gent, Academia Press.
- Aertsen, I. (2004). *Slachtoffer-daderbemiddeling: een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling*. Leuven, Universitaire pers Leuven.
- Aertsen, I. Beyens, K. Daems, T. Maes, E. (2010). *Panopticon: Hoe punitief is België?* Antwerpen-Apeldoorn, Maklu.
- Balcaen, A. (2006). *Het slachtoffer van criminaliteit: tussen perceptie en realiteit*. Mechelen, Kluwer.
- Belgische Federale Overheidsdiensten (2010). *Belgium* [online]. Brussel, Belgische Federale Overheidsdiensten. http://www.belgium.be/nl/justitie/Organisatie/justitiehuisen/bemiddeling_in_strafzaken/ (geraadpleegd op 14/12/2010).
- College van Procureurs-generaal (1998). *Omzendbrief nr. COL 14/98 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep*. Omzendbrief. Brussel, College van Procureurs-generaal.
- College van procureurs-generaal Statistisch analisten (2010). *Statistique parquets* [online]. Brussel: College van procureurs-generaal Statistisch analisten. http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/start/n/home.html (geraadpleegd op 11/11/2010)
- Cuyvers, G. (1988). *Slachtoffers van misdrijven*. Leuven, Acco Leuven.
- Directoraat-Generaal Justitiehuisen (2007)a. *Slachtofferonthaal tijdens onderzoek*. BPR-document. Intern document.
- Directoraat-Generaal Justitiehuisen (2007)b. *Slachtofferonthaal tijdens strafuitvoering*. BPR-document. Intern document.
- Directoraat-Generaal Justitiehuisen (2010). *Structurele taken ten behoeve van het arrondissementeel slachtofferbeleid*. BPR-document. Intern document.
- Federaal wetenschapsbeleid (2005). *Justitie in vraag gesteld. Een kwalitatieve benadering vertrekkende vanuit de "justitiebarometer". Reeks wetenschap en maatschappij*. Gent, Academia press.
- FOD Justitie (2006). *Commissie voor hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en de occasionele redders. Verslag over de werkzaamheden 2002-2004*. FOD Justitie, Brussel.
- FOD Justitie (2007). *Slachtofferonthaal*. Brochure. Brussel, A. Bourlet.
- FOD Justitie (2008). *Directoraat-generaal Justitiehuisen Relevante wetgeving en reglementering*. Intern document.
- FOD Justitie (2009)a. *Een betere toegang tot justitie*. Brochure. Brussel, A. Bourlet.
- FOD Justitie (2009)b. *Geïntegreerd Managementplan 2008 – 2014*. Intern document.
- FOD Justitie (2010)a. *U bent slachtoffer*. Brochure. Brussel, A. Bourlet.
- FOD Justitie (2010)b. *Jaarverslag 2009*. Jaarverslag. Brussel, A. Bourlet.
- FOD Justitie (2010)c. *just.fgov* [online]. Brussel: A. Bourlet. http://www.just.fgov.be/nl_htm/parket/Hetopenbaarmini2.htm (geraadpleegd op 26/12/2010).

- Financiëleinformatie (2010). *financieel informatie* [online]. Limburg: Inventis. <http://www.financieel informatie.be/2008/08/21/wat-is-de-rechtsbijstandverzekering/> (geraadpleegd op 25/11/2010).
- Hulporganisaties (2010). *hulporganisaties* [online]. Antwerpen: hulporganisaties. <http://www.hulporganisaties.be/pages/details.asp?lng=nl&id=2353> (geraadpleegd op 09/12/2010).
- Van Audenhove (2010). *Jaarverslag justitiehuis Oudenaarde*. Jaarverslag, intern document.
- Liga voor Mensenrechten (2007). *Strafuitvoeringsrechtbanken*. Brochure. Gent, Jos Vander Velpen.
- Lokale Raad Kindermishandeling (2005). *Oprichting raad voor kindermishandeling*. Verslag vergadering, intern document.
- Ministerie van Justitie (2000). *Praktische gids: de positie van het slachtoffer binnen de strafrechtspieging*. Praktische gids. Luik, Uitgeverij van de Kamer voor Handel en Nijverheid nv.
- Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid (2003). *Uw rechten als slachtoffer van een misdrijf*. Brochure . Brussel: A. Bourlet.
- Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid (2010). *Uw rechten als slachtoffer van een misdrijf*. Brochure . Brussel: A. Bourlet.
- Oost-Vlaamse Politieacademie vzw (2010). *OPAC* [online]. Gent: Oost-Vlaamse Politieacademie vzw. http://www.opac.be/documenten/opleidingsprogramma_2010.pdf (geraadpleegd op 28/11/2010).
- Orth, U. (2002). "Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings", *Social Justice Research*. 15(2002)4: 313-325.
- Peeters, M. (1995). *Straffen, strelen of strijden. Verslagboek van de studiedag Vaalbeek december 1995: ontwikkelingen in daderzorg, slachtofferzorg en sociale preventie*. Heverlee, Katholieke Hogeschool Leuven.
- Politiezone Geraardsbergen-Lierde (2010). *217.21.184.146/5428* [online]. Geraardsbergen: PZ Geraardsbergen-Lierde. http://217.21.184.146/5428/index.php?option=com_content&view=article&id=241&Itemid=132 (geraadpleegd op 24/11/2010).
- Raemakers, B. (2008). 'Vertel eens ...' *Het audioVisueel VerHoor Van minderjarige slachtoffers of getuigen Van een misdrijf*. E-zine. (2008)6.
- Rijkswacht district Oudenaarde (1999). *Opleiding slechtnieuwsmelding*. Intern document.
- Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (2010). *Steunpunt* [online]. Berchem: Steunpunt Algemeen welzijnswerk vzw. http://www.steunpunt.be/xcms/lang__nl-BE/mid__13879/ModelID__0/EhPageID__550/4986/default.aspx (geraadpleegd op 15/11/2010).
- Uitvaart Vlaanderen (2010). *uitvaartvlaanderen* [online]. Uitvaart Vlaanderen. <http://www.uitvaartvlaanderen.be/aangifte.php> (geraadpleegd op 09/12/2010).
- Van den Wyngaert, C. (2006). *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*. Antwerpen-Appeldoorn, Maklu.
- Vandeurzen, I. (1999). *Recht van spreken*. Leuven, Garant.
- Vanholme, V. Carpentier, N. (2006). "Gesprek met Annie de Vos, directeur-generaal van de justitieuizen." *Just News*. 25(2006)12: 4-5.

- Verbruggen, F. Verstraeten, R. (2009). *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*. 3^e uitgave. Antwerpen-Appeldoorn, Maklu.
- Vermeiren, G. (2004). *10 jaar slachtofferonthaal op parketten en rechtbanken: naar een creatievere samenwerking met het oog op een meer humane justitie die aandachtig is voor de behoeften van slachtoffers*. Vormingsdocument. Antwerpen, G. Vermeiren.
- VZW Ouders van een vermoord kind (2010). *oudersvaneenvermoordkind* [online]. Brugge: vzw Ouders van een vermoord kind. <http://www.oudersvaneenvermoordkind.be/over> (geraadpleegd op 01/11/2010)
- Wouters, I. (2008). *Je rechten als slachtoffer*. Berchem, EPO vzw.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: BELANGRIJKE REGELGEVING

Algemeen

Internationale teksten

- 24 NOVEMBER 1983. Europees verdrag inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven (*B.S., 13 april 2004*)
- 28 JUNI 1985 . Aanbevelingen nr. R(85)11 van het comité van ministers aan de lidstaten inzake de positie van het slachtoffer in het kader van de strafwet en de strafrechtspleging (Raad van Europa)
- 29 NOVEMBER 1985 . Verklaring inzake de grondrechten op rechtsgebied voor slachtoffers van misdrijven en machtsmisbruik, aangenomen door de algemene vergadering in haar resolutie 40/37, Verenigde Naties
- 15 MAART 2001 - Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure (*Publicatieblad van de Europese unie 22/03/2001*)
- 29 APRIL 2004 - Richtlijn 2004/80/EG van de Raad van de Europese Unie betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven (*Publicatieblad van de Europese Unie 6/8/2004*)
- 14 JUNI 2006 . Aanbevelingen REC(2006)8 van het comité van ministers aan de lidstaten inzake slachtofferzorg (Raad van Europa)

Nationale teksten

- Voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering: artikel 3 bis en 5 bis 585
- Wetboek van Strafvordering: artikelen 28quinquies §2, artikel 47bis, artikel 91bis, artikel 90bis, artikel 44, artikel 61ter, artikel 61 quinquies, artikel 127, artikel 135, artikel 28 sexies, artikel 61quater, artikel 136, artikel 195
- 7 APRIL 1998 - Samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en de vlaamse gemeenschap inzake slachtofferzorg (*B.S., 13 juli 1999*)
- 13 JUNI 1999. - Koninklijk besluit tot vaststelling van de personeelsformatie van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie.
- 23 JUNI 1999. - Ministerieel besluit tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuisen
- 4 MEI 2007. - Omzendbrief GPI 58 betreffende politionele slachtofferbejegening in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus.

Slachtofferonthaal

- 28 JULI 2003 - Dienstorder ter verduidelijking van de deontologische principes van de justitieassistent. Belangrijkste deontologische principes en bepaalde methodologische aspecten
- 5 MAART 2007 Dienstorder 2007/3 inzake de slachtofferfiches en 6 DECEMBER 2007 Dienstorder 2007/13 inzake de slachtofferfiche
- Visietekst slachtofferonthaal
- 15 SEPTEMBER 1997 . Ministeriele richtlijn inzake het onthaal van slachtoffers op parketten en rechtbanken

- 16 SEPTEMBER 1998 - Ministeriele richtlijn inzake het waardig afscheid nemen van een overledene in geval van interventie door gerechtelijke overheden
- 1 MAART 2006 - Omzendbrief nr. COL 3/2006 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep . Definitie van het intrafamiliaal geweld en de extrafamiliale kindermishandeling, de identificatie en de registratie van de dossiers door de politiediensten en de parketten
- 1 MAART 2006 - Omzendbrief nr. COL 4/2006 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep . Gemeenschappelijke omzendbrief van de Minister van Justitie en het College van Procureursgeneraal betreffende het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld
- 17 MEI 2006 - Wet betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten
- 29 JANUARI 2007. - Koninklijk besluit tot uitvoering van artikel 2, 6°, van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten (*B.S. 1 februari 2007*)
- 30 JANUARI 2007 - Ministerieel besluit tot vaststelling van het model van de slachtofferverklaring zoals bedoeld in artikel 1, 4° van het koninklijk besluit van 29 januari 2007 tot uitvoering van artikel 2, 6°, van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten (*B.S., 1 februari 2007*)
- 30 JANUARI 2007 - Ministerieel besluit tot vaststelling van de inhoud van het inlichtingendossier zoals bedoel in artikel 7, laatste lid, van het koninklijk besluit van 29 januari 2007 tot uitvoering van artikel 2,6°, van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten (*B.S., 1 februari 2007*)

(FOD Justitie, 2008, p.7-8).

BIJLAGE 2: ANDERE MOGELIJKE ONDERZOEKSDADEN

Herkenning: soms wordt aan het slachtoffer gevraagd om de dader te identificeren. Bijvoorbeeld door een specialist te helpen bij het maken van een robotfoto, door naar foto's te kijken of door iemand uit een rij verdachten aan te wijzen.

Audiovisueel verhoor of videoverhoor geeft de verklaring (van de minderjarige) audiovisueel weer op een zo precies, getrouw en respectvol mogelijke manier. De opname van het gesprek op DVD kan tijdens het verdere onderzoek meermaals geraadpleegd worden. Het verhoor, kan door de rechter of door een deskundige uitvoerig geanalyseerd worden. Het videoverhoor heeft het voorkomen van veelvuldige verhoren tot doel. Dit is belangrijk, in de verwerking van het trauma (Ramaekers, 2008). Deze onderzoekshandeling wordt bijna altijd uitgevoerd bij zedenfeiten op minderjarigen.

Plaatsbezoek: soms gaat de magistraat en/of de onderzoeksrechter naar de plaats van de feiten om de omstandigheden waarin de feiten zich afspeelden beter te kunnen bestuderen.

Bloedmonster: bijvoorbeeld om na te gaan of een persoon onder invloed is van alcohol of verdovende middelen.

DNA-onderzoek: wanneer er menselijk celmateriaal werd aangetroffen op de plaats van het misdrijf geeft de magistraat de opdracht om geven aan het labo om DNA-stalen te vergelijken.

Fouilleren: wanneer aan te politie de opdracht wordt gegeven om oppervlakkig te speuren op het lichaam zonder intieme lichaamsdelen aan te raken.

Lokaliseren en afluisteren van telecommunicatie op bevel van de onderzoeksrechter.

Huiszoeking: “de onderzoeksrechter kan opdracht tot huiszoeking en inbeslagneming geven aan een officier van gerechtelijke politie van zijn arrondissement of van het arrondissement waar de handelingen moeten plaatshebben (17 november 1808, B.S. 27 november 1808).”

Bijzondere opsporingsmogelijkheden:

- Infiltratie: “onder een fictieve identiteit, duurzaam contact onderhouden met een of meerdere personen, waarvan er ernstige aanwijzingen zijn dat zij strafbare feiten of misdaden of wanbedrijven plegen of zouden plegen (17 november 1808, B.S. 27 november 1808).”
- “Een informant onderhoudt regelmatige contacten met een politieambtenaar. De informant wordt vermoed nauwe banden te hebben met één of meerdere personen, waarvan er ernstige aanwijzingen zijn dat ze strafbare feiten plegen of zouden plegen. Hij verstrekt de politieambtenaar hierover, al dan niet gevraagd, inlichtingen en gegevens (17 november 1808, B.S. 27 november 1808).”
- “Stelselmatige observatie is een observatie van meer dan vijf opeenvolgende dagen of van meer dan vijf niet-opeenvolgende dagen gespreid over een periode van een maand, een observatie waarbij technische hulpmiddelen worden aangewend, een observatie met een internationaal karakter, of een observatie uitgevoerd door de gespecialiseerde eenheden van de federale politie (17 november 1808, B.S. 27 november 1808).”

De mini-instructie: soms dient de substituut een bepaalde onderzoekshandeling uit te voeren die verregaander is dan de opsporingshandelingen die hij normaal kan stellen. Toch kan het zijn dat de substituut oordeelt dat een gerechtelijk onderzoek niet nodig is. In dat geval kan hij de onderzoeksrechter vragen om die welbepaalde onderzoekshandeling te stellen zonder dat hij meteen overgaat tot een gerechtelijk onderzoek. De substituut kan op die manier onderzoeksdaden laten gebeuren, zonder dat hij een onderzoeksrechter moet aanstellen om het hele onderzoek over te nemen, bijvoorbeeld als er een autopsie dient te gebeuren (Wouters, 2008, p.130).

Nadat de onderzoeksrechter het bevel heeft gegeven voor deze handeling, zal het dossier gewoon teruggaan naar de substituut. Indien de onderzoeksrechter tijdens de mini-instructie zou oordelen dat een gerechtelijk onderzoek toch noodzakelijk is, kan hij beslissen om het onderzoek alsnog naar zich toe te trekken. In dat geval start hij een gerechtelijk onderzoek en zal hij het verdere onderzoek leiden (Wouters, 2008, p. 130).

BIJLAGE 3: VERKLARENDE WOORDENLIJST “STRAFUITVOERING”

Voorlopige invrijheidsstelling of voorwaardelijke invrijheidsstelling (zie schema): ↓

Een voorlopige invrijheidsstelling is een vervroegde invrijheidsstelling van veroordeelden voor wie het totaal van de hoofdgevangenisstraffen de drie jaar niet overschrijdt en die recht hebben op verblijf in het land (FOD Justitie, 2008, p.485). Voor de voorlopige invrijheidsstelling van veroordeelden zonder recht op verblijf met het oog op uitlevering of omwille van gezondheidsredenen gaat het om een vervroegde invrijheidsstelling van veroordeelden waarbij er geen maximale strafduur is bepaald (FOD Justitie, 2008, p.485).

“De voorwaardelijke invrijheidsstelling is een wijze van uitvoering van de vrijheidsstraf waardoor de veroordeelde zijn straf ondergaat buiten de gevangenis, mits naleving van de voorwaarden die hem gedurende een bepaalde proeftijd worden opgelegd (FOD Justitie, 2008, p.339).

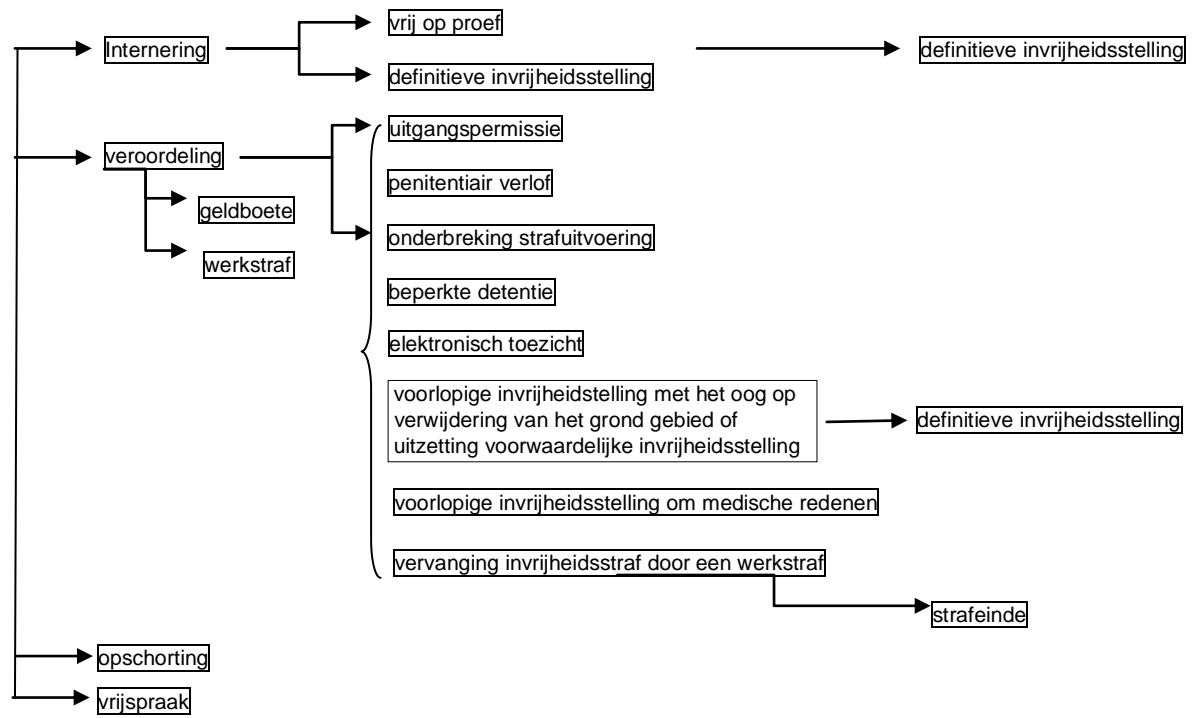
Vrijheid onder voorwaarden: In de gevallen waarin voorlopige hechtenis kan worden bevolen of gehandhaafd, kan de onderzoeksrechter ambtshalve, op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van de verdachte, de betrokkene in vrijheid laten onder oplegging van een of meer voorwaarden voor de tijd die hij bepaalt en maximum voor drie maanden (FOD Justitie, 2008, p.301).

Bemiddeling in strafzaken: “een communicatieproces waarbij dader en slachtoffer met elkaar over een akkoord onderhandelen, via een rechtstreekse of onrechtstreekse ontmoeting, met de tussenkomst van de justitieassistent voor bemiddeling in strafzaken. De geselecteerde dossiers moeten een alternatief voor de vervolging vormen zodat de toepassing van de gevangenisstraf waar mogelijk teruggedrongen kan worden (FOD Justitie, 2008, p.271).”

- “Het kan gaan over een financiële regeling die onmiddellijk betaald wordt of gespreid wordt over een realistische afbetalingstermijn, met het akkoord van alle partijen (FOD Justitie, 2008, p.272).”
- “Of het kan gaan over wederzijdse uitleg, excuses, herstel in natura, het bepalen van samenlevingsvoorwaarden of van concrete engagementen, aangepast aan de eigenheid van de individuele situatie (FOD Justitie, 2008, p.272).”

Autonome werkstraf: “Indien een feit door een politiestraf of een correctionele straf gestraft kan worden, kan de rechter als hoofdstraf een werkstraf opleggen. Binnen de perken van de op het misdrijf gestelde straffen, alsook van de wet op grond waarvan de zaak voor hem werd gebracht, voorziet de rechter in een gevangenisstraf of in een geldboete die van toepassing kan worden ingeval de werkstraf niet wordt uitgevoerd (8 juni 1867, B.S. 9 juni 1867).”

Schema strafuitvoeringsrechtbank:

BIJLAGE 4: OVERZICHT INFORMATIEVERSTREKKING AAN SLACHTOFFERS TIJDENS DE GERECHTELIJKE PROCEDURE

Ontwerp: Slachtofferonthaal Oudenaarde

Bestemmingen: de leden van het Welzijnsteam Oudenaarde

STATUUT	ACTIE	RECHT VAN INFORMATIE	OPMERKING
<p>Slachtoffer: na klacht/aangifte + opstelling van een gewoon proces-verbaal</p>	<p>GEEN</p>	<p>Schriftelijk bericht van</p> <ul style="list-style-type: none"> - De datum van behandeling van de zaak voor het bevoegde vonnisgerecht (de uitnodiging voor de zitting geldt ook als toelating inzage en afschrift strafdossier) 	<p>Geen bericht bij minnelijke schikking of seponering</p> <p>In geval procedure BIS: het slachtoffer wordt geïnformeerd door de JA</p>
<p>Slachtoffer na klacht/aangifte + opstelling van een gewoon proces-verbaal</p>	<p>BRIEF schrijven naar parket van de procureur des Konings: hoedanigheid + notitienummer vermelden en vragen naar de stand van het dossier.</p>	<p>Schriftelijke in kennisstelling van</p> <ul style="list-style-type: none"> - De actuele stand van het onderzoek (bv informatie- of opsporingsonderzoek aan de gang, ...) - De eindbeslissing in het dossier op het niveau van het parket : <ul style="list-style-type: none"> - datum behandeling voor het bevoegde vonnisgerecht + toelating inzage in het strafdossier - seponering en reden daarvan - verval strafvordering - ... 	<p>Het vooronderzoek is geheim.</p> <p>De Procureur des Konings verleent enkel automatisch toelating tot inzage en afschrift bij dagvaarding voor het bevoegde vonnisgerecht. In alle andere gevallen dienen betrokkenen die inzage en/of afschrift wensen, hiertoe expliciet toelating te vragen (eventueel in dezelfde brief)</p> <p>De Procureur des Konings kan/zal toelating tot inzage en afschrift verlenen <u>NA</u> de eindbeslissing.</p>
<p>Statuut van benadeelde persoon</p>	<p>Zich persoonlijk of vertegenwoordigd door een advocaat aanmelden op het secretariaat van het parket,</p> <p><u>Voor strafzaken :</u></p> <p>Bourgondiëstraat 5, 9700 Oudenaarde</p> <p><u>Voor verkeersongevallen:</u></p> <p>Kasteelstraat 12, Oudenaarde (ma tot vrij : 8.30 – 12 u & 13.30 u - 16.30 u)</p> <p>Je kan je steeds wenden tot het parket van je woonplaats, ook als de feiten zich in een ander arrondissement hebben voorgedaan.</p>	<p>Schriftelijke in kennisstelling van</p> <ul style="list-style-type: none"> - De actuele stand onderzoek - De eventuele opstart van een gerechtelijk onderzoek en de daaropvolgende datum van behandeling door het onderzoeksgerecht - De eindbeslissing in het dossier op het niveau van het parket: <ul style="list-style-type: none"> - datum van behandeling voor het bevoegde vonnisgerecht - seponering en reden - verval strafvordering - overmaken naar een ander Parket. 	<p>Het vooronderzoek is geheim.</p> <p>Het statuut van benadeelde persoon verleent GEEN automatische toelating tot inzage in het strafdossier.</p> <p>De Procureur des Konings verleent enkel automatische toelating tot inzage en afschrift bij dagvaarding voor het bevoegde vonnisgerecht. In alle andere gevallen dienen betrokkenen die inzage en/of afschrift wensen, hiertoe expliciet toelating te vragen.</p> <p>De Procureur des Konings kan/zal toelating tot inzage en afschrift verlenen <u>NA</u> de eindbeslissing.</p>

<p>Burgerlijke partij tijdens het gerechtelijk onderzoek</p>	<p>Zich persoonlijk of vertegenwoordigd door een advocaat aanmelden bij de onderzoeksrechter (na afspraak)</p>	<p>Recht om <u>tijdens</u> het gerechtelijk onderzoek aan de onderzoeksrechter dossierinzage te <u>vragen</u> (art 61ter)</p> <p>Recht om <u>tijdens</u> het gerechtelijk onderzoek aan de onderzoeksrechter om bijkomende onderzoekshandelingen te <u>vragen</u> (art 61qq).</p> <p>Schriftelijke inkennisstelling van</p> <ul style="list-style-type: none"> - De datum van behandeling van de zaak door het onderzoeksgerecht + toelating inzage - De datum van behandeling van de zaak door het vonnisgerecht + toelating inzage 	<p>Deze procedure is niet (altijd) gratis. Raadpleeg een advocaat!</p> <p>Kijk de mogelijkheden van kosteloze rechtsbijstand na (eventueel via verzekering B.A.)</p>
<p>Burgerlijke partij ter zitting</p>	<p>Zich persoonlijk of vertegenwoordigd door een advocaat aanmelden op de zitting</p>	<p>Mondelinge informatie over de data van verdere rechtspleging</p> <p>Recht om geïnformeerd te worden over de strafuitvoering van de dader, indien deze veroordeeld wordt tot een straf van meer dan 3 jaar (slachtofferverklaring).</p>	<p>Deze procedure is niet eenvoudig. Raadpleeg best een advocaat!</p> <p>Kijk de mogelijkheden van kosteloze rechtsbijstand na (eventueel via verzekering B.A.)</p>

BIJLAGE 5: DIENSTAANBOD OVERLIJDEN: GERECHTELIJK ONDERZOEK

Dienstaanbod "gerechtelijk onderzoek ten gevolge van een overlijden"

Geachte mevrouw,

De procureur des Konings heeft de dienst slachtofferonthaal op de hoogte gebracht van het overlijden van uw echtgenoot, de heer De procureur des Konings heeft mij gevraagd met u contact op te nemen.

Met deze brief wil ik u en uw familie mijn oprechte deelneming betuigen.

Vanuit de dienst slachtofferonthaal heb ik als taak u te informeren, bij te staan en desgevallend door te verwijzen tijdens het verloop van het onderzoek. Bijgevoegd vindt u een folder van de dienst slachtofferonthaal.

Een plots overlijden kan heel wat vragen oproepen omtrent de omstandigheden van het overlijden, de tussenkomst van de gerechtelijke overheden alsmede de mogelijkheden tot hulpverlening. Omdat het niet altijd gemakkelijk is op deze vragen een antwoord te vinden, neem ik contact met u op.

Als gevolg van de bovenvermelde feiten heeft de procureur des Konings een dossier geopend waarvoor, onder leiding van de onderzoeksrechter, een gerechtelijk onderzoek loopt. In dit kader heeft u als slachtoffer een aantal rechten.

Indien u vragen heeft omtrent dit gerechtelijk onderzoek of indien u behoefte heeft aan een gesprek of ondersteuning tijdens deze procedure, kan u mij contacteren op het bovenvermelde telefoonnummer. In geval van afwezigheid vraag ik u een bericht na te laten.

Misschien weet u op dit moment nog niet in welke mate u al dan niet op ons aanbod wenst in te gaan. Het vormt echter geen probleem om op een later tijdstip alsnog contact met onze dienst op te nemen.

Met oprechte groeten,

Sarah Verheyen,
Stagiaire Slachtofferonthaal

Dienstaanbod "opsporingsonderzoek algemeen"⁴⁴

Geachte mevrouw,

De procureur des Konings heeft de dienst slachtofferonthaal op de hoogte gebracht van de feiten waarvan uw dochter het slachtoffer geworden is.

Vanuit de dienst slachtofferonthaal heb ik als taak u te informeren, bij te staan en desgevallend door te verwijzen tijdens het verloop van het onderzoek. Bijgevoegd vindt u een folder van de dienst slachtofferonthaal.

Als gevolg van de feiten heeft de procureur des Konings een strafdossier geopend waarvoor een opsporingsonderzoek loopt.

Indien u vragen heeft omtrent dit opsporingsonderzoek of indien u behoefte heeft aan een gesprek of ondersteuning tijdens deze procedure, kan u mij contacteren op het bovenvermelde telefoonnummer. In geval van afwezigheid, vraag ik u een bericht na te laten.

Misschien weet u op dit moment nog niet in welke mate u al dan niet op ons aanbod wenst in te gaan. Het vormt echter geen probleem om op een later tijdstip alsnog contact met onze dienst op te nemen.

Met vriendelijke groeten,

Voor de dienst slachtofferonthaal,

Sarah Verheyen

Justitieassistent

⁴⁴ Bijvoorbeeld: na zedenfeiten, overval met geweld, opzettelijke slagen en verwondingen, enzovoort.

Slachtofferonthaal

U of één van uw verwanten is slachtoffer van een misdrijf. De magistraten en het personeel van de parketten en rechtbanken moeten u zorgvuldig en correct bejegenen, u de nodige informatie verstrekken en zondig verwijzen naar de gespecialiseerde diensten.

Zij worden hierin bijgestaan door justitieassistenten voor het slachtofferonthaal.

Deze justitieassistenten dragen ertoe bij dat u gedurende de gerechtelijke afhandeling de nodige aandacht krijgt en van uw rechten gebruik kan maken.

Wie beslist over de tussenkomst van een justitieassistent ?

De magistraat die is belast met uw dossier beslist over de tussenkomst van een justitieassistent voor slachtofferonthaal. De magistraat houdt rekening met de ernst van de lichamelijke, psychologische, materiële of sociale gevolgen van het misdrijf dat u heeft ondergaan, alsook met de relatie tussen u en de dader. Bij zware misdrijven zal hij de justitieassistent steeds verzoeken om u zijn dienstverlening aan te bieden.

Wie kan van deze bijstand genieten ?

- Slachtoffers van misdaden of wanbedrijven en hun verwanten ;
- Slachtoffers en/of de verwanten van slachtoffers van verkeersongevallen met doden of zwaar gekwetsten als gevolg ;
- Nabestaanden van personen die in verdachte omstandigheden zijn overleden ;
- Verwanten van vermiste personen, indien de vermissing als onrustwekkend wordt beschouwd.

Waaruit bestaat het werk van de justitieassistent voor slachtofferonthaal ?

De justitieassistent kan u specifieke informatie verstrekken bij uw individueel dossier, zowel in de loop van de strafprocedure als tijdens de strafuitvoering. Hij kan u op emotioneel moeilijke momenten de nodige bijstand verlenen of deze bijstand coördineren en organiseren. Hij kan u ook naar gespecialiseerde diensten verwijzen.

De hoofdtaken van de justitieassistent zijn de volgende :

1. INFORMEREN

De justitieassistent geeft u specifieke informatie over de belangrijke fases van de gerechtelijke procedure. Zo kan hij onder meer de onderzoeksdaden, de behandeling van de zaak door de rechtbank of de genomen beslissingen toelichten.

De justitieassistent kan optreden als tussenpersoon en uw vragen aan de magistraat overbrengen. Hij kan u wijzen op de mogelijkheden van juridische bijstand, psychosociale hulp, schadeloosstelling of financiële hulp.

U kan ook in het kader van de strafuitvoering nood hebben aan informatie, meerbepaald wanneer de dader van zijn vrijheid is beroofd.

In de bij wet voorziene gevallen informeert de justitieassistent u over de procedure tot invrijheidstelling van de dader en wint hij informatie in over de voorwaarden die eventueel in uw belang kunnen worden opgelegd.

2. BIJSTAAN

De justitieassistent biedt u bijstand op de momenten die emotioneel belastend zijn. Verschillende fases van de gerechtelijke procedure kunnen hiertoe aanleiding geven, zoals de inzage van het dossier, de zitting van de rechtbank of de teruggave van overtuigingsstukken.

De justitieassistent kan samenwerken met andere personen of diensten, zoals de politie of de diensten voor slachtofferhulp. Hij zal daarbij instaan voor de coördinatie en de organisatie van de bijstand.

3. VERWIJZEN

De justitieassistent verstrekt geen juridisch advies en is niet bevoegd om psychosociale hulp te bieden. Hij zal u verwijzen naar de juridische eerste-of tweedelijnsbijstand, of naar de gespecialiseerde diensten.

4. SIGNALEREN EN SENSIBILISEREN

De justitieassistent signaleert de problemen waarmee slachtoffers in hun contacten met de gerechtelijke overheid worden geconfronteerd. Hij sensibiliseert zowel de magistraten als het personeel van de parketten en rechtbanken voor de specifieke noden en rechten van slachtoffers.

De justitieassistent draagt bij tot een coherent slachtofferbeleid binnen het arrondissement. Hij neemt deel aan overleg (zoals de arrondissementele raad voor slachtofferbeleid) en de aanpak van structurele problemen (initiatieven, sensibilisering, informatieverstrekking).

Waar vindt u een justitiehuis in uw buurt ?

Justitiehuis Antwerpen Kipdorp 44-46 2000 ANTWERPEN Tel : 03/206.96.20 ☎ : justitiehuis.antwerpen@just.fgov.be	Justitiehuis Kortrijk Burgemeester Nolfstraat 51 8500 KORTRIJK Tel : 056/26.06.31 ☎ : justitiehuis.kortrijk@just.fgov.be
Justitiehuis Brugge Predikherenrei 4 8000 BRUGGE Tel : 050/44.76.00 ☎ : justitiehuis.brugge@just.fgov.be	Justitiehuis Leuven Bondgenotenlaan 116 bus 3 3000 LEUVEN Tel : 016/30.14.50 ☎ : justitiehuis.leuven@just.fgov.be
Justitiehuis Brussel J. Dillensplein 1 1060 BRUSSEL Tel : 02/535.91.00 ☎ : justitiehuis.brussel@just.fgov.be	Justitiehuis Mechelen Schoolstraat 9 2800 MECHELEN Tel : 015/43.36.11 ☎ : justitiehuis.mechelen@just.fgov.be
Justitiehuis Dendermonde Zwarte Zustersstraat 8 9200 DENDERMONDE Tel : 052/25.05.20 ☎ : justitiehuis.dendermonde@just.fgov.be	Justitiehuis Oudenaarde Lappersfort, 1 9700 OUDENAARDE Tel : 055/31.21.44 ☎ : justitiehuis.oudenaarde@just.fgov.be
Justitiehuis Gent Cataloniëstraat 6-9 9000 GENT Tel : 09/269.62.20 ☎ : justitiehuis.gent@just.fgov.be	Justitiehuis Tongeren Kielenstraat 24 3700 TONGEREN Tel : 012/39.96.66 ☎ : justitiehuis.tongeren@just.fgov.be
Justitiehuis Hasselt Maagdendries 3 3500 HASSELT Tel : 011/29.50.40 ☎ : justitiehuis.hasselt@just.fgov.be	Justitiehuis Turnhout Merodecenter 1 – Merodelei 2300 TURNHOUT Tel : 014/47.13.40 ☎ : justitiehuis.turnhout@just.fgov.be
Justitiehuis Ieper R. Colaertplein 31 8900 IEPER Tel : 057/22.71.70 ☎ : justitiehuis.ieper@just.fgov.be	Justitiehuis Veurne Iepersessteenweg, 87 8630 VEURNE Tel : 058/33.23.50 ☎ : justitiehuis.veurne@just.fgov.be

Zie ook de website van de FOD Justitie: www.just.fgov.be
Federale Overheidsdienst Justitie
Waterloolaan 115
1000 Brussel

BIJLAGE 7: SLACHTOFFERFICHE EN SLACHTOFFERVERKLARING

SLACHTOFFERVERKLARING

Gelieve aan te kruisen wat van toepassing is:

- Dit is uw eerste slachtofferverklaring ten aanzien van (naam dader)
.....
- Dit is een wijziging van uw slachtofferverklaring die werd ingevuld op datum van
.....
- Dit is een intrekking van uw slachtofferverklaring die werd ingevuld op datum van
.....
-

Gelieve hier uw persoonlijke gegevens in te vullen:

U bent:

- Een slachtoffer van wie de burgerlijke vordering ontvankelijk is verklaard
- Een slachtoffer over wie de strafuitvoeringsrechter heeft geoordeeld dat u over een direct en legitiem belang beschikt bij beslissing van.....
(gelieve de beslissing als bijlage te voegen)

Naam:

Voornaam:.....

Geboortedatum:.....

Indien van toepassing:

- Gelieve uw relatie tot de persoon die de feiten heeft ondergaan te omschrijven
(bv. partner, ouder, broer/zus, grootouder, voogd...):
.....

- Gelieve de gegevens van uw raadsman in te vullen:

Naam:.....

Adres:.....

.....

Gelieve hier de gegevens met betrekking tot de veroordeelde in te vullen: (indien uw verklaring betrekking heeft op meerdere veroordeelden, gelieve één verklaring per veroordeelde in te vullen) (*) verplicht in te vullen)

Naam dader (*):.....

Voornaam: (*):.....

Geboortedatum:(*):.....

Vonnisgerecht:

Plaats:.....

Datum van het vonnis of arrest:.....

Uitgesproken straf:.....

Aard van het verzoek (gelieve aan te kruisen)

- Ik wil geïnformeerd worden over de beslissingen met betrekking tot:***
 - Alle hiernavolgende strafuitvoeringsmodaliteiten
 - Enkel de hierna aangekruiste strafuitvoeringsmodaliteiten:
 - Penitentiair verlov
 - Onderbreking van de strafuitvoering
 - Beperkte detentie
 - Elektronisch toezicht
 - Voorwaardelijke invrijheidstelling
 - Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering
 - Voorlopige invrijheidstelling om medische redenen

- Vervanging van de door de strafrechter uitgesproken vrijheidsstraf door een werkstraf
- ***Ik wens een tussenkomst van een justitieassistent slachtofferonthaal voor het formuleren van bijzondere voorwaarden die in mijn belang zouden kunnen worden opgelegd in het kader van:***
 - Alle hiernavolgende strafuitvoeringsmodaliteiten
 - Enkel de hierna aangekruiste strafuitvoeringsmodaliteiten:
 - Penitentiair verlof
 - Beperkte detentie
 - Elektronisch toezicht
 - Voorwaardelijke invrijheidstelling
 - Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering
 - Voorlopige invrijheidstelling om medische redenen
 - Vervanging van de door de strafrechter uitgesproken vrijheidsstraf door een werkstraf

U zal hiertoe worden uitgenodigd door een dienst slachtofferonthaal bij het justitiehuis. Gelieve hier aan te duiden door welke dienst slachtofferonthaal u wenst uitgenodigd te worden:

.....

- ***Ik wens geen tussenkomst van een justitieassistent slachtofferonthaal en formuleer zelf in bijlage de bijzondere voorwaarden die in mijn belang zouden kunnen worden opgelegd in het kader van:***
 - Alle hiernavolgende strafuitvoeringsmodaliteiten
 - Enkel de hierna aangekruiste strafuitvoeringsmodaliteiten:
 - Penitentiair verlof
 - Beperkte detentie
 - Elektronisch toezicht
 - Voorwaardelijke invrijheidstelling
 - Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering
 - Voorlopige invrijheidstelling om medische redenen
 - Vervanging van de door de strafrechter uitgesproken vrijheidsstraf door een werkstraf
- ***Ik wil door de strafuitvoeringsrechter/rechtbank gehoord worden over de in mijn belang op te leggen bijzondere voorwaarden in het kader van:***
 - Alle hiernavolgende strafuitvoeringsmodaliteiten
 - Enkel de hierna aangekruiste strafuitvoeringsmodaliteiten:
 - Beperkte detentie
 - Elektronisch toezicht
 - Voorwaardelijke invrijheidstelling
 - Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering
 - Voorlopige invrijheidstelling om medische redenen
 - Vervanging van de door de strafrechter uitgesproken vrijheidsstraf door een werkstraf

Adres waarop u gecontacteerd moet worden

(Opgelet, deze verklaring maakt deel uit van het strafuitvoeringsdossier en kan dus worden ingezien door de veroordeelde en zijn raadsman. Indien u dit verkiest, kan u hier ook een ander contactadres opgeven, bijvoorbeeld het adres van uw raadsman of van een andere persoon naar keuze.)

.....

.....

.....

Belangrijke informatie:

- 1) ***U kunt zich voor bijstand bij het invullen van de slachtofferverklaring wenden tot een justitiehuis of uw raadsman.***
- 2) ***Gelieve de ingevulde slachtofferverklaring persoonlijk of per post te bezorgen aan het justitiehuis of de griffie van een strafuitvoeringsrechtbank.***
- 3) ***Gelieve een nieuwe slachtofferverklaring in te vullen indien:***
 - a) ***er een wijziging is in uw gegevens (bijvoorbeeld wijziging contactadres);***
 - b) ***u uw keuze om te worden geïnformeerd en / of gehoord wenst te wijzigen;***
 - c) ***u uw bestaande slachtofferfiche definitief wenst in te trekken;***
 - d) ***u niet langer bij de strafuitvoering wenst betrokken te worden en u uw slachtofferverklaring wenst in te trekken.***

Datum:

Handtekening:

SLACHTOFFERFICHE

Justitiehuis: Oudenaarde

Dienst Slachtofferonthaal

Justitieassistent:

Adres: Bourgondiëstraat 5, 9700 Oudenaarde

Tel.: 055 / 33 16 20

Fax: 055 / 30 47 82

Referentienummer van het dossier van slachtofferonthaal:

Slachtofferfiche:

☐ Oorspronkelijke slachtofferfiche

☐ Gewijzigde slachtofferfiche
--

☐ oorspronkelijke slachtofferfiche opgesteld op datum van:

☐ gewijzigde slachtofferfiche op datum van:
--

1. Gegevens met betrekking tot het slachtoffer:

Naam van het slachtoffer:

Voornaam:

Geboortedatum:

Hoedanigheid :

Raadsman van slachtoffer:

Naam:

Adres:

Naam van het slachtoffer:

Voornaam:

Geboortedatum:

Hoedanigheid :

Raadsman van slachtoffer:

Naam:

Adres:

2. Gegevens met betrekking tot de veroordeelde:

Naam dader:
Voornaam:
Geboortedatum:
Vonnisgerecht:
Plaats:
Datum van het vonnis of arrest:
Uitgesproken straf:

3. Gegevens betreffende de vraag tot eventuele bijstand tijdens de zitting van de strafuitvoeringsrechter/rechtbank door:

- Raadsman
Naam:
Adres:
- Een door de koning hiertoe erkende vereniging:
Naam:
Adres:
- De gemachtigde van een overheidsinstelling (zoals een justitieassistent):
Naam :
Adres : Bourgondiëstraat 5, 9700 Oudenaarde
- Geen bijstand

4. Aard van het verzoek

- Wenst bijzondere voorwaarden te formuleren die in zijn belang opgelegd kunnen worden in het kader van:*
- Alle hiernavolgende strafuitvoeringsmodaliteiten
 - o Enkel de hierna aangekruiste strafuitvoeringsmodaliteiten:
 - o Penitentiair verlof
 - o Beperkte detentie
 - o Elektronisch toezicht
 - o Voorwaardelijke invrijheidstelling
 - o Voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering
 - o Vervanging van de door de strafrechter uitgesproken vrijheidstraf door een werkstraf

5. Voorwaarden die volgens het slachtoffer in zijn belang opgelegd moeten worden aan de dader (eventuele motivatie vermelden)

.....
.....
.....

6. Bijkomende gegevens die het slachtoffer wil meedelen aan de strafuitvoeringsrechter/strafuitvoeringsrechtbank (informatie over de houding van de dader, over de psychosociale gevolgen van de feiten, over zijn huidige situatie...)

.....
.....
.....

7. Informatie betreffende de schadevergoeding

- Werde er een schadevergoeding toegekend aan het slachtoffer?
 - o ja (specificeer: bedrag, datum van vonnis of arrest):
 - o neen
- Werde het slachtoffer reeds geheel of gedeeltelijk vergoed door de dader of op enige andere manier (vb. verzekering)?

- ja (specifieer: bedrag, op welke wijze):
- neen
- Heeft het slachtoffer een voorstel in verband met de betaling van de schadevergoeding door de dader?
 - ja (specifieer de mogelijke modaliteiten: rekeningnummer van het slachtoffer / de contactpersoon, postwissel, ...):
 - Ter info rekeningnummer:
 - neen
- Werd een verzoekschrift ingediend bij de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan occasionele redders?
 - ja (specifieer: stand van zaken):
 - neen

Adres waarop het slachtoffer gecontacteerd moet worden

(Opgelet, deze verklaring maakt deel uit van het strafuitvoeringsdossier en kan dus worden ingezien door de veroordeelde en zijn raadsman. Indien u dit verkiest, kan u hier ook een ander contactadres opgeven, bijvoorbeeld het adres van uw raadsman of van een andere persoon naar keuze.)

.....

.....

.....

Het slachtoffer kan zich altijd tot de dienst slachtofferonthaal wenden om een nieuwe slachtofferfiche in te vullen indien:

- a) Indien het slachtoffer de voorwaarden wenst te wijzigen of in te trekken.**
- b) Indien het slachtoffer nieuwe, gewijzigde of bijkomende gegevens wenst mee te delen over de rubrieken 6 en 7.**

Datum:

Handtekening slachtoffer:

BIJLAGE 8: HET INTERVIEW

Bij het bevragen van de praktijkwerkers werden onderstaande vragen gesteld. Ik gebruikte deze vragenlijsten als leidraad. Het gebeurde dikwijls dat ik bepaalde vragen niet hoefde te stellen omdat ze al min of meer beantwoord werden in de loop van het interview. Ik gaf de praktijkwerkers de ruimte om de uit te wijden en ik vroeg regelmatig om bepaalde antwoorden te verduidelijken. Ik vroeg ook vaak naar voorbeelden.

Vragen aan de magistraten en de Pdk

- Op welke wijze kan het onderzoek en/of de strafuitvoering volgens u het slachtoffer extra schade of leed toebrengen?
- Wat kan bijdragen tot herstel?
- Kunnen u en uw collega's hier rekening mee houden?
- Met welke vragen van slachtoffers wordt u, rechtstreeks of onrechtstreeks, vaak geconfronteerd?
- In hoeverre kan u tegemoet komen aan die vragen?
- Vindt u het een meerwaarde als u contact heeft met slachtoffers en hun mening kent?
- Wat zijn momenten waarop in uw werk de belangen van het slachtoffer botsen met het geheim van het onderzoek?
- Kunt u extra aandacht besteden aan de belangen van het slachtoffer?
- Hoe verloopt de samenwerking met slachtofferonthaal?
- Wat zijn volgens u voordelen van die samenwerking?
- Zijn er nadelen?

Vragen aan de justitieassistent en de directrice

- Op welke wijze kan het onderzoek en/of de strafuitvoering volgens u het slachtoffer extra schade of leed toebrengen?
- Wat kan bijdragen tot herstel?
- Hoe kan slachtofferonthaal volgens u bijdragen tot het voorkomen van secundaire victimisering?
 - In de verschillende fasen van het onderzoek?
 - Tijdens de strafuitvoering?
 - Wat is positief?
 - Wat zijn de moeilijkheden?
- Wat is, volgens u, de invloed van de regelgeving op secundaire victimisering?
- Kunnen slachtoffer hun rechten doen gelden?
- Kunt u hen hierbij ondersteunen?
- Met welke vragen van slachtoffers wordt u vaak geconfronteerd?
- In hoeverre kan u tegemoet komen aan die vragen?
- Kan er volgens u voldoende rekening gehouden worden met wensen en behoeften van het slachtoffer?
- Hebt u het gevoel dat u slachtoffers regelmatig op de hoogte kan houden van de stand van zaken?
- Wat zijn positieve ervaringen binnen uw job? Wat de meest negatieve? Waarom?
- Hoe verloopt de samenwerking met onderzoeksrechters en magistraten?
 - Wat zijn de voordelen?
 - Wat zijn de nadelen?
- Zijn er zaken die u veranderd zou willen zien?

